

Publicarea acestei colecții de povestiri a fost posibilă cu aportul mai multor persoane, care au contribuit necondiționat, jertfindu-și timpul și liniștea sufletească, răscolind amintiri dureroase.

În primul rând, trebuie menționate acele doamne respectabile (extraordinare), care au fost de acord să-și dezvăluie propriile amintiri, chiar dacă multe dintre acestea sunt încă mult prea dureroase pentru a fi repovestite. Pe această cale, vreau să le aducem sincere mulțumiri pentru curajul, onestitatea și răbdarea pe care au avut-o pentru a relata experiența lor traumatică. Sperăm că această carte le va onora, iar viața lor zbuciumată va fi ca o călăuză pentru un viitor mai bun al nostru.

Un cuvânt aparte merită studenții de la Facultatea de Limbi Străine a Universității de Stat din Moldova, care ne-au fost de mare ajutor la transcrierea și traducerea a multor ore de conversații cu eroinele acestei cărți: Ludmila Dulhger, Iulia Cozacenco, Katia Parfentieva și Olga Bueva. Este semnificativ faptul că doi dintre studenții implicați în proiect, au descoperit că membrii propriilor lor familii au fost de asemenea exilați, dar au ținut sub tăcere timp de foarte mulți ani de zile. Mulțumim în mod special D-nei Ludmila Anestiadi, lector la Universitatea de Stat din Moldova pentru interesul manifestat față de acest proiect și pentru sprijinul acordat.

Membrii echipei RCTV "Memoria" au contribuit la realizarea și transcrierea interviurilor, prelucrarea materialelor, documentelor și fotografiilor publicate în această carte. Este important faptul, că se continuă înregistrarea amintirilor pacienților RCTV "Memoria", pentru ca istoriile lor să nu se piardă în neant. Această activitate constituie o parte componentă a terapiei în complexul de servicii de reabilitare pentru pacienții noștri - Victime ale Torturii, tratamentelor inumane și degradante. Suntem profund recunoscători pentru ajutorul acordat la publicarea cărții și pentru asistența victimelor torturii.

Mulțumiri speciale D-nelor: Svetlana Vișanu, Iuliana Oprea, Angela Oprea, Olga Roșca, Ana Chirilenco precum și voluntarilor RCTV "Memoria" - Eugenia Butucea, Tatiana Danilescu și Victor Popovici.

Cartea „Destine spulberate”, este rezultatul unui proiect care include de asemenea și o înregistrare video în limba română și subtitrată în limba engleză, care au fost facilitate prin bunăvoința d-lui Nicolas Steffens, voluntar al Corpului Păcii și a studenților Universității de Stat din Moldova. Acest proiect a fost susținut financiar de către Programul de Granturi Mici al Corpului Păcii și de către unii prieteni generoși din exterior.

Beneficiarii RCTV "Memoria" au avut mult de suferit de-a lungul vieților lor datorită represiunilor și exilărilor, iar efectele acestor experiențe traumatice pot fi văzute și astăzi, zeci de ani mai târziu. O analiză a consecințelor tratamentelor

inumane și traumelor suportate, poate fi folosite în lupta împotriva represiunii de orice tip, a violenței sociale și terorii. Aceste consecințe sunt „umbre” ale trecutului, dar sperăm ca ele pot influența prezentul și pot conduce la un viitor mai bun.

Permisiunea de reproducerea oricărui fragment din această carte, poate fi făcută numai cu acordul RCTV „Memoria”. Copii ale acestei publicații pot fi comandate la adresa: 2009, Chișinău, str. Frumoasa 26/2, Republica Moldova.

Ludmila Popovici, Director Executiv al RCTV „Memoria”

Molly Pulver Lamphear, Voluntar al Corpului Păcii

INTRODUCERE

Eram încă mică atunci, când am citit pentru prima dată romanul „Severograd” de Nicolae Costenco. Am rămas uimită de viața moldovenilor pe meleagurile străine și nu înțelegeam cum au ajuns ei din Moldova noastră însorită aproape de Cercul Polar. Acolo ei erau umiliți, îndurau atâtea lipsuri și mureau de frig, înecați în râu sau striviți de locomotivă sau stivele de lemne. La școală n-am primit răspuns, iar acasă mama mi-a spus că acei ajunși acolo, erau dintre cei „ridicați” și că foarte puțini s-au întors...

Cu timpul, tot mai multe semne de întrebare apăreau și nu prea se lega ceea ce învățam la școală cu unele crâmpie din Istoria neamului nostru, pe care le aflam de la rude, colegi sau prieteni. Dar nu era voie nici să pui prea multe întrebări și nici să răspunzi la ele. Niciodată nu se știa pe cine ai alături și până unde vor ajunge vorbele sau cum vor fi interpretate.

După 1989, au început a fi deschise și aceste pagini din Istorie. Dar încet, foarte încet... Atât de încet, încât unii dintre noi nici n-au mai reușit să cunoască adevărul despre buneii și părinții lor, care au dus durerea cu ei în lumea celor drepți.

Din 2000, de la deschiderea Centrului de Reabilitare „Memoria”, am avut șansa să cunosc îndeaproape multe persoane, care fac parte dintr-o categorie mai specială – Victimele represiunilor politice. Istoria fiecărui beneficiar al nostru este tragedia unei familii, care a fost smulsă din rădăcini și dusă în hăul Siberiei. Nu numai ramurile, dar și florile acestor „arbori” au fost grav afectate de represiunile care au durat încă mulți ani după moartea lui Stalin și așa numita „reabilitare”.

Inclusiv și din această carte - „Destine spulberate”, se vede cum au fost distruse și persecutate familii și persoane care făceau parte din „Floarea Basarabiei”

de atunci - profesori, medici, intelectuali sau țărani care-și iubeau pământul și-și vedeau rostul vieții în creșterea roadelor frumoase.

O durere aparte prezintă copiii „trenurilor morții”. Această durere persistă ani în șir în inimile lor. Poate că eventuale scuze publice și o recunoaștere a nevinovăției lor, le-ar alina un pic suferințele și vor compensa pierderile nemărginite – a oamenilor dragi, a copilăriei furate, a drepturilor la proprietate, la studii, la muncă, la o viață mai bună și a multor altor Drepturi Universale a Omului, proclamate încă în 1948.

Ne-am propus ca această carte să fie pentru cei care vor să înțeleagă mai bine Istoria noastră. S-o cunoască și din aceste file care astăzi încă mai sunt deschise: martorii și martirii acelor timpuri...

Ludmila Popovici,
Director Executiv al
RCTV "Memoria"

„TINEREȚEA MEA A FOST FOARTE TRISTĂ”

Lidia Bejenaru

Născută: 1931, raionul Telenești

Exilată: regiunea Bureat-Mongolia

Aș vrea să povestesc câteva momente din tinerețea mea, care a fost marcată de multe evenimente triste, deși această perioadă din viața omului ar trebui să fie plină de bucurii.

Părinții mei, Nicolae și Aculina Bosii, nu au fost cărturari, dar erau oameni foarte harnici și aveam de toate în gospodăria noastră. Noi nu duceam lipsă nici de încălțăminte sau îmbrăcăminte, cum se mai întâmpla pe atunci. Locuim în satul Mihailașa, raionul Telenești, unde aveam aproape 10 ha de pământ arabil, pe care le semănam cu grâu, porumb ori alte cereale, plus încă 5 ha de vie: 3 ha cu soiuri tehnice și 2 cu soiuri de masă. Aveam multe albine și vreo 70-80 de oi, 2-3 vaci.

În gospodăria noastră era întotdeauna multă mâncare și băutură. Aveam 3 case în curte. Livram multe produse la stat, mai vindeam și sătenilor care nu le aveau. Când s-a format colhozul, tata a dat în colhoz vite, inventar agricol și pământ. Ba chiar a plecat în Ucraina de Vest și a cumpărat grâu pentru a da „*postavcă*” la stat.

Am absolvit clasa a 2-a în școala românească, pentru că Basarabia era pe atunci parte a României. Dar în 1940, când Basarabia a fost ocupată de Uniunea Sovietică, am fost obligată să repet clasa a doua, după care am trecut în clasa a treia. Apoi au intrat trupele românești în Basarabia, și iarăși am fost trecută în clasa a treia. În 1944, când am fost ocupați din nou de sovietici, eram în clasa a patra. Când se reinstaura regimul sovietic, noi învățam cu alfabetul rusesc și nu cu cel

latin. În 1948 am absolvit clasa a șaptea și apoi am mers într-o școală-internat de 10 clase din Telenești.

Viața mea s-a schimbat radical în 1949, după 1 iulie, când mașini și camioane militare pline cu soldați treceau prin satul nostru. Am crezut cu toții că a început un alt război. Apoi, pe 6 iulie, pe la trei noaptea, am fost treziți de soldații care au bătut în ușă și ne-au spus să ne pregătim, pentru că vom fi deportați și că nu mai avem dreptul să trăim în Moldova. Tata era la Chișinău, cineva îl sfătuisese să meargă la Ministerul Afacerilor Interne, ca să ne scoată de pe lista de „chiaburi”. Acasă eram eu, aveam pe atunci 17 ani, fratele meu de 15 ani și mama.

Fratele meu dormea pe balconul casei noi, care a fost transformată ulterior în școală, iar mama și cu mine - în casă. Când soldații au deschis ușa, fratele meu a încercat să fugă, soldații însă l-au prins. Nu i-au făcut nimic, doar l-au adus în casă. Mama a leșinat, eu am început să strig, fratele meu, de asemenea. Soldații au adus apă, au stropit-o pe mama și când ea și-a revenit, i-au spus: „Pregătiți-vă de drum, n-aveți voie să trăiți aici mai mult”. Mama i-a întrebat: „De ce n-avem voie? Ce-am făcut noi că nu avem voie să trăim aici? Am dat „postavcă” de trei ori, chiar și pentru cei care n-aveau de unde să dea”. Ei ne-au răspuns: „Noi nu vă explicăm de ce nu aveți voie să trăiți aici. Luați-vă ceva de îmbrăcat, de mâncat...”

Am pregătit să luăm cu noi ce era mai necesar. Când, însă, au venit să ne ia, mașina era deja plină cu alte familii. Eu i-am rugat să ne dea altă mașină, căci nu mai era loc, dar ni s-a răspuns: „Luați-vă strictul necesar, urcați în mașină și nu faceți gălăgie”. Și-atunci am luat cu noi numai o pernă, o plapumă, o căldare cu brânză, o cratiță cu unt, una cu slănină și copturi, pentru că în ziua aceea trebuia să vină ajutoare la noi, și mama copsese pâine și învârtită. Eu mă duceam la băieți, la fete să prășim și invers. Așa ne ajutam unul pe altul și tocmai veniseră la poartă toți băieții și fetele cu sapele, dar în curtea noastră erau numai strigăte și țipete.

În sfârșit, ne-au urcat în mașină și ne-au dus la marginea satului, unde adunaseră 7 familii din cele 400 din satul Mihailașa: vărul meu Gheorghe Bosii, sora mamei Olga Sănduleanu, Tudora Rotaru, Maria Savitscaia, Olga Cărauș cu doi copii și noi. Soacra și soțul Olgăi fugiseră și n-au fost deportați cu acest grup.

Am fost duși cu mașina la Bălți, la fabrica de zahăr, unde am stat o noapte. Apoi ne-au dat niște vagoane de la fabrică, foarte murdare, în care urma să călătorim. Ne-am ales un vagon și l-am spălat. Am înnoptat afară. Am făcut un rug și am stat în jurul lui, iar vagonul s-a uscat. Apoi, am tăiat iarbă și am pus-o pe jos. Toți vroiau să urce în vagonul acela, dar au intrat toți cei din satul nostru, niște persoane din Telenești și încă două familii de evrei care erau și ei mai înstăriți și au avut multe oi. Pe 6 iulie am stat acolo, iar pe 7 iulie, pe la ora 11 ne-am pornit.

Trenul avea vre-o 42 vagoane. Am mers 21 de zile, încuiați în vagon și era numai o ferestruică pe unde intra aerul. În fiecare vagon erau câte doi soldați din urmă și doi în față. Uneori trenul se oprea și dădea drumul altor trenuri să treacă, alteori ne opream pe la stații, dar nu ne dădeau voie să ieșim din tren și nici apă nu aveam. Și am mers așa vre-o două săptămâni. Uneori trenul se oprea în câmp și-atunci coboram și ne așezam pe sub vagoane, unul lângă altul, ori prin buruiene.

Trebuia să rămânem pe aproape și soldații spuneau „daleco ne idti”. Așa am mers. Mâncarea pe care am luat-o de acasă am terminat-o în două săptămâni. Copturile erau deja mucegăite, dar noi așa le mâncam și le-am împărțit cu cei care nu mai aveau nimic. Când am ajuns în Novosibirsk, am fost duși la o cantină și ni s-a dat mâncare caldă pentru prima dată de când călătoream. Apoi ni s-a spus să ne luăm cu noi căldări, cratițe, saci și ne-au dat borș, pâine și pește de drum. Dar peștele era sărat și uscat.

După aceea ne-am oprit într-un alt oraș siberian, Irkutsk. Acolo ne-au dus la baie, pentru prima dată în trei săptămâni. Noi auzisem de grozăviile din lagărele fasciste și când ni s-a spus să mergem la baie, mama a zis: “Ne duc să ne spele ca să ne dea la săpun”. Eu însă am întrebat-o: “De ce spui așa, mamă?” “Apoi, - zice ea, - așa se făcea în Germania”. După baie i-am zis: “Vezi, mamă, nu ne-au dus la săpun”. „Înseamnă că o să trăim”- mi-a răspuns ea.

Câteva zile mai târziu, am traversat granița Bureat - Mongoliei, trecând peste baricade. Am trecut prin Ulan-Ude și am mai mers vre-o 50 de km, până ne-am oprit la un combinat de prelucrare a lemnului. Am fost încărcăți în mașini și ne-au dus într-o zonă unde erau prizonieri japonezi. Acolo erau multe barăci făcute din pământ. Ne-au dus în niște barăci separate de prizonierii japonezi, unde ni s-a repartizat la fiecare familie câte 10 m². Eram atât de obosiți, încât ne-am așternut pe podea și ne-am culcat. Dar când ne-am trezit dimineața, eram roșii de înțepături de ploșnițe. Mama se trezise noaptea, alunga de pe noi ploșnițele cu un ștergar și plângea. Dimineața a venit cineva de la comenduire și ne-a înregistrat. Apoi au venit niște tâmplari și ne-au îngrădit cu scânduri în boxe mici de tot, pentru fiecare familie. Ca la închisoare.

Fratele, mama și cu mine aveam o despărțitură mică, în care s-a făcut o sobă din cărămidă și două paturi din scânduri. La sfârșitul primei săptămâni fratele meu, un verișor și doi băieți din Mîndrești, au încercat să fugă, urcând în trenul care transporta scânduri de la combinat. Au ajuns așa până la Irkutsk, unde au fost prinși și aduși înapoi. Fratele meu, pentru că era încă minor, a fost eliberat, dar ceilalți trei băieți au fost arestați și băgați în închisoare. Autoritățile le-au arestat și pe mamele lor, pretinzând că acestea știau că băieții vor să fugă. În realitate, nimeni n-a știut ce vor să facă băieții. Așa s-a pomenit mătușa mea Olga la închisoare, lăsând pe drumuri cele trei fetițe de 5, 7 și 9 ani. Mama a rugat autoritățile să fie lăsați acești copii în grija ei, dar a fost refuzată, spunându-i că ea nu are suficiente mijloace pentru a-i întreține. În felul acesta, verișoarele mele au fost trimise într-o casă de copii, fiind despărțite de cei dragi.

După câteva săptămâni, toți au fost trimiși să lucreze la combinat, iar eu a trebuit să merg la școală, în clasa a opta. Dar lecțiile erau prea dificile pentru mine, pentru că nu vorbeam rusește. Înțelegeam, dar nu puteam răspunde în limba rusă. De-aceea, am lăsat școala și am mers la lucru la combinat. Acolo lucrau două gatere și noi căram bușteni. Ca să ne fie mai ușor, am făcut pernă din rumeguș și o puneam la spate ori pe umăr. Era greu și curgeau sudorile de pe noi. Vara era mai suportabil, dar iarna transpirația amestecată cu rumeguș îngheța, și haina noastră se făcea ca și coaja de stejar. Când ajungeam seara acasă, mama tăia cu un foarfece cămașa de pe mine. Era tare frig. Iar sâmbăta trebuia să mergem la comenduire să ne înregistrăm.

Peste un timp, șefii au văzut cum lucrăm, au întrebat ce studii avem și pentru că lucram bine, eu, împreună cu alte fete și băieți care absolvisem 7 clase, am fost trimiși la niște cursuri de ajutor de maistru. Învățam tipurile de lemn și denumirile lor în conformitate cu normele GOST (standard de stat). Repetam ore întregi cuvintele în rusește, pentru a le pronunța corect, fără accent. De fapt, așa am învățat rusa. Și iarăși, am fost remarcată pentru sânguință și împreună cu alte câteva fete, am fost trimise să învățăm la tehnicum (colegiu). Durata studiilor la acea instituție era de trei ani și patru luni. Eu însă, am făcut cursul în doi ani și patru luni. Lucram și învățam concomitent și primeam 740 de ruble lunar. Erau bani mulți pe vremea ceea.

Mama nu lucra, pentru că era deja pensionară, avea 57-58 de ani. Se ducea zilnic să cumpere pâine, unde era o coadă de aproape 200 de oameni. Uneori stătea până la amiază, apoi veneau bărbați care descărcau și le luau femeilor pâinea. De aceea mama venea acasă adeseori fără pâine. Cumpăra cartofi, îi prăjea și-i aducea la fabrică să mâncăm.

După absolvirea colegiului, eu lucram ca maistru la combinat. Către vremea ceea fratele meu a refuzat să achite așa-zisul „zaiom” (împrumut statului), zicând: „Dacă dau câte 250 de ruble lunar din salariul meu, atunci eu rămân cu 50 de ruble. Cum să trăiesc? Mama nu lucrează, sora învață”. Pentru acest refuz a fost închis la comenduire. După ce lucrasem vreo două luni, au venit de la comenduire cu o mașină și ne-au spus: „Hai, pregătiți-vă, n-aveți voie să trăiți aici, vă ducem mai departe”. Așa am fost noi mutați din Onohoi într-un loc în pădure, nu departe de Tegda. Am plâns mult când ne-au mutat de acolo, pentru că ne făcuserăm mulți prieteni. Erau mulți oameni din Telenești, din Bălți, un grup de studenți, deportați pentru niște proteste. În Onohoi, noi formasem un grup folcloric, cântam în limba noastră, dansam jocurile noastre, făceam activitate artistică. Dar, pentru că fratele refuzase să dea împrumut statului, noi am fost declarați „dublu dușmani”, „persoane periculoase” pentru statul sovietic, și mutați să trăim și mai departe în pădure.

La locul nou, de asemenea, era nevoie de specialiști. Eu am lucrat ca maistru la gater, iar fratele meu ca motorist. Eram foarte nefericiți aici. Nu cunoșteam pe nimeni și plângeam mereu. Erau acolo niște familii de nemți, georgieni, ciuvași și o familie de moldoveni: un tată și doi fii. Sigur că ne-am împrietenit, altfel era imposibil să trăiești. Și de altfel, toți eram în aceeași situație.

În 1952 fratele meu s-a căsătorit cu o fată pe care o întâlnește în Onohoi, satul în care locuisem la început. A venit și ea cu fratele meu și stăteau toți împreună. Eu am mers la directorul întreprinderii, Jajev și i-am spus că fratele meu s-a căsătorit și că aveam nevoie de un spațiu mai mare. El ne-a permis să plecăm din pădurea ceea deasă și ne-a repartizat două camere în satul Tegda, unde era centrul administrativ al întreprinderii. Aici era și poștă, și piață. În pădure nu avusesem asemenea „condiții”.

Apoi m-am căsătorit și eu, cu un moldovean. Și el fusese deportat inițial în Onohoi, dar nu ne-am întâlnit acolo. Lucra la „Glavlesosbît”. Am făcut cunoștință mai târziu, la Tegda, unde venise cu controlul. M-am îndrăgostit de el, că era frumos și amabil. Ne-am înregistrat căsătoria în satul unde locuiam eu, dar organele KGB nu i-au permis să mă ia cu el, pentru că am fost condamnată să

trăiesc în pădure, eram o „persoană periculoasă”. Nici el nu putea veni să stea acolo unde locuiam eu, pentru că era deportat. După multe demersuri pe la toate instanțele posibile, în sfârșit, a obținut permisiunea să mă ia la el, în Ulan-ude, unde locuia și lucra. Aici ne-am cununat la biserică, ca să nu trăim în păcat. Mai târziu, el a fost trimis la lucru iarăși la Onohoi, unde se construiau multe obiecte. Mai târziu soțul meu a reușit să-i aducă la Onohoi și pe fratele meu cu soția, și pe părinții mei, pentru că și tata venise din Moldova, pentru a fi cu toată familia.

Aici am născut doi copii - o fată în 1954 și un băiat în 1955. Apoi, în 1957, a fost emis ordinul să fim eliberați. Abia așteptam să ne întoarcem. Ne-am făcut imediat bagajele și ne-am întors în Moldova. Dar soțul meu era specialist bun și administrația întreprinderii nu vroia să-l elibereze din serviciu. Documentele lui au rămas acolo și deja din Moldova a cerut să i le trimită.

În Moldova am fost primiți cu bucurie de rude și prieteni. N-au fost bucuroși de întoarcerea noastră doar cei care au contribuit la deportarea noastră.

Părinții mei au putut să revină acasă doar peste câteva luni. Soțul meu a trebuit să meargă la Telenești, să obțină un certificat în care se confirma că mama mea avea 5 copii vii și că era mamă-eroină. Trebuia să le trimită certificatul părinților mei, pentru ca ei să se poată întoarce în Moldova. Cei de la Telenești însă, au refuzat să-i elibereze certificatul, spunând că nu au nevoie de așa oameni. Abia după ce soțul meu a făcut un demers la Comitetul executiv, i s-a dat certificatul, și părinții mei, împreună cu fratele, au reușit să se întoarcă acasă.

Întorși în Moldova și căutând de lucru, nu spuneam că am fost deportați, pentru că în acest caz nu eram angajați nicăieri. Dar soțul meu, fiind un bun specialist, fapt confirmat și de înscrierile din cartea de muncă, a reușit să se angajeze la lucru la fabrica de ciment din Rîbnița. El și-a încheiat cariera de lucru la Ministerul de Construcții din Chișinău.

De fiecare dată, când trebuia să mă angajez la serviciu, era necesar să scriu și autobiografia. Încercam să evit acest lucru, știam că datele din autobiografie vor afecta angajarea mea. Mi-amintesc că odată am depus cerere să lucrez contabilă la Academia de Științe. În secția de cadre era un KGB-ist care mi-a spus: ”Dvs nu aveți dreptul să lucrați aici pentru că ați fost deportată”. L-am întrebat atunci: ”Aveți mari secrete în documentele din contabilitate?” M-am dus din nou la Președintele Academiei, care a scris pe cerere: ”De angajat la lucru, este bun specialist”. Cuvintele KGB-istului m-au durut foarte mult. Am fost foarte ofensată. În 1989, când am fost reabilitați, soțul mi-a spus: ”Acum du-te la kgb-istul de la secția de cadre și arată-i că ai aceleași drepturi, că nu ești vinovată cu nimic.” I-am spus atunci soțului meu că acest lucru va rămâne pe conștiința lui.

Chiar și copiii au suferit din cauza trecutului nostru. Când fiica noastră a vrut să intre în rândurile komsomolului, i s-a spus: ”Tatăl tău a fost deportat” și nu a fost acceptată. Nici soțul meu nu a putut deveni membru al Partidului Comunist. Dacă nu erai comsomolist ori comunist, nu puteai spera la un post mai bun.

Și numai când copiii au crescut mari, le-am povestit despre trecutul nostru. Am scris într-un caiet toate întâmplările mele din timpul deportării și de mai târziu. Fiica mea a luat acest caiet la serviciu, la Ministerul de Construcții și l-a citit colegelor. Mi-a spus apoi că plângeau toate femeile. Îmi zicea: ”Mamă, și eu plângeam atunci când citeam. Tu nu ne-ai povestit niciodată prin ce-ai trecut și ce-ai suferit.”

Dacă am învățat ceva din toate aceste întâmplări și experiențe triste? Cred că m-au făcut mai puternică. Am întâmpinat multe dificultăți, dar le-am depășit pe toate.

Tinerei generații aș vrea să-i spun să tragă învățăminte din viața și experiența mea pline de greutate. Aș vrea să le doresc să fie buni patrioți ai țării, să fie buni la inimă, să semene dragoste și bunăvoință, dar nu neîncredere și frică. Ei ar trebui să-și iubească țara și să stea mai aproape de ea, pentru a construi un viitor mai bun copiilor.

„AM FOST EXILATĂ DE UNA SINGURĂ, FĂRĂ PĂRINȚI LA
DOAR 9 ANI. ACESTA A FOST UN ACT DE TERRORISM”

Lucia Caranicolov

Născută: 1932, raionul Drochia

Exilată: regiunea Novosibirsk

M-am născut în satul Baroncea, în apropiere de Drochia, care era parte a României. Tatăl meu era ofițer în rezervă al Armatei Române și se ocupa de pregătirea premilitarilor. În același timp, era și directorul școlii. Mama era profesoară. Casa noastră era la marginea satului. O casă mare, frumoasă și curtea era înconjurată de copaci, flori, arbuști și tufe de liliac. Eu am amintiri minunate despre acele timpuri de până la 13 iunie, 1941. Atunci, la vârsta de 9 ani, s-a terminat perioada fericită a copilăriei mele.

Amintirile din acea zi sunt atât de puternice, încât cred că nu le voi uita niciodată. În dimineața de 13 iunie casa noastră a fost înconjurată de soldați. Eram foarte speriată. Mai ales că în luna martie a aceluiași an, când împlinisem abia 9 ani, mama mea fusese arestată. De ce? Pentru că, din ordinul regimului stalinist, toți intelectualii din Basarabia, ca de altfel și din alte părți ale fostului imperiului sovietic, trebuiau eliminați. În clasa mamei mele învăța copilul unui om care a fost plătit să strice geamul din clasa ei. Copilul acela s-a urcat pe fereastră și a stricat geamul cu piciorul, pentru a o provoca pe mama să-l pedepsească. (Omul acesta a venit câțiva ani mai târziu la mama mea și i-a povestit cazul). Mama l-a zgâlțâit pe copil, dar nu l-a lovit. Totuși, a fost judecată pe trei ani și a stat într-o pușcărie din orașul Permi. A venit miliția, a luat-o de acasă și a dus-o la Drochia, pentru că în satul nostru nu erau judecători. Îmi amintesc că am mers acolo cu tata, dar nu mi s-a permis să vorbesc cu mama. Nici măcar n-am putut-o vedea. Ea a fost judecată fără avocat și fără martori – arestată, judecată și trimisă la închisoare!

După ce am fost reabilitată, am scris și am cerut documentele de la Procesul de judecată al mamei mele. Am scris la Permi, la Drochia, la diferite ministere trei sau patru ani, dar fără nici un rezultat, pentru că toate documentele au fost distruse. Acum nu pot dovedi că mama a fost arestată și a făcut trei ani de pușcărie.

În felul acesta, în vara anului 1941, eu am rămas numai cu tata. Eram singurul copil în familie. În acea dimineață fatală de iunie, am înțeles că se întâmplă ceva rău. Când am văzut soldații care au înconjurat casa, am încercat să fug. Dar tata, știind că nu pot rămâne în sat fără nici unul din părinți, le-a spus soldaților să fugă după mine și să mă prindă. În cele din urmă, ei m-au găsit și m-au adus înapoi. Oamenii spun că soldații veneau la ora unu de noapte, ca hoții. Noi dormeam și nu știam nimic. Aceasta era o metodă sovietică. Soldații veneau în timpul nopții, înconjurau casa în timp ce oamenii dormeau și când se lumina de ziuă, ei băteau la ușă și îi trezeau. Ei n-aveau mașini, de aceea luau căruțe de la oamenii din sat pentru a transporta arestații.

Tatăl meu, care fusese ofițer în armata română, a înțeles că se va întâmpla ceva rău. Era atât de stresat, încât n-a luat nimic cu noi în căruță. Eu eram numai în cămașa de noapte, cu picioarele goale. Niște vecini au văzut ce se întâmplă și au aruncat în căruță pătucul meu și o plapumă. În afară de aceasta n-aveam nimic, absolut nimic. A fost o tragedie ce nu poate fi descrisă în cuvinte.

Tata și cu mine am fost încărcăți într-un vagon, dar când am ajuns la graniță cu Ucraina, toți bărbații au fost coborâți din vagon și eu am rămas printre oameni străini. În timpul deportărilor în masă din 1949, familiile erau exilate împreună, dar în 1941 fiecare bărbat era separat de familie și împușcat. Știți ce-au făcut cu ei? Erau interogați, apoi duși în pădure, dezbrăcați, împușcați și aruncați într-o groapă comună. Fiecare om avea o etichetă la mână cu numele său. Aceasta a fost soarta tatălui meu. Dar despre acest lucru am aflat mult mai târziu.

Chiar înainte de venirea soldaților, se zvonea că Rusia plănuia ceva, pentru a recuceri Basarabia. Ana, o femeie din satul nostru, ucraineană, ne-a avertizat că, dacă vin sovieticii, ei vor distruge toate familiile de intelectuali. Ea a locuit în Ucraina în perioada foametei teribile din anii 30 și a văzut ce s-a întâmplat acolo. Ea spunea cum erau deportate familiile ucrainene și, în special cum se purtau cu intelectualii de acolo. Sigur că nimeni nu a crezut-o, deoarece lumea nu prea asculta ce spune o străină venită în satul lor.

Mai târziu, aceeași femeie, Ana, mi-a salvat viața. Să nu fi fost ea, nici eu n-aș fi acum în viață. Când am fost deportați, am fost încărcăți în același vagon. După ce bărbații au fost coborâți din tren, ea și cei trei copii ai săi erau unicele persoane pe care le cunoșteam. În timpul călătoriei, băiatul ei s-a îmbolnăvit și a murit, ea rămânând cu cele două fiice mai mari. Ea a vrut să coboare din tren, să-și îngroape fiul, dar nu i-au permis. Soldații pur și simplu au aruncat corpul băiatului într-un șanț, chiar din mersul trenului.

Majoritatea oamenilor care au fost exilați în 1941 au murit. Foarte puțini au supraviețuit. Noi eram transportați în vagoane pentru vite și condițiile erau mizerabile. În Moldova oamenii se purtau mai bine chiar și cu animalele. Oamenii au luat pâine de acasă, dar din cauza căldurilor mari ea s-a înăcrit. Vagoanele erau atât de aglomerate, încât nu puteai respira. Nimeni n-avea nici un interes să ne salveze. Am auzit mai târziu că au fost cazuri, când vagoanele pline cu oameni au fost părăsite pe șine, oamenii era încuiați înăuntru și mureau acolo de căldură. În timpul călătoriei, când ajungeam în stații, soldații deschideau ușile să vadă dacă mai este cineva în viață și de fiecare dată ne numărau. Oamenii care mureau, erau

aruncați de soldați pe unde se nimerea. Dar noi n-am murit. Noi am rezistat. Nici nu știu cum am supraviețuit.

După o lună de călătorie cu trenul, am ajuns la Novosibirsk, unde am stat închiși în șoproane pentru animale. Călătoria a fost extrem de lungă pentru că între timp, la 22 iunie, a început războiul și trenul putea merge doar noaptea sau atunci când calea ferată era liberă. În Novosibirsk noi am fost forțați să semnăm un document în care se spunea că dorim să rămânem în Rusia pentru o perioadă de 20 de ani. Eu, un copil de 9 ani, am refuzat să semnez acest document!

Apoi am fost duși cu căruțele în diferite sate și plasați acolo. Eu, împreună cu Ana și cu cele două fiice ale ei mai mari ca mine, am fost trimise într-un sat Vetka, să locuim la o femeie care avea numai o cameră. Ea dormea pe cuptor, iar noi pe podea. Deși era timpul recoltării, nouă nu ni se permitea să lucrăm. Noi eram „dușmani ai poporului” și am fost aduși aici să murim, dar nu să supraviețuim. Cele două fete mai aveau ceva haine pe care le luaseră din Moldova și aici le vindeau și cumpărau crupe sau alte produse, iar mie mi-au spus să merg pe la case și să strâng resturile de mâncare pe care le aruncau localnicii. Eu adunam aceste coji de cartofi și frunze varză, le aduceam acasă și noi pregăteam mâncare din ele. Uneori mergeam în pădure și strângeam ștevi din care pregăteam un fel de terci. Alteori pregăteam un fel de supă numită „zelenuhă”, ceva între terci și sos. Noi locuiam în acest sat sărac cu oameni exilați din alte țări. Unele familii aveau bărbați care au construit case din copaci tăiați în două. Ei rupeau coaja de pe copac și, folosind un fel de iarbă specială, legau lemnele împreună, iar spațiul dintre lemne îl umpleau cu un fel de iarbă care îi proteja de frig. Acoperișul era făcut din coajă de mestecăn care era scoasă cu grijă de pe copacii uriași.

Am trăit în această sărăcie aproape un an de zile, până când fetele cu care locuiam s-au interesat cum e în alte părți și au hotărât să ne mutăm de acolo. Împreună cu familia Rotaru și încă o femeie cu 3 copii, eu m-am mutat cu traiul în alt sat, iar Ana a plecat și ea cu fiicele într-un alt sat. Ne-am mutat în timpul iernii într-o localitate la vre-o 100 km distanță, care era cea mai îndepărtată de orice drum. Nici trenul nu ajungea până acolo. Numai pe timp de iarnă, când totul îngheța, puteai merge prin pădurile dese și mlăștinoase.

Călătoria a fost foarte dificilă. Drumul a fost foarte greu. Am mers două sau trei zile cu o sanie care a fost plătită de unul din oameni. Mergeam prin pădure, dar totuși trebuia să ne oprim să dormim undeva, fiind imposibil să mergi tot timpul. Atât sania, cât și calul care o trăgea, erau foarte mici. Toate lucrurile noastre erau în sanie, de aceea majoritatea oamenilor mergeau pe jos. A fost foarte, foarte obositor. Noaptea, când aprindeam focul și încercam să ne încălzim în jurul lui, o parte a corpului aproape ardea, iar cealaltă parte rămânea înghețată.

În prima noapte doi copii au murit de frig. A doua zi a murit și mama lor, iar corpurile lor au rămas așa în pădure, fiind imposibil de a săpa un mormânt în pământul înghețat. Din familia lor a rămas numai un băiat și printre supraviețuitori au mai fost femeia din satul meu, Dna Rotaru, eu și trei fete. Una din fete era fiica ei. Ea s-a pornit din Moldova cu trei fiice, dar două dintre ele au murit.

Am ajuns în sat epuizate. Am intrat în prima casă din sat și o femeie bună la inimă ne-a primit și ne-a dat lapte fierbinte să ne venim în fire. Aici am putut să ne găsim de lucru, coseam și vopseam. Acest sat era mai mare decât primul și eu am

putut să-mi gădesc de lucru, chiar dacă eram mică. La început, când autoritățile de aici au descoperit că eu eram singură, fără părinți, au vrut să mă trimită într-un orfelinat, dar eu am insistat să mi se permită să rămân și să lucrez în colhoz, unde smulgeam buruiianul din ovăz și orz pentru a putea câștiga ceva bani. Și femeia din satul meu a rugat autoritățile să-mi permită să rămân cu ea și fiica ei. Și în acest sat a fost foarte greu, dar noi am supraviețuit cu pâine neagră, cartofi și sfeclă. Din cauza războiului era foamete mare în aceste părți, n-aveam nici carne, nici lapte. Era greu. În satul acela am fost înregistrați și luați la evidență, pentru că în primul sat nimeni nu ne-a înregistrat nicăieri.

După trei ani mama mea a fost eliberată din pușcărie, dar nu avea voie să se întoarcă în Basarabia. În închisoare ea a fost întrebată unde are gând să se ducă și ea a răspuns: "În regiunea Poltavskaia", care este în Ucraina, dar s-a gândit că atunci când va scrie denumirea, va schimba litera „P” cu litera „M”. Asta a și făcut. Când a ajuns în Moldova, a fost urmărită de autoritățile din sat și a fost chemată la Soroca, pentru că centrul raional se schimbase la Soroca. Acolo ea a arătat documentul pe care l-a modificat, dar cineva a observat schimbarea. Și atunci mama mea a mâncat repede documentul. Ea putea fi trimisă înapoi în închisoare. Mama a scăpat de multe persecuții numai pentru că întreaga atenție era concentrată asupra războiului.

Între timp, Ana care fugise din Vetka, a venit în Moldova, unde a întâlnit-o pe mama și i-a spus unde eram eu. Femeia aceea a vrut să mă ia și pe mine când a plecat din Vetka, dar consăteana mea, Dna Rotaru, nu m-a dat. Abia atunci, de la această femeie, a aflat mama că eu și tata fusesem exilați. În timpul acela ea trăia în casa bunicilor mei. Mama a spus: "trebuie să plec să-mi aduc fata înapoi". Dar bunica i-a răspuns: "Unde să pleci, dacă abia ai fost eliberată din închisoare?" Mama însă era foarte hotărâtă să meargă. Ea a copt două cuptoare de pâine și a făcut-o pesmeți. Iar bunica a adunat de pe la vecini vre-o 200 de ouă, pe care le-a fiert și din gălbenușuri a făcut praf.

În timpul războiului oamenii puteau merge cu trenul fără bani, deoarece controlul pasagerilor nu era strict. Atunci pentru mama era momentul potrivit pentru a călători. Dar chiar și dacă era prinsă de autorități, ea spunea că-și caută mama și copiii, care fuseseră evacuați. Era o femeie deșteaptă și, în cele din urmă, a ajuns în Vetka. Dar eu eram deja în alt sat.

În sfârșit, mama m-a găsit și am pornit spre casă, luându-l și pe un băiat din satul ei de baștină. Ne-a trebuit aproape o lună ca să ajungem în Moldova. Când eram dați jos dintr-un tren, ne strecuram și urcam în alt tren. Când am ajuns acasă, eram plini de râie și păduchi. Am avut o călătorie extrem de lungă și de grea! Între timp, războiul se terminase.

Când am fost exilați, în Moldova au rămas bunica și două surori de-ale mamei. Ele s-au îngrozit când au văzut că toate bunurile noastre erau vândute. Unele lucruri fuseseră vândute cu 2-3 lei, deși costau sute de lei. În timpul războiului, armata română a venit pentru a doua oară în Basarabia și mătușile mele s-au folosit de ocazie și s-au refugiat în România. Bunelul murise deja și a rămas doar bunica. Mama mea a rezistat numai pentru că era fiică de țărani și era foarte muncitoare. Ea era învățătoare, dar și o croitoreasă iscusită. Ea a rezistat în pușcărie numai pentru că a putut folosi această pricepere. Trebuie să știi să faci

totul, pentru că nu știi ce surprize îți poate oferi viața, ce întorsătură urâtă poate lua.

Când am revenit în sat, nu era om căruia să nu-i ajut să scrie o plângere sau scrisoare, deoarece învățasem rusa în Siberia. Sunt bucuroasă că am rezistat și continui să rezist în fața autorităților, deși nu am primit nici o compensație pentru tot ce am pierdut. Eu cred că această experiență dură mi-a schimbat toată viața. Am devenit mai puternică, mai îndrăzneță, mai curajoasă.

Mă întrebați ce putem învăța din toate acestea? În primul rând, cred că trebuie să facem publice lucrurile care s-au întâmplat – lucruri despre care se evită să se vorbească. Noi, cetățenii acestui stat, precum și scriitorii, politicienii, liderii de partide și organizații, nu trebuie să fim indiferenți. Indiferența e cea mai mare problemă a societății noastre.

Astăzi se vorbește despre terorism ca despre o nouă concepție. Dar, ceea ce s-a întâmplat cu noi în acea perioadă au fost acte de terorism. Să trimiți copii în exil este un act de terorism. Să ridici oameni nevinovați și oameni bătrâni, să-i bagi în vagoane pentru vite este un act de terorism. Să fii ținut flămând, să nu ai aer să respiri, să nu ai haine calde pentru iernile reci din Siberia – este un act de terorism.

Multe lucruri sînt de spus, dar ele trebuie scrise, pentru ca societatea noastră să nu le uite. Poate că nimeni nu-și va asuma responsabilitatea pentru aceste orori, dar e important ca generațiile care vin să cunoască istoriile noastre, așa încât aceasta să nu se mai repete niciodată.

„PARCĂ ACEASTA O POȚI NUMI VIAȚĂ?”

Ecaterina Cernișova

Născută: 1940, Corestăuți, raionul Briceni

Exilată: regiunea Kurgan

Eu eram mezina într-o familie cu patru copii, toate fete. Mama a născut și un băiat care ar fi moștenit numele de familie, dar a murit la cinci ani de dizenterie. Când a murit fratele mama plângea și-și rupea părul din cap de jale. Acesta era unicul băiat și i-ar fi fost de mare ajutor tatălui.

Cele două surori mai mari se trezeau la ora 4 dimineața și mergeau cu tata și mama în câmp, la lucru. Eu rămâneam acasă să îngrijesc de gospodărie, cu sora care era cu doi ani mai mare decât mine.

Tatăl meu era mijlocăș - nici bogat și nici sărac. Părinții lui au murit când el avea 7 ani, și el a fost adoptat de o familie de polonezi care l-au crescut. Când părinții lui adoptivi au murit, i-au lăsat o combină de treierat grâu. Aceasta i-a permis să trăiască mai bine ca alții, pentru că în acele timpuri nu erau combine și oamenii veneau la tata și-l rugau să le treiere grâu. Pentru aceasta ei de obicei lăsau ori o căldare de grâu, de porumb ori alte produse.

Pământ aveam puțin, numai 4 „desetine” (o desetină – 1,09 ha). Mai aveam o vacă și 4 oi. Dar, în timpul foametei din 1947-48, noi trăiam mai bine ca alții, pentru că tata era un om muncitor și gospodar.

În noaptea când am fost deportați, eu nu eram acasă. Eram la o soră mai mare, care locuia în alt capăt al satului. Fiind cu 15 ani mai mare decât mine, ea se căsătorise deja și locuia cu soacra ei în aceeași casă. Pe 27 iunie ea a născut o fetiță, iar eu am mers s-o văd și am rămas să dorm acolo. O altă soră mai mare de asemenea era căsătorită când am fost ridicați.

La ora trei dimineața a venit tata însoțit de doi soldați și m-a luat acasă. Și așa am mers prin sat - tata și soldații înaintea, iar eu somnoroasă din urma lor. Când am ajuns acasă, mama și sora plângeau în hohote. Mama zicea că ne trimit în exil. Eu nu înțelegeam ce se întâmplă. Aveam numai 8 ani, dar țin minte că toți vecinii s-au adunat în curte la noi. Erau 10 familii care urmau să fie deportate împreună cu noi. Ni s-a spus că avem trei ore să ne pregătim de drum. Desigur că nu știam ce să luăm pentru că nu știam unde ne duc și pentru cât timp ne duc.

Pe atunci, iată care era sistemul: venea ordinul de mai sus că trebuie exilate atâtea familii din satul cutare și atâtea familii din satul cutare. Ordinul acesta îl primea președintele sovietului sătesc și pe cine avea el ciudă pe acela îl scria în această listă. Așa am pățit noi și alte 9 familii. Nimeni nu se întreba dacă acești oameni erau într-adevăr culaci ori nu. Unii oameni care erau scriși pe listă au reușit să fugă când au auzit țipete și gălăgie în sat. Și atunci, în locul familiilor care au fugit erau luate alte familii, pentru că trebuiau deportate 10 familii din satul nostru. Iată cum am ajuns ca noi și alte 9 familii din sat să fim deportate. Cel mai dureros a fost faptul că tatăl meu a luptat pe front cu armata sovietică în timpul războiului. A ajuns până la Berlin, și în 1948 a fost decorat cu un ordin pentru curaj și merite față de Patrie. Iar în 1949, este deportat și numit „dușman al poporului”.

Ne-au dat două ore să ne strângem lucrurile. Cine ar putea în astfel de clipe să se gândească ce să ia cu sine, când nu știi unde te vor duce, pentru ce și dacă vom ajunge vii sau vom fi împușcați? Ne-au urcat în camion (mama, tata, eu și sora mea de 11 ani) și ne-au dus la gara feroviară Vascăuți, unde ne-au încărcat în vagoane pentru animale. Toți plângeau și strigau. Vagoanele nu aveau geamuri, iar ușile erau închise și păzite de soldați înarmați.

În vagon noi dormeam pe sacii de cereale, pe care părinții reușiseră să-i ia de acasă. Tot în vagon oamenii își făceau și necesitățile. Aerul era insuportabil. Din când în când, trenul se oprea la vre-o stație. Soldații deschideau ușile, ne dădeau ceva de mâncare, dar nu ne permiteau să coborâm. Oamenii luau mâncare în ce aveau. Așa am mers circa 15 zile până la stația Lebeajie, regiunea Kurgan. Acolo am fost urcați cu alte 10 familii într-un camion și trimiși în satul Hudeacov, raionul Lopaninsc cu aproximativ 30 de case, la 25 km de calea ferată și 100 km de centrul regional Kurgan.

Casele din Hudeacova aveau acoperișurile drepte, ceea ce ne-a mirat mult. Noi eram obișnuiți cu acoperișurile din Moldova. Mai târziu de noi s-au apropiat oamenii din sat și ne priveau ca pe niște sălbatici, iar noi toți plângeam de frică, oboseală și stres. Mama plângea și striga: "Doamne, unde ne-ai adus? Ce va fi cu noi?"

La început am trăit într-o „zemleancă”- bordei săpat în pământ. Oamenii acolo erau buni și înțelegători și ne ajutau cu mâncarea. Peste un an o femeie a plecat

din sat și ne-a lăsat nouă casa cu două camere. Într-o cameră tata își ținea stupii cu albinele iarna, iar în alta trăiam noi cu găinile, pentru că iarna era foarte frig și găinile înghețau afară. Tata a făcut din bușteni și scânduri un pat pentru el și mama, iar noi cu sora dormeam sus pe lavițe de lemn, unde era mai cald. Deoarece erau din lemn, casele erau pline de ploșnițe, care ne înțepau toată noaptea, și dimineața ne sculam cu pielea roșie de înțepături. Atunci mama ne prelucra cu gaz lampant ca să scăpăm de ele. Și acum îmi stă în memorie mirosul acela puternic.

Încetul cu încetul am început să ne acomodăm și să adunăm gospodăria noastră. Vara sădeam în grădină varză, morcovi și sfeclă. Aduceam apă de la iazul care era în alt capăt al satului, pentru că în sat era o singură fântână și apa era sărată. De atâta apă cît am cărat cu „coromâsla” umerii mi s-au făcut mari și rotunzi. Din cauza iernilor foarte geroase acolo nu creșteau fructe. De-aceea sfecla și morcovul erau pentru noi și fructe și legume. Când sora ne trimitea fructe din Moldova, tot satul se aduna să vadă, ce mai e și asta? Tata lucra în colhoz, unde se creșteau cai, iar mama la fabrica de păsări.

La 1 septembrie în acel an, am mers la școală în clasa a treia. În Hudeacova era numai o școală primară și mai târziu a trebuit să merg în clasa a 5-a la școală în centrul raional, care era la 5 km depărtare. Așa am și umblat zilnic pe jos pe timp de iarnă, pe ger de - 40 grade. Noi de obicei mergeam la școală vre-o 5-6 copii din sat. Deseori eram însoțiți de lupi cu ochii arzând de foame. Știind că lor le era frică de foc, noi luam o creangă mare de mesteacăn, o aprindeam și astfel lupii se țineau la distanță de noi. În timpul viscolelor nu se vedea nimic la o distanță de 2 metri și deseori ne rătăceam. Pentru a nu se rătăci în timpul viscolelor, oamenii rupeau crengi de copac pe care le fixau în pământ, ca să se vadă și să recunoască drumul. Într-o zi au sunat de la școală în sat și au spus că noi pornisem spre casă. Afară a început a viscoli tare. Când mama a văzut că noi nu mai veneam, a luat un cal și s-a pornit să ne caute, spunând că dacă ne găsește nu ne mai lasă să mergem la școală. Parcă poți numi aceasta viață?

Pădurea era mai mult din pin și mesteacăn. Primăvara, noi mergeam în pădure și strângeam suc de mesteacăn. Vara adunam pomușoare și căpșune din poienile din pădure, care erau pline cu diferite pomușoare sălbatice. Mama a învățat să pregătească un fel de clătite foarte gustoase din „kostenitsa”, un soi de pomușoare care creșteau acolo.

Pe timpurile celea, ziua de 7 noiembrie era o mare sărbătoare politică, și se sărbătorea în fiecare an Marea Revoluție din Octombrie. Președintele colhozului din Hudeacova a organizat o mare sărbătoare și o masă cu această ocazie. Oamenii din sat au adus diferite bucate și ne-au invitat și pe noi la această petrecere.

Noi am trăit un an în casa pe care ne-a lăsat-o femeia din sat. Dar prin 1953, tata a făcut o casă din chirpici. Tata a amestecat paie și lut cu apă, și cu forme speciale a făcut chirpici. Acoperișul l-a făcut din bușteni, iar de-asupra a pus fâșii de pământ cu tot cu iarbă de pe șes. Primăvara acoperișul începea să înflorească și era verde toată vara. Tot satul s-a adunat să vadă această minune. În 1954 noi trăiam deja în casa noastră.

Cum mă descurcam cu limba rusă? Partea de nord a Moldovei, unde m-am născut eu, e populată în special de ucraineni și ruși și eu am învățat din clasa I într-o școală rusă. De-aceea eu vorbesc rusa foarte bine. Mama mea era moldoveancă

din satul Hădărăuți, iar tata era ucrainean și în casă noi vorbeam ucraineana. Toate satele din jurul nostru erau sate ucrainene. Noi cunoșteam și limba română. Până în 1940 surorile mele mai mari au învățat la școală în limba română.

Pentru că am învățat mai mult în Siberia, am un mod de gândire mai mult rus decât român. Eu am avut și încă mai am mulți prieteni în Siberia. Acolo noi eram numiți Moldoveni, pentru că eram din Moldova, dar m-am dezvoltat mai mult ca o rusoaică, fiind educată într-o școală rusă și cu o cultură rusă. Eu nu pot să spun nimic rău despre băștinași, pentru că ei ne-au ajutat foarte mult chiar de la început. Îmi amintesc de ei cu recunoștință și cred că ei proveneau tot din deportați cu mult timp înainte.

În martie 1956, noi am fost reabilitați și eu am plecat prima la Bălți, unde locuia una din surorile mai mari, pentru a continua școala. Părinții au mai rămas pentru un an să vândă averea adunată. Ei aveau oi pe care le creșteau pentru carne și lână, din care confecționau pâsle. Aveau albine, găini și casa pe care o construiseră. Tata nu vroia să se întoarcă, dar mama insistă, pentru că trei fete erau aici, și ea vroia să fie mai aproape de ele.

Dar când au revenit în Moldova, li s-a spus că pot să locuiască oriunde doresc, numai nu în satul de unde au fost deportați. Astfel, părinții mei s-au stabilit cu traiul lângă Ocnița, în satul Secăreni, care era în Ucraina. Mai târziu ei au primit un apartament și locuiau împreună: mama, tata și sora. Tata lucra la fabrica de bere din localitate. Nu aveau pământ de prelucrat și nu mai lucrau din greu. Tata avea mai mult timp liber și îi plăcea foarte mult să citească cărțile pe care le lua din bibliotecă. El a învățat numai 4 clase la români, dar era un om foarte inteligent și avea un scris mult mai frumos decât al meu. Cu părere de rău s-a dus degrabă din viață. A murit de cancer la 63 de ani. Noi am hotărât să-l înmormântăm la Corestăuți, catul lui natal.

Mama avea tot 63 de ani când a murit tata. Continua să trăiască în Secăreni și în fiecare duminică mergea pe jos 18 km la mormântul tatălui și să-și viziteze fiica care locuia la Crestăuți. Așa a umblat până când ginerele i-a propus președintelui sovietului sătesc să facă o adunare și să hotărască soarta casei confiscate a părinților mei. La adunare s-a hotărât să i se permită mamei să-și cumpere propria casă cu 750 de lei. Vă închipuiți? Să lucrezi o viață, să-ți construiești o casă, și într-un moment cineva vine, te scoate din casa ta, te duce la capătul lumii fără nici un motiv, pentru ca până la urmă să te pună în situația să-ți cumperi propria casă care era într-o stare deplorabilă.

Până la deportare, tata a construit pe lângă casă diferite construcții pentru păsări și depozite. Acum totul era distrus, acoperișul era spart și curgea. Surorile mele au ajutat-o pe mama să facă reparație acolo și mama a locuit în această casă încă 23 de ani. I-a fost foarte greu, fiind deja pensionară și pensia era foarte mică, pentru că nu avea stagiul necesar de muncă. Când am fost exilați ea avea deja 49 de ani și la calcularea pensiei s-au inclus numai anii de muncă în Siberia. Când a murit tata, ea avea pensia de 7 ruble și 20 de copeici. Cum să trăiești cu așa pensie? Ca să supraviețuiască ea schimba fructe pe alte produse alimentare - lapte, pâine. Mama avea hipertensiune și în 1989, a suportat un accident cerebral care a dus la hemipareză. A stat la pat imobilizată încă două luni și a murit la vârsta de 88 de ani.

După absolvirea clasei a 10-a în Bălți, am venit la Chișinău și am intrat la Colegiul de Comerț. În anii de studenție mi-a fost foarte greu, pentru că nu primeam ajutor de la nimeni. Închiriam două camere, în care locuiam zece studenți. După absolvirea colegiului, m-am aranjat ca vânzătoare, dar n-am lucrat mult, pentru că comerțul nu era ceea ce-mi plăcea. În 1961 am intrat la Universitatea de Stat, facultatea de economie. M-am străduit să fiu studentă bună și primeam bursă, care-mi ajuta mult să mă descurc. Dar totuși nu aveam bani suficienți, de-aceea dimineața nu mâncam. Până și astăzi am obiceiul de a sări peste dejun. Lângă facultatea noastră era Școala Superioară de Partid și acolo era o ospătarie foarte ieftină, unde puteai să mănânci tartine cu icre roșii cu numai 18 copeici și noi, studenții, deseori ne strecuram acolo și luam masa. După terminarea facultății, în 1966, am fost repartizată ca tânăr specialist la uzina de construcții, unde am lucrat 13 ani ca economist. Uzina noastră era cea mai renumită în Moldova. Cu materialele noastre au fost construite așa clădiri renumite ca Palatul Național, Teatrul de Operă, Circul.

În 1989 am făcut o cerere la Ocnița să ne fie întoarsă averea care a fost confiscată în 1949, dar ni s-au dat doar 4000 de ruble. Conform legii, averea confiscată se evalua și se dădea compensație. Cea mai mare sumă care putea fi plătită era de 7000 de ruble, indiferent cât de mare fusese casa și averea. Am muncit atâția ani pentru binele poporului și mi-a fost foarte dureros când am auzit că în 1999, Parlamentul anulează compensațiile care se plăteau foștilor repressați. Au lăsat privilegiile doar invalizilor și eu, dacă pot să mă mai mișc singură, apoi nu merit ajutorul din partea statului pentru chinurile care le-am dus acolo în Siberia? Am mers la Centrul pentru Drepturile Omului și așa am plâns că am ieșit de acolo cu batista udă. De ce foștii prizonieri a lagărelor fasciste primesc compensații mari în EURO din partea statului German, iar noi care am dus în deportare o viață la fel de grea, asemănătoare cu cea din lagărele fasciste, și până în ziua de azi suntem săraci, suntem ignorați de către stat?

Nu țin ură pe nimeni pentru ceea ce-am îndurat în Siberia și pentru tot ce s-a întâmplat, pentru că așa a fost sistemul. Cred că președintele care ne-a pus în listele celea, ne-a hotărât soarta. Deaceea sînt supărată doar pe el.

Privind înapoi, cred că cel mai negativ aspect al deportării noastre este faptul că averea noastră a fost confiscată, fără a fi mai târziu compensată. Și apoi ce poate fi bun în expulzarea oamenilor din casa, din satul și din țara lor?

„TOT CE-AM LUAT CU NOI ÎN SIBERIA A FOST COȘUL
CU VERDEȚURI. A FOST O TRAGEDIE PENTRU NOI”

Teodora Ciobanu

Născută: 1942, Chișinău

Exilată: regiunea Kemerovo

Mă numesc Teodora Ciobanu și locuiesc în Chișinău, unde de altfel locuiam și atunci când am fost deportați. Deși sunt o persoană cu o gândire pozitivă și încerc să mă gândesc numai la partea bună a lucrurilor, totuși e imposibil să uit timpurile vitregi ale trecutului. Mă strădui să nu-mi amintesc des viața pe care am avut-o. Toată copilăria mea a trecut acolo - în greutate, foamete, sărăcie și înghețuri. Cred că greutatea vieții îl întărește pe om. Și pe mine viața grea prin care am trecut, m-a făcut să nu fiu indiferentă față de un sărac, când îl văd pe stradă, față de copiii fără părinți.

M-am născut în 1942, fiind cea mai mică într-o familie cu 13 copii. Trei surori mai mari s-au născut în 1920 - Vasilica, în 1922 - Varvara și în 1924 - Maria. Fratele mai mare, Vasile, s-a născut în 1927. Apoi s-au născut Alexei - 1929, Anișoara - 1931, Ion - 1933, Nicolai - în 1935 și Tudor în 1939. Trei copii au murit de mici, în timpul foametei din 1947.

Tatăl meu a fost arestat și trimis la închisoare ca deținut politic în 1944. El nu a făcut politică. Nici nu putea să facă și nici nu avea timp pentru aceasta, pentru că noi, fiind 13 copii, trebuia să lucreze și să ne îngrijească, să ne îmbrace, să ne hrănească. Dar pe timpul lui Stalin, când în jur domnea frica, neîncrederea, invidia, cineva răuvoitor l-a trădat pe tata pe nedrept. Am să vă povestesc cum s-a întâmplat. Tata lucra la calea ferată ca lăcătuș. Dar pentru a putea hrăni familia mare, noi mai lucram și la pământ, cultivând cele necesare - cartofi, porumb, grâu, etc... Într-o zi tata s-a dus cu carul cu boi la moară, să facă făină. Acolo era multă lume, dar un sătean a vrut să facă făină fără a sta în rând. Și atunci tata i-a zis: "Unde te bagi, măi bolșevicule, fără rând? Eu pot să stau în rând și tu nu poți"? A doua zi tatăl meu a fost arestat. N-au fost nici un fel de discuții, nici o întrebare, nimic. A venit miliția și au mai luat și carul cu boi, vaca, plugul. Au luat totul din casă - chiar și perdelele. Noi am rămas fără de nimic. Mai târziu am aflat că tata s-a îmbolnăvit și a murit în lagăr chiar înainte de a fi noi deportați. Așa era pe timpurile celea.

După ce tata a fost arestat, noi am suferit foarte mult, în special în timpul foametei din 1947. După cum am spus deja, trei frați au murit de foame și mama era tare necăjită că nu i-a putut salva. Fratele mai mare, Vasile, a furat o pâine, pentru ca frații mai mici să mănânce puțin, dar a fost arestat și judecat pentru 5 ani. A făcut pușcărie în Rusia. Apoi, în 1949, noi am fost deportați.

Poate că unii oameni știau ori presupuneau că vor fi deportați, dar noi nu știam nimic. Dacă am fi știut, poate am fi fugit să ne ascundem undeva. În beci, ori la țară, oriunde. Cele trei surori mai mari erau către această perioadă în România, și poate noi plecam la ele. Dar noi n-am știut nimic. Astfel, la 6 iulie 1949, pe la trei dimineața, au venit soldații cu arme și câini. Fratele mai mare i-a întrebat: "De ce ne arestați"? Dar soldații au pus armele la capul surorii și fratelui și le-au spus: "Dacă mai puneți o întrebare, vă împușcăm pe loc". Mama a început să plângă și

ne-a spus să facem cum spun soldații. Eu și Anișoara, ne-am dus în grădină sub convoi, și-am strâns un coș de caise și ceva varză. De asemenea am dat varză și la iepurașii din beci. Tot ce-am luat cu noi în Siberia a fost coșul cu verdețuri.

Am fost duși la gară și încărcăți în vagoane. Erau o mulțime de oameni acolo, care strigau și plângeau. Am stat o jumătate de zi la gară, până au mai fost aduse alte familii. Unele familii erau la gară deja de două-trei zile. Eu nu-mi amintesc prea multe din acele zile, dar știu că eram foarte speriată. Apoi soldații au închis ușile și trenul a pornit. Ei nu ne-au spus încotro ne duc. Noi plângeam pentru că ne gândeam că nu ne vom mai întoarce înapoi. De fapt credeam că ne duc să ne împuște undeva și să ne arunce într-o groapă.

Am mers cu trenul o lună de zile. Eram într-un vagon pentru transportarea animalelor și condițiile de acolo erau groaznice. În vagonul nostru în timpul călătoriei de o lună o femeie a născut, iar un bărbat a murit. Puteți să vă imaginați, în același vagon, într-o parte un mort și în altă parte un nou-născut. Era un miros oribil din cauza căldurii de vară și a oamenilor nespălați. Noi nu aveam mâncare și uneori trenul se oprea și ni se dădea mâncare - terci înăcrit din orz ori ovăz. Această mâncare ne îmbolnăvea și mulți oameni aveau diaree sau vomitau. A fost o călătorie extrem de dificilă.

După o lună am ajuns în taiga. Am fost lăsați acolo sub cerul deschis, ca niște animale abandonate. De jur împrejur erau doar păduri dese cu copaci înalți. Eram vre-o șapte familii. Unii luaseră de acasă topor, ferestrău ori ciocan și astfel ei au început să construiască acolo, în pădure, o încăpere lungă din copacii pe care-i tăiau. Acolo și ne-am stabilit. Noi într-un colț, altă familie într-un alt colț și așa toate familiile. Am trăit acolo toată vara și chiar până a început să cadă zăpada. Când a început să ningă au venit niște persoane dintr-o altă regiune și fratele meu le-a spus că noi murim de foame și de frig aici. Si atunci, acești oameni au venit cu niște camioane, și ne-au mutat în satul Barit-Pothoz din regiunea Kemerovo. Aici, ne-au plasat într-o încăpere, unde se păstra grâul. Era foarte frig și aici. Dimineața când ne trezeam, eram acoperiți cu zăpadă, iar prin găurile din pereți sufla vântul. Cum am rezistat? Nu știu.

Noi nu aveam haine potrivite pentru gerurile de acolo. Aveam deja șapte ani și era timpul să merg la școală. Vroiam foarte mult să merg la școală, dar eram atât de slabă, încât profesorilor le era frică să nu mor pe o bancă la lecții, de aceea nu mă primeau. Eram numai piele și os, dar plângeam întruna că vreau să merg la școală. Într-o zi am mers la școală cu alți copii, și m-am ascuns sub ultima bancă să nu mă vadă învățătoarea. Așa a durat o săptămână, și când într-o zi învățătoarea a întrebat ceva, eu n-am mai răbdat și am dat răspunsul la întrebarea învățătoarei. Învățătoarea a rămas șocată, cum eu, o moldoveancă, am putut răspunde la o întrebare în limba rusă. Și din acea zi am fost înscrisă în clasa întâi. De la început se purtau foarte urât cu noi la școală. Copiii și părinții lor ne numeau „fasciști” și „țigani”. Dar mai apoi, ei au văzut că noi suntem cumiți, muncitori, învățăm bine și nu ne batem cu alți copii. Noi, copiii din Moldova învățăm bine, chiar dacă învățăm într-o limbă străină pentru noi, limba rusă. Învățătorii erau mirați și le spuneau copiilor ruși: “Cum se explică, că moldovenii, care au venit aici și nu cunoșteau nici un cuvânt, învață atât de bine, și voi, care v-ați născut aici și care vorbiți rusa de mici, nu puteți scrie o dictare fără greșeli? Cum ei pot, și voi nu puteți?”

Deși temperaturile ajungeau până la 50-60 grade de frig, nu ne îmbolnăveam prea des, pentru că era climă uscată, aer curat și proaspăt. Dar poate ne purta și Dumnezeu de grijă, că și așa îndurasem prea multe. Unicul lucru care ne îngrijora cel mai mult era lipsa îmbrăcămintei și încălțăminte pentru iernile de acolo. Când mergeam după apă ori ne duceam la săniuș, mâinile, fața și picioarele înghețau și se jupuia pielea. Aveam numai o pereche de păsle, pe care le încălțam pe rând și mergeam la școală. Mai întâi fratele Nicolae mergea la școală, apoi un copil care avea ce încălța venea de la școală și aducea pîslele acasă și mergea Tudor la școală. Apoi iar aduceau pîslele acasă și mergeam și eu la școală. Uneori nu aveam răbdare să mi le aducă și alergam numai în ciorapi la școală, prin zăpada până la genunchi.

Mama lucra la o fermă de viței și noi, copiii, o ajutam. De asemenea noi lucram și în câmp, la cartofi, sfeclă ori morcovi. Noi le udam, pliveam, le scoteam din pământ, dar trebuia și să le păzim. Astfel, deseori vara, noi rămâneam și ziua și noaptea pe câmp și păzeam legumele și grâul. Frații mai mari, Alexei, Ion și Anișoara, lucrau tot timpul, fie pe câmp, fie la fermă cu mama. Dar noi, cei trei mai mici, de dimineață mergeam la școală, iar după lecții și în vacanță mergeam la lucru cu mama și cu frații mai mari.

În fiecare săptămână, noi trebuia să mergem la comenduire și să semnăm într-un formular special. Astfel autoritățile se asigurau că noi n-am fugit nicăieri.

Majoritatea amintirilor din acele timpuri sunt dureroase și nefericite, dar totuși au fost și câteva momente plăcute, care din când în când ne îndulceau viața grea. Una din sărbătorile pe care le țin minte era 7 Noiembrie, aniversarea Revoluției Socialiste din Octombrie. De obicei, noi, copiii organizam concerte la școală. Eram 16 naționalități în localitatea cea: coreeni, chinezi, uzbeki, ucraineni, etc.... Copiii, reprezentanții fiecărei naționalități, urcau pe scenă și prezentau un cântec din țara lor. Eu am prezentat Moldova și cântam, „Mariță, Mariță” și „M-a trimis mama la vie”. La auzul acestor cântece, toți moldovenii din sală începeau a plânge.

Noi încercam să sărbătorim Crăciunul și Paștele. Mama se străduia și aduna ingredientele necesare pentru pască și cozonac. La Crăciun mergeam în pădure și aduceam un brad pe care-l împodobeam cu jucării de hârtie. Mama mai făcea uneori plăcinte. Dar de obicei la sărbători mama fierbea cartofi și aducea o varză murată. Le puneam pe masă și ne îngrămădeam cu toții în jurul mesei. Noi nu aveam nici carne, nici pâine, puneam pe masă ce aveam, veneau vecinii și ne distram de minune. Fratele Alexei ne acompania la acordeon, iar eu cu fratele mai mic cântam și dansam. Mama era o femeie veselă și deseori se masca cu mustață. Lua o mătură și dansa. Vecinilor le plăcea să vină la noi să sărbătorim împreună, să ne bucurăm de puținele momente vesele. Cu toate că trăiam foarte greu, noi încercam să păstrăm tradițiile noastre naționale și să ne încurajăm, să ne ajutăm unul pe altul.

Fratele meu Vasile a fost eliberat din închisoare în 1951. Cu ajutorul Crucii Roșii el a aflat unde suntem și a venit la noi în Siberia. Apoi, prin 1953 după ce a murit Stalin, noi am fost chemați la procuratură regională și ni s-a spus că suntem liberi. Că putem să ne întoarcem în Moldova. La drept vorbind, noi copiii, nu vroiam să ne întoarcem în Moldova, dar mama vroia să se întoarcă, deși ni s-a spus că nu ni se întorc averile și casele confiscate.

Astfel, în 1956 am revenit în Moldova, dar ne-am oprit în mahala, la niște vecini. A treia zi am intrat în casa noastră, unde la moment trăiau două rusoaice, pe care mama le primise la gazdă înainte de a fi deportați. Dar rusoaicele nu ne-au primit, ne-au alungat. Ele au mers la miliție și au spus că noi am intrat cu forța în casă. Miliția a venit, ne-a arestat și ne-a închis pe o zi și o noapte. Numai mamei i-au dat drumul, și ea a mers acasă la noi. Rusoaicele au scos din casă ceva din hainele noastre, vre-o doi saci și le-au aruncat în ogradă. Acolo am și găsit-o pe mama a doua zi, când am fost și noi eliberați de la miliție. Mama ședea pe saci și plângea. Noi iar am intrat în casă. Și iar a venit miliția, ne-a luat de spate, ne-a aruncat afară și ne-a spus să nu ne mai vadă pe acolo. Și atunci mama a spus așa: "Dragii mei, haideți să ne împrăștiem care și încotro, fiindcă au spus că dacă mai intrăm o dată în casă, iar ne duc în Siberia. Hai să mergem pe la străini cu munca". Așa am și făcut.

La început, vecinii și rudele erau bucuroși să ne vadă, dar apoi a fost mai greu. Erau vremuri grele și fiecare avea nevoile lui. Eu m-am dus să-mi câștig bucățica mea de pâine, dădăcînd copilul la o rudă. Pentru aceasta mi se dădea o farfurie de fasole și o bucată de mămăligă. Fratele meu s-a dus să pască vaca tot la niște rude, iar mama îngrijea de grădina lor. Am trăit așa doi ani de zile. Când am împlinit 16 ani, trebuia să-mi fac pașaport. Între timp, fratele cu mare greu a primit un lot de pământ, unde am început să ne construim o casă și astfel am putut să ne facem documente și să ne înregistrăm.

Acum, că aveam pașaport, am putut să merg la lucru. M-am angajat la un combinat, unde făceam piese metalice. Eu, un copil amărât, slab și păcătos stăteam la mașina ceea cît o casă de mare și prelucram detalii. Așa îmi câștigam bucățica de pâine. Trebuia să plătesc și chiria camerei unde locuiam, pentru că familia fratelui crescuse și nu mai puteam locui la el. Mi-a fost foarte greu. În același timp am făcut studiile la școala serală și am terminat 7 clase. După aceea am mers la școala profesională, ca să învăț de cusătoreasă. Mai târziu m-am aranjat la serviciu la fabrica de confecții "Steaua Roșie", care a fost ca a doua casă pentru mine. Îmi plăcea să lucrez aici. Când veneam la serviciu uitam de toate necazurile mele. Mi s-a dat o cameră la cămin, dar totuși îmi era foarte greu, pentru că pe fete le ajutau părinții care le aduceau mâncare de la țară, dar eu trebuia să plătesc din salariul meu mic și căminul, și transportul, și să-mi cumpăr ceva haine sau cele necesare. Deci, număram fiecare copeică.

Deseori mă întreb, de ce anume noi am fost deportați? Si iată ce cred eu. Atunci, pe timpul lui Stalin, dacă doi vecini se împăcau rău, unul putea să meargă să te pârască la primărie. Și veneau, te luau și te deportau. Așa erau timpurile nu numai în Moldova, dar și în Rusia, peste tot. Când ne-am întors în Moldova, am aflat cine a contribuit la deportarea noastră. Acesta era vecinul nostru, care vroia să se căsătorească și vroia să-i dăm o cameră în casa noastră, să trăiască la noi. Dar mama i-a spus că are mulți copii și nu are camere pentru chiriași. Nu mult după aceasta vecinul s-a căsătorit și a mers la autorități și le-a spus că mama are copii în America și în România. Astfel el a rămas să locuiască în casa noastră, iar noi am fost deportați în Siberia. Aceasta era o perioadă când nimeni nu te credea.

După ce ne-am întors în Moldova, una din surorile care trăia în România, a reușit să obțină viză și a venit în vizită la noi. Noi nu ne văzusem de 25 de ani și

mama a leșinat când a văzut-o. Mamei niciodată nu i-au eliberat viză ca să-și viziteze fiicele din România, pentru că ea era considerată "dușman al poporului".

Sper ca experiența mea să-i învețe pe tineri să nu le fie frică de dificultăți, pentru că viața nu este numai din trandafir. Viața este și din pelin. Sigur că nu pot uita de acele zile de suferință și chin. Mă gândesc la toate prin câte am trecut... Cum aproape am murit de foame... Cum mâncam numai coji de cartofi ori cartofi înghețați, pe care localnicii îi aruncau. Cum mâncam buruiene și ciuperci și cum înghețam de frig.

Viața este o luptă continuă și trebuie să lupți folosindu-ți și capul și mâinile pentru a obține succese. Eu cred că poți avea rezultate și poți trece peste dificultăți, făcând numai lucruri bune. Sunt convinsă de aceasta. Făcând rău, nu obții nimic bun. Și atunci de ce să nu te culci seara liniștit și fericit că pentru ziua de azi ai făcut un lucru bun? Fiecare are probleme, dar trebuie să știi cum să le depășești și să aștepti pentru că mine va fi soare.

Eu așa înțeleg viața.

„CHIAR ȘI COPIII NOȘTRI SUFERĂ
DIN CAUZA TRECUTULUI NOSTRU”

Eugenia Ciuntu

Născută: 1931, Balatina, raionul Glodeni

Exilată: regiunea Kurgan

M-am născut în 1927 într-o familie de oameni gospodari. Numele de familie de față a fost Gherman și eu eram cea mai mică din cei șase copii. Doi frați au murit pe front în timpul războiului. Familia noastră a avut mult de suferit în timpul sovietic, pentru că eram oameni gospodari. Aveam gospodărie mare cu vite, boi, cai, păsări și eram forțați să plătim impozite mari, în deosebi pe timpul foametei din 1946 - 47. În acele timpuri bolșevicii veneau și ne măturau totul din hambare.

În 1948, m-am căsătorit în satul Balatina, de lângă Bălți. Soțul meu era dintr-o familie de oameni intelectuali, care au fost represați și persecutați în 1941. Socrul meu a fost contabil la bancă. Casa lor era la doar 100 m de la Prut și ei aveau o barcă pe care o foloseau deseori să meargă în România să-și viziteze rudele. Probabil, aceasta a și fost cauza nenorocirilor care s-au abătut asupra familiei viitorului meu soț. În 1941, socrul meu a fost arestat și dus la Bălți. În perioada cea majoritatea intelectualilor au fost arestați, omorâți sau expulzați din Moldova. De fapt, acesta a și fost scopul puterii sovietice - să distrugă intelectualitatea, în deosebi bărbații și să rămână femeile, care erau mai slabe și nu s-ar fi opus noii puteri. Astfel, socrul meu a fost arestat și împușcat.

La un an după căsătoria noastră, se auzeau zvonuri că vor fi deportări masive, pentru că începuse colectivizarea și țărani se opuneau acestui proces. Așa s-a întâmplat și cu țărani din multe localități din Ucraina, care au fost arestați și

împuşcaţi pentru că au refuzat să intre în colhoz. Scopul deportărilor din 1949 a fost să bage frica în ţărani şi să-i forţeze să intre în colhoz.

Apoi a venit şi rândul nostru la 6 iulie 1949. Soldaţii au venit după noi pe la ora trei dimineaţă şi eu cu soţul am fost arestaţi. Iar mama-soacră şi surorile soţului fuseseră deja arestate şi duse la gară. Şi noi am fost duşi la gară şi încărcăţi în vagoane pentru transportarea animalelor. Eu am întrebat soldaţii unde ne duc, şi ei au răspuns că ne vor duce în Siberia. Eu plângeam şi nu vroiam să mă urc în tren. Era un soldat tânăr care plângea când se uita la noi.

În fiecare vagon erau aproape câte 20 de familii. Pe lângă mirosul urât de la murdăria rămasă de la transportarea animalelor, s-a mai adăugat şi mirosul insuportabil de la oameni, care-şi făceau necesităţile într-un colţ de vagon. Apoi ne-am umplut şi de păduchi.

Trenul se oprea odată în 24 de ore şi ni se dădea puţină apă. Abia în a treia zi de călătorie ni s-a dat să mâncăm câte o bucăţică de pâine neagră. Noroc că mai aveam nişte cartofi de acasă. Cât am mers în tren, au murit doi copii şi două femei, dar rudele ascundeau cadavrele de soldaţi, pentru ca să-i îngroape ca pe nişte creştini când vor ajunge la destinaţie. Era o căldură insuportabilă şi puteţi să vă imaginaţi ce miros era în vagon.

Peste vre-o 15 zile am ajuns în oraşul Kurgan, unde ne-au coborât pe marginea căii ferate şi am fost lăsaţi acolo în ploaie, peste noapte. Dimineaţa au venit şi au cerut cadavrele, dar noi am refuzat şi le-am ascuns din nou. Atunci, ne-au urcat în camioane şi ne-au dus în diferite colhozuri şi sovhozuri. Împreună cu alte câteva alte familii, am fost duşi într-un sătuc cu vre-o 30-40 de case şi un magazin. Aici erau deja construite barăci pentru cei exilaţi. Băştinaşii se fereau de noi, pentru că li se spusese că vor fi aduşi „duşmani ai poporului”. Ei nu vroiau să ne ajute cu nimic, fugeau de noi şi încuiau uşile. Printre noi erau copii mici, care erau înfometăţi şi trebuiau hrăniţi cât mai repede, altfel mureau. Şi mai aveam şi 4 cadavre care trebuiau înmormântate, dar nu aveam cu ce săpa mormintele. Am avut noroc că a venit un ucrainean, care fusese condamnat mai înaintea noastră şi care cunoştea băştinaşii. El s-a adresat localnicilor: “Oameni buni, să nu vă fie frică de aceşti oameni nenorociţi, pentru că ei nu sunt duşmani, ei sunt oameni ca şi voi. Eu am luptat în timpul războiului în părţile celea. În timpul operaţiei militare Iaşi – Chişinău, am fost grav rănit şi oamenii din satul Sculeni m-au ajutat şi m-au hrănit, iar femeile m-au bandajat. Haideţi să-i ajutăm şi noi cu ce putem. “Şi atunci băştinaşii au fost mai deschişi cu noi. Ei au adus lapte la copii şi noi am început să vindem din lucruri, pentru a putea cumpăra ceva de mâncare. I-am înmormântat pe cei morţi şi a doua zi am fost mânaţi la lucru.

Era perioada cositului şi femeile erau duse la cosit, iar bărbaţii la tăiat pădure. Băştinaşilor le-a plăcut cum făceau moldovenii stogurile de fân, şi veneau din satele vecine şi ne rugau să meargă cineva din noi să le arate cum să le facă. La fel le plăcea cum moldovencele muruiau (ungeau) casele cu lut, pentru a păstra căldura în timpul iernii. Pentru ei lucrul acesta era nou şi ne rugau să muruim şi casele lor. Pentru lucrul efectuat primeam recompensă sub formă de produse alimentare şi aceasta ne-a ajutat foarte mult. Pentru lucrul în colhoz primeam cam 80-100 de ruble. Cu toate că pâinea era ieftină pe timpurile celea, noi eram mulţi şi mama-

soacră nu putea lucra. Bani pe care-i primeam ne ajungeau numai pentru pâine. Uneori, dacă găseam, mai cumpăram și crupe de orz și făceam terciuri.

Noi cunoșteam puțin limba rusă din timpul războiului de la soldații cu care săpam tranșeele și de aceea nu aveam probleme mari de limbă acum. Dar trăind aici, noi continuam s-o învățăm. De nevoie și ursul o învață, numai rușii din Moldova nu o învață deși trăiesc aici de atâți ani.

Așa am dus-o 7 ani de zile. Am stat vre-o doi ani într-o cameră mică plină de păduchi și mizerie până am putut să ne construim propria casă, pentru că un moldovean gospodar își face câte o casă oriunde s-ar duce. Și băștinașii au început să ne respecte pentru că eram deștepți, muncitori și gospodari. Dar totuși noi eram considerați „dușmani ai poporului” și în fiecare săptămână trebuia să mergem și să ne iscălim într-un registru special precum că suntem de acord cu condițiile de acolo, nu facem politică și nu vom încerca să fugim de acolo. De fapt nici nu puteam să fugim nicăieri, pentru că nu aveam nici un document.

După ce ne-am construit casa, noi am vândut ce-am mai avut și ne-am cumpărat o vițică. În 1953 mi s-a născut fiica și eram foarte norocoși că aveam vacă și aveam lapte să hrănim copilul. În timp ce eram în surghiun, noi corespondam cu părinții rămași în Moldova. Iar după vre-o doi ani, ei au început să ne trimită din Moldova și pachete cu produse alimentare. În 1953 tata chiar ne-a vizitat în Siberia, iar mai târziu a venit și sora în vizită la noi. Drumul era foarte scump, dar dorința de a-și vedea nepoata era mai puternică.

Dorința cea mai mare a fost să-mi aduc fiica înapoi în Moldova și-i mulțumesc lui Dumnezeu că m-a ajutat să fac aceasta. Din nefericire, soțul meu care trebuia să lucreze la tăiat pădurea pe ger și pe viscol, a răcit și mai târziu răceala s-a transformat în astm bronșic. Nu s-a mai însănătoșit definitiv nici după întoarcerea în Moldova și în 1980 a decedat după mulți ani de suferință.

În martie 1953, când a murit Stalin, am observat că a dispărut garda din jurul nostru, dar nimeni nu ne spunea nimic. Apoi am auzit că rușii au început să elibereze deținuții din închisori și atunci am hotărât să întrebăm ce se întâmplă. Prin luna noiembrie 1953, când soțul a mers să clarifice situația, un domn responsabil de noi, l-a întrebat zâmbind: „Da ce, nu vrei să mai îngheți o iarnă? Acum voi sunteți liberi și dacă nu vreți să mai stați, vă vom face pașapoarte și o să plecați acasă”. Soțul nu avea răbdare să-mi spună vestea bună și m-a sunat la unicul telefon care era în sat: „Jenica, tu știi că suntem liberi și noi n-am știut? Peste o lună primim pașapoartele”.

Dar procedura cu documentele a durat mai mult și le-am primit abia în februarie 1954. Îndată ce am primit pașapoartele, am și pornit la drum în toiu iernii, neașteptând primăvara, pentru că ne era frică să nu ne încurce ceva să ne întoarcem acasă. Noi și alte câteva familii am mers într-o mașină descoperită 120 de km până la Kurgan. Dumnezeu ne-a ajutat să ajungem cu bine acasă și să nu înghețăm pe drum. Când ne-am întors acasă am început gospodăria de la nimic. Avera confiscată nu ne-a fost restituită, dar părinții ne-au ajutat din nou să ne construim o casă mică.

Deportarea a afectat toate aspectele vieții noastre. N-am putut să ne continuăm studiile pentru a avea o profesie și un serviciu mai bun, pentru că încă mai eram considerați „dușmani ai poporului”. De asemenea și sănătatea ne-a fost distrusă în

Siberia. Am scris la Moscova și-am întrebat de ce am fost noi condamnați? Pentru că am săpat tranșee de rând cu soldații ori pentru că soacra mea a spălat și a gătit mâncare pentru soldații ruși? Punctul de dislocație a armatei sovietice era în casa socrilor mei și toate produsele din grădină se foloseau la pregătirea mâncării pentru soldați. Noi am fost oameni pașnici și i-am primit bine, dar statul sovietic ne-a distrus viața.

Când ne-am întors acasă, am cumpărat o casă de la o familie de ruși din satul Balatina, dar nu știu din ce motive, fosta stăpână nu ne lăsa să trăim liniștiți și ni se creau multe probleme. Atunci am hotărât să vindem casa și să luăm un lot de pământ pentru a ne construi propria casă. Dar anumite persoane de la primărie nu ne permiteau nici să construim și nici să cumpărăm o casă în acest sat. Atunci soțul disperat s-a dus la procuratură din Glodeni și a cerut să i se facă dreptate. Acolo a dat de niște oameni buni care au telefonat la sovietul sătesc și au spus că legea adoptată după moartea lui Stalin prevede reabilitarea persoanelor repressate și restituirea averii confiscate.

După ce ne-am mai aranjat un pic, eu am lucrat la o grădiniță ca educatoare. Dar mai târziu, deoarece se cereau studii speciale, am fost transferată ca bucătăreasă - șefă la o grădiniță mare cu 200 de copii. Era o grădiniță de frunte în tot raionul.

Soțul meu a lucrat o perioadă la moară, dar, sănătatea nu-i mai permitea să lucreze acolo și a început să fotografieze. Meseria a învățat-o încă în Siberia. Peste ceva ani, am încercat să trecem cu traiul la Chișinău, unde ar fi avut mai multe oportunități să-și folosească meseria lui, dar era foarte dificil. Fiica noastră a terminat opt clase în școala din localitate, apoi am trimis-o să-și continue studiile la Colegiul Pedagogic din Lipcani. La colegiu a dat peste oameni buni care au sfătuit-o să nu spună nimănui că s-a născut în deportare, pentru că ar putea avea probleme din această cauză. Chiar și copiii noștri sufereau din cauza trecutului nostru.

Toată viața am făcut bine pentru oameni și m-am simțit foarte bine ajutând pe cineva. În 1993 m-am mutat în Chișinău, mai aproape de fiica mea, care lucrează profesoară la Universitatea Pedagogică. În blocul unde locuiam era o vecină foarte bolnavă și necăjită de soartă. Avea diabet zaharat și i s-a amputat un picior, apoi al doilea. Ea a pierdut doi feciori și suferea mult, și nu era nimeni lângă ea s-o ajute. Cinci ani de zile am îngrijit-o, chiar dacă nici nu-mi era rudă. M-am simțit bine ajutând-o pe ea. Au trecut două luni de când ea a decedat, dar tânjesc după ea. Acum aș vrea să mai îngrijesc de cineva pentru că așa mă simt mai bine. Omul nu trebuie să fie egoist și să se gândească numai la sine. Trebuie să ne ajutăm unii pe alții. Eu cred că noi am învățat această lecție în Siberia, unde familiile din Moldova se susțineau și se ajutau să supraviețuiască, atât fizic cât și moral.

„CUMNATUL MEU A FOST NEVOIT SĂ MĂ TRĂDEZE”

Lidia Ermurachi

Născută: 1927, raionul Anenii-Noi

Exilată: regiunea Irkutsk

M-am născut în satul Mereni, raionul Anenii-Noi, al șaselea din nouă copii. Părinții mei erau țărani harnici și gospodari și noi nu duceam lipsă de nimic.

La 13 iunie 1941, au început primele deportări, iar nouă zile mai târziu a început războiul. Armata rusă se retrage din Moldova și au luat toți țăranii cu căruțe să transporte munițiile până la râul Nistru. Printre ei era și tatăl meu care a mers cu căruța cu caii, dar s-a întors acasă numai cu puha în mână. Fratele mai mare era în armata română și astfel a rămas în România.

În 1944, România a permis doritorilor să treacă Prutul și să treacă cu traiul acolo, pentru că prin satul nostru urma să treacă linia frontului și se vorbea că totul va fi distrus. Așa a și fost. Tatăl meu a hotărât să plece și el, pentru că avea un fecior în România și s-a gândit că-i va fi mai ușor să se stabilească acolo cu traiul. Eu, un frate de 9 ani și mama am rămas să avem grijă de gospodărie, iar tata cu două surori căsătorite și trei surori necăsătorite a plecat în România. Lor li s-a permis să se stabilească într-o regiune unde era puțină populație și respectiv era slab dezvoltată industria și economia. Tata a săpat un bordei în pământ pentru a trăi, la fel au făcut și ceilalți oameni care plecaseră din Moldova. El a aranjat copiii acolo și s-a întors acasă în același an.

În 1945 războiul s-a terminat și peste tot domnea bucuria. Lumea s-a reîntors la viață. Tata și-a cumpărat alți cai și toată vara mergeam pe câmp să muncim. Țin minte, ca și cum ar fi astăzi, cum în ziua ceea tata, de parcă simțea că se va întâmpla ceva, mă învăța cum se prelucrează pământul. Se auzeau vești că se vor întoarce rușii și el îmi spunea că rușii nu mai sunt așa cum erau cândva, că acum vor veni bolșevicii.

El cunoștea caracterul rușilor pentru că participase la revoluția din 1917. Dar nu se ocupase și nici acum nu se ocupa cu politica. De fapt el era un simplu țăran, nici studii nu avea. Și iată că într-o dimineață, înainte de treieratul grâului, a venit un om și l-a chemat pe tata la sovietul sătesc. Țin minte cum a ieșit pe poartă și de atunci nu l-am mai văzut. Mama, dacă a văzut că tata nu mai vine, s-a pornit prin sat să-l caute. Ea a auzit că în ziua ceea mai mulți săteni fuseseră chemați la sovietul sătesc și nu s-a mai întors nici unul acasă.

În 1944, eu terminasem 7 clase în școala românească, dar când au venit rușii, ei ne-au forțat să repetăm încă o dată clasa, spunând că programul lor de studii este mai bun. Și pentru că școala din Mereni fusese distrusă în timpul luptelor, a trebuit să merg la Chișinău ca să repet ultima clasă. Dar în curând, școală din sat a fost reparată și eu am revenit în Mereni și am terminat clasa a șaptea. După aceasta am mers la Chișinău să-mi continui studiile și în 1945 am intrat la colegiul de comerț. Eu am vrut să studiez la medicină, dar colegiul de medicină era la Tiraspol. Mama nu putea să mă ajute cu bani, dar când mergeam sâmbăta acasă, îmi dădea produse.

Eram în grupa moldovenească, dar toate materiile le studiam în limba rusă și-mi era foarte greu. Mulți erau din Chișinău și cunoșteau limba rusă mult mai bine

decât noi, câțiva elevi de la sat. Dar profesorii erau mai indulgenți cu noi și ne ajutau.

Într-o zi, în timpul recreației am ieșit afară și am văzut un camion plin cu oameni care a trecut pe lângă școala noastră. Am auzit cum cineva m-a strigat: "Lidia, Lidia, tatăl tău este aici în mașină, dar este foarte bolnav." Bărbatul care a strigat era vecinul nostru care fusese luat în aceeași zi cu tata. Trecuseră două luni de când tata fusese arestat, și era pentru prima dată am aflat ceva despre el. Deci, tatăl meu n-a fost dus nicăieri, el a fost luat și închis în pușcăria din Chișinău. Acum noi știam unde este tata, și mama îmi dădea să-i duc mâncare când veneam înapoi la Chișinău, ori dacă ea singură nu putea veni.

De ce a fost luat tata? Nu știu, dar presupun că „au pus cuvânt” și consătenii. Cei care aveau autoritate la sovietul sătesc, erau cei care hotărau cine vor fi „ridicați”. După război toate casele și oficiile publice se reparau. Casa noastră era lângă sovietul sătesc și tata deseori era chemat la ajutor cu căruța și cu caii proprii. Pe timpurile celea, majoritatea oamenilor erau țărani gospodari și muncitori, care stăteau în satele lor și-și lucrau pământul. Alții, care umblau după muncă ușoară, au devenit milițieni și au fost trimiși să lucreze în diferite localități. Într-o zi, când un milițian care nu era din satul nostru a venit la tata și i-a spus să-și ia căruța și să meargă la ajutor la reparații, tata i-a zis: "Du-te în satul tău și comandă, că în satul meu pot comanda și eu". De data aceasta el a refuzat să meargă să ajute, pentru că trebuia să lucreze propriul pământ și să-și asigure familia. Așa și-a făcut dușmani și a fost scris în „lista neagră”.

Când mergeam cu mama la închisoare să-i ducem de mâncare, gardienii nu ne permiteau să-l vedem. Noi trebuia să lăsăm pachetul la un gardian. Prizonierii erau foarte mulți și pentru a lua masa, ei erau scoși din închisoare și duși într-o cantină din apropiere. Ei erau atât de mulți încât umpleau strada. Erau încălțați în papuci de lemn, care provocau un zgomot groaznic. Acest zgomot și acum îmi stăruie în memorie. Mau târziu am aflat de la niște oameni care fuseseră împreună cu tata, că el a murit pe 25 decembrie, 1945. Dar noi nici odată nu am aflat dacă a fost împușcat ori a murit în urma unei boli.

În 1948, când am absolvit colegiul, era foarte greu să mă aranjez la serviciu conform specializării și am fost repartizată la un magazin ca vânzătoare. Pe timpurile celea cele mai bune posturi de lucru le dețineau veneticii ruși, care au fost aduși în Moldova să răspândească ideologia stalinistă. Am lucrat în magazinul acela până-n 1949, până-n acea noapte groaznică.

Totul s-a început cu un lătrat îngrozitor de câine. Am mers la fereastră și am văzut cum niște soldați au intrat în curtea vecinilor noștri. Eu atunci locuiam în Chișinău, într-un cămin cu niște fete rusoalice, care mai erau și comsomoliste. Ele probabil și-au dat seama ce se întâmplă, deoarece stăteau și se șușoteau la fereastră, dar nu mi-au spus nimic. A doua zi m-am dus la serviciu și în timpul mesei m-am dus la un unchi, care locuia în Chișinău. Când am ajuns la ei, nimeni nu mi-a ieșit în întâmpinare, numai cățelușul. Aceasta era ceva neobișnuit. În casă era vecina lor și încă două femei care făceau lista lucrurilor din casă. Abia atunci mi-am dat seama ce se întâmplă și am început să plâng. Familia unchiului meu a fost „arestată”. Numai fiica lor mai mică a scăpat, pentru că studia la medicină și

era la practică într-un alt oraș. Mai târziu și ea a fost persecutată și dată afară de la facultate.

Tot în noaptea ceea și mama mea a fost arestată. Iar pe mine m-au luat a doua zi, după ce am fost la casa unchiului meu și m-am întors la serviciu. Cumpărători nu prea erau și eu mă uitam pe fereastră. De-odată am văzut cum o mașină s-a apropiat de magazin. Doi soldați și doi civili au coborât din ea. Cei doi soldați și un civil au intrat în magazin, iar al doilea civil a dispărut. Mai târziu am aflat că acesta era cumnatul meu. El mi-a povestit că soldații i-au spus: "Dacă nu ne arăți unde lucrează cumnata ta, noi te luăm pe tine". Și tot mai târziu el m-a întrebat: "Ești supărată pe mine că le-am arătat soldaților unde lucrezi tu?". Eu i-am răspuns: "Nu, pentru că dacă mama ar fi fost deportată singură, cine știe dacă ar fi supraviețuit."

Soldații au intrat în magazin și m-au întrebat dacă eu sunt Margine Lidia, și eu am răspuns că da. Dar nici în momentul acela nu mi-am dat seama că se va întâmpla ceva îngrozitor. Afară se adunase multă lume. A venit și șefa magazinului și a început să-mi strângă ceva de mâncare, dar eu i-am spus că nu iau nimic pentru că ei probabil ne duc să ne împuște undeva la marginea orașului. Și atunci ea mi-a spus că nu ne vor împușca, ci ne vor duce în Siberia. Ea era comunistă și știa totul. Deci, comuniștii erau informați despre deportări.

Am urcat în caroseria camionului, unde erau doi soldați. I-am întrebat: "De ce țineți armele ațintite spre mine, eu nu fug nicăieri". Și ei mi-au răspuns: "Noi vedem și auzim totul, dar nu putem face nimic. Noi îndeplinim ordinele de sus". Ei m-au dus la căminul unde locuiam, să-mi iau hainele. Când am ajuns acolo, erau și fetele cu care locuiam. Căpitanul le-a întrebat dacă ele știu ceva despre tatăl meu, și ele au răspuns că nu știu nimic. Și atunci el le-a spus că tatăl meu fusese arestat și că ele de fapt locuiau cu fiica unui „dușman al poporului”. După ce mi-am luat ceva din lucruri și am urcat înapoi în camion, căpitanul m-a întrebat dacă vreau să merg cu orașenii sau vreau să merg cu mama. Atunci am aflat că și mama a fost ridicată, și i-am răspuns că vreau să merg cu mama.

Am fost duși la gara din Chișinău și încărcăți în vagoane. La ora unu noaptea trenul a pornit. În vagon erau foarte mulți oameni, de diferite naționalități și diferite vârste. Era și o familie de evrei din Orhei. Noi (mama, fratele și eu) ne așezasem pe o banchetă sus, lângă fereastră și aveam puțin aer curat. Vagonul era atât de încărcat încât oamenii dormeau pe așezate. Am mers în felul acesta aproape o lună. În Novosibirsk am făcut baie pentru prima dată de când fusesem luați de acasă. Am fost plasați la 117 km de la orașul Irkutsk, în niște barăci construite de prizonierii nemți. Când am fost descărcați, s-a apropiat de mine un soldat și m-a întrebat cum mă cheamă, pentru că vroia să-mi scrie în locul unde vom fi duși. Dar l-a văzut căpitanul și a început să strige la el. Soldaților le era interzis să vorbească cu „dușmanii poporului”. Acest soldat a fost închis pe 15 zile numai pentru că a vorbit cu mine.

Barăcile erau într-o pădure mlăștinoasă și plină de musculițe. Eram atât de tare pișcați de ele, încât nu ne mai cunoșteam unul pe altul, iar mâinile și picioarele erau pline de sânge de atâta scărpinat. Localnicii ne-au dat niște plase speciale, pe care le puneam pe cap pentru a ne apăra fața de musculițe.

Grupul în care eram și noi a fost urcat în camion și am fost duși într-o pădure care era pe malul râului Ciuna-Ude, unde era un pod plutitor, care transporta și

mașinile. Unde nu priveai, peste tot era pădure. Numai când priveai în sus vedeai cerul.

Iarna aici era foarte rece, până la - 60 de grade. Dar noi eram impuși să lucrăm chiar dacă gerul era până la minus 40 grade. Toți lucrau la tăiat pădure. Bărbații tăiau copacii, iar femeile îi curățau de crengi. Mama avea deja peste 50 de ani și nu putea merge la tăiat copaci. Țin minte că a fost pusă să dădăcească copilul inginerului. Mie mi-au dat o ruletă, un creion și o foaie de hârtie și m-au pus să măsoz copacii și să înregistrez această informație.

În octombrie 1949, eu m-am îmbolnăvit. Picioarele mi s-au umflat, s-au înroșit și mă dureau încheieturile. Nici nu puteam să mă ridic în picioare, numai mă rostogoleam de pe o parte pe alta. Am lipsit de la lucru 45 de zile. Mama mă lecuia cu nisip, pe care îl încălzea într-o bucată de pânză și mi-l puneam pe picioare. Când mi-am revenit după boală, am fost transferată la dispecerat.

Țin foarte bine minte ziua de 5 martie 1953, când a murit Stalin. Vorbeam cu prietena mea pe stradă și am auzit pentru prima dată vestea. Mai jos de noi era o rusoaică, care a început să plângă, în timp ce noi continuam conversația noastră. Când a văzut că noi nu plângem, dar continuăm să discutăm de ale noastre, ea a început să strige: "Uitați-vă la ele. Uitați-vă la dușmanii poporului. Stalin a murit, dar ele se distrează". Pentru a evita neplăcerile, noi am plecat de acolo.

Unchiul meu a fost deportat în regiunea Kemerovo și a aflat adresa noastră. Prin 1954 el ne-a scris și ne-a sfătuit să ne adresăm la Ministerul Afacerilor Interne din Moldova și să cerem să fim eliberați. Așa am și făcut, dar ne-a venit răspunsul că familia noastră a fost deportată pe drept. Atunci, după sfatul unchiului, ne-am adresat la Secția Afacerilor Interne din regiunea Irkutsk și numai atunci am primit eliberarea.

În 1956 ne-am întors acasă, dar îmi mai amintesc cum colonelul din Siberia striga la noi: "Uitați de țara voastră, voi niciodată nu vă veți întoarce înapoi acolo. Stabiliți-vă aici cu traiul. Acum aici e casa voastră". Când am primit eliberarea, am mers la el și i-am arătat scrisoarea. Am făcut pașapoartele, am cumpărat bilete din contul nostru și ne-am întors în Moldova. Dar prietena mea, Ana, a rămas acolo, pentru că tatăl ei a murit, iar trei frați s-au înecat și au fost îngropați acolo. Eu continui să corespundez cu Ana și păstrez toate scrisorile ei, pe care le recitesc cu plăcere.

La întoarcerea noastră acasă, am simțit o bucurie nemărginită. Dar n-a fost ușor. Fratele meu a murit la un an după întoarcere, având doar 16 ani. Eu aveam 29 de ani, dar eram fără serviciu și fără casă. Când am vrut să mă angajez la serviciu la o întreprindere și am venit la director, el s-a uitat în cărticica de muncă și văzând că am lucrat în Siberia, m-a întrebat ce am căutat acolo. I-am răspuns că am fost în Siberia să fac bani, dar sigur că nu m-a crezut și nu m-a primit la lucru. A înțeles că am fost deportată. Și atunci, am plecat în organizația unde lucrasem înainte de a fi deportată. Directorul m-a întrebat de ce m-am întors în Moldova, la care eu i-am răspuns că aici e țara mea și aici vreau să trăiesc.

Uneori le povestesc copiilor mei despre viața grea pe care am avut-o acolo. Dar ei îmi răspund: "Mamă, de ce ne povestești despre acele timpuri grele? Vrei să avem și noi viața ta?" Eu cred că tineretul de astăzi nu este interesat de aceste evenimente din trecut. Ei n-au auzit de deportări și nici nu știu ce înseamnă acest

cuvânt. Cred că acesta este un motiv în plus pentru ca istoriile noastre să fie povestite și publicate.

„TOATE VISURILE MELE S-AU SPULBERAT ÎNTR-O
SINGURĂ NOAPTE...”

Silvia Gangan

Născută: 1934, raionul Otaci

M-am născut în satul Cernoleuca din județul Otaci, într-o familie de oameni intelectuali. Tatăl meu a studiat în România, și era director de școală în satul natal. El lucra foarte mult și mai târziu a fost transferat la școala din Livădeni.

Mama era unicul copil într-o familie înstărită, fiind și o femeie foarte educată. Nu am avut norocul s-o cunosc pe mama, pentru că ea a murit când eu aveam doi ani și jumătate. O cunosc numai din fotografii.

Mi-o amintesc pe bunica din partea mamei, care m-a luat sub ocrotirea ei. Eu eram unica ei nepoțică, dar din păcate a murit și ea în curând. Bunica a suferit foarte mult după moartea mamei mele. Îmi amintesc foarte puține lucruri din acele timpuri, dar îmi aduc aminte cum veneau băieții din sat de Crăciun și ne colindau. Îmi amintesc obiceiurile frumoase din acele timpuri.

Eu eram la bunici în noaptea când au venit soldații să-i aresteze. Noi dormeam, când de-odată câinele vecinilor a început să latre puternic. Poarta era închisă, dar soldații au intrat în curte și au început să bată în ușă. Era un zgomot teribil și credeam că a venit sfârșitul lumii. Bunicii au zis că vor fi areștări în sat și că posibil să-i „ridice” și pe ei. Când în acea noapte au venit soldații, bunica mi-a spus să sar pe ferestraica de după cuptor și să fug la tata. Eu am fugit la vecini. Ei erau săraci, dar foarte speriați și se temeau și ei de deportare. Am stat în casa lor toată noaptea, iar dimineața tata a venit și m-a luat la el.

Ați putea întreba de ce bunicii n-au fugit, când au auzit de la vecini că vor fi areștați? Unde-ar fi putut ei să se ducă? Cum ar fi trăit? Bunicii și-au zis: “Dacă așa vrea Dumnezeu, așa să fie. Totul e în puterea Domnului”. Astfel ei au fost trimiși în exil în regiunea Novosibirsk.

Eu n-am știut, de ce au fost exilați bunicii mei. Mult mai târziu, am citit în documente că ei erau “culaci”, deoarece aveau nouă hectare de pământ, pe care-l prelucrau de dimineață până noaptea târziu. Nu stăteau nici un minut. Lucrau tot timpul, pentru că aveau o gospodărie mare cu vaci, cai, păsări, albine, o mașină de treierat și multe altele. Îmi amintesc cum mergând dimineața pe deal la lucru, mă înconjuau în casă și-mi spuneau să nu deschid ușa la nimeni.

În timpul foametei din 1947-48, eu trăiam cu bunicii. Ei aveau un loc secret în cuptor unde ascundeau o parte din grâu. Și când autoritățile au venit și-au măturat

tot grâul din pod, bunicii mai aveau ceva rezerve, pentru că soldații n-au găsit ascunzătoarea. Iată de ce eu n-am suferit din cauza foametei prea mult. Îmi amintesc cum duceam pâine vecinilor, care n-aveau nimic de mâncare.

Între timp tata se recăsătorise și cred că mai mult de dragul meu. După deportarea bunicilor, am trăit un an la Livădeni cu tata și mama-vitregă. Dar n-am simțit nici odată că am mamă, pentru că mama-vitregă se comporta foarte rău cu mine. Eram ca o străină în casa ei. Mama-vitregă mai avea o fiică a ei și eu eram asemenea Cenușăresei. Sora-vitregă făcea ceva rău, dar spunea că eu am făcut. Țin minte că în curte era un nuc înalt și eu mă cățăram în el, ca să fiu mai aproape de mama (care credeam că e sus în ceruri) și mă rugam la ea să mă ajute și să mă apere.

În Livădeni am absolvit 7 clase. Vroiam să-mi continui studiile și aveam o mulțime de planuri de viitor. Dar toate visurile mele s-au spulberat într-o noapte de august a anului 1950, când tata a fost arestat. Îmi amintesc cum am auzit o mașină venind. Noi o numeam „mașina neagră”. Vre-o trei militari au intrat în casă și au strigat la tata să se îmbrace și să meargă cu ei. Ei aveau revolvere și se purtau de parcă tata era un criminal. Criminal? Cum putea el fi un criminal? El și-a petrecut toată viața la școală și era un om minunat care n-a făcut rău nimănui niciodată. Tot timpul m-a învățat să fac bine, să ascult, să iubesc oamenii și să cred în Dumnezeu. Dar a fost arestat și trimis în lagăr în Siberia.

Tata a scris multe scrisori lui Stalin, în care dovedea că nu este vinovat cu nimic. Dar a fost eliberat abia după moartea lui Stalin. Către acel timp tata era deja foarte bolnav, pentru că în Irkutsk a fost condamnat să lucreze într-un lagăr sub pământ, unde se prelucrau chimicale foarte toxice, care erau folosite la producerea armamentului. Nimeni nu rezista în acele condiții, deaceia erau forțați să lucreze doar cei condamnați. Nimănui nu-i păsa dacă vor muri sau nu.

Când l-au luat pe tata, eu nu înțelegeam nimic, atât de speriată și îngrozită eram. Țin minte doar că ne-a spus să fim liniștite, că el nu e vinovat și se va întoarce „mâine ori poimâine”. El era foarte calm, pentru că știa că nu au pentru ce-l lua.

În 1943, când armatele românești și germane erau în Basarabia, tatăl meu era director de școală și autoritățile l-au pus și primar, probabil pentru că avea studii. Eu țin minte că pe acele timpuri, cu toate că risca foarte mult, el ascundea la noi evrei care erau urmăriți de nemți și mă trimitea pe mine să le duc de mâncare. El a fost primar o perioadă scurtă, nu a făcut rău nimănui, ci dimpotrivă, a scăpat mulți oameni de la moarte.

Tata a stat în GULAG 6 ani. Când s-a întors acasă, arăta mult mai bătrân la cei 60 de ani. Era foarte bolnav și distrus fizic și sufletește. Bucuria pe care am simțit-o când s-a întors a fost umbrită de starea în care se afla tata: un om bolnav, îmbătrânit și distrus. Era numai piele și oase, fără nici o speranță în viitor...

Mai târziu, când am primit certificatul de reabilitare, în el era scris că a tata fost condamnat, pentru că fusese primar pe vremea românilor. Dar este considerat nevinovat pentru că nu a încălcat nici o lege.

În 1950, după arestul tatălui meu, eu am mers cu niște verișoare la școala pedagogică din Bălți. Anul școlar începuse deja. Eu m-am dus la director, n-am să uit niciodată aceasta, cu atestatul meu de eminentă. I-am povestit istoria vieții

mele și, spre mirarea mea, el m-a primit la școală, mi-a dat bursă și cămin. Și eu trăiam numai din bursa pe care o primeam.

Cel mai greu mi-a fost în primul an. Mi-am făcut mulți prieteni și eram stimată de colegii mei, dar ascundeam de ei adevărul dureros. Mă străduiam să învăț tot atât de bine ca mai înainte. Însă dragostea de carte era distrusă de durerea care-o păstram în suflet. Îmi părea că trăiesc în cu totul altă lume. Sufeream foarte mult din cauza singurătății și uneori îmi părea că e sfârșitul lumii. N-aveam ajutor de la nimeni. Eram distrusă complet... Uneori cred că copiii care au fost deportați împreună cu părinții lor au avut o viață mai ușoară, fiind cu mama și tata lor.

Eu împărțeam bursa astfel încât să-mi ajungă în fiecare zi pentru o bucăciță de pâine. În cămin stăteam câte vre-o 30 de fete în cameră. La toate veneau părinții și le aduceau de mâncare, numai la mine nu venea nimeni. Eram atât de disperată, încât băgam capul sub pernă să nu mă vadă nimeni și plângeam. Uneori, în vacanță ori de sărbători mergeam la mama-vitregă, pentru că acolo erau toate hainele și lucrurile mele. Dar ea nu prea era bucuroasă să mă vadă. Totuși, uneori îmi dădea posmagi, pe care-i luam la școală ca să am măcar puțin ce mânca. Nu știu cum am supraviețuit. Nu știu cum am reușit să trăiesc zi de zi când îmi amintesc ce foame te am tras în acea perioadă.

Mai târziu și bunicii mi-au povestit cum au fost duși în Siberia în vagoanele pentru vite, fără mâncare și fără apă. Nici ei singuri nu știu cum au putut supraviețui în acele chinuri. Când au ajuns la destinație au fost lăsați pe un câmp nu departe de pădure, și li s-a spus că acolo vor trăi și acolo vor munci. Ce și cum își vor face, așa vor trăi. Au început toți să-și sape bordeie în pământ, să taie crengi din pădure pentru a face un lăcaș unde să trăiască, pentru că venea iarna.

Erau acolo și niște câmpuri unde fuseseră cartofi și oamenii mergeau și strângeau de pe urmă ce-a mai rămas. Cartofii și i-au salvat de moartea sigură de foame din primul an de deportare. Peste câțiva ani, cei exilați și-au sădit grădini și aveau câte ceva pe lângă casă. Dar totuși duceau o viață foarte grea pentru că nimeni n-avea grijă de ei. Mulți au murit din lipsă de ajutor medical și din cauza că n-au rezistat condițiilor dificile de acolo.

Bunicii s-au întors după moartea lui Stalin, prin 1956. Casa le-a fost confiscată când au fost deportați, dar aveau rude care i-au ajutat și le-au dat o casă să trăiască într-un alt sat. Între timp, eu terminasem deja școala pedagogică și lucram de un an, dar doream să-mi continui studiile. Într-o zi am îndrăznit și am mers la bunici cu gând să-i rog să mă ajute să-mi continui studiile. Dar când i-am văzut cât de bătrâni și de bolnavi erau, n-am mai cerut ajutor de la ei.

Învățam la secția fără frecvență și lucram în școala din Codova, raionul Drochia. Primeam un salariu foarte mic și nu-mi puteam permite să-mi cumpăr întotdeauna cele necesare, să plătesc gazda, să mănânc. Salariul abia îmi ajungea pentru toate acestea, dar eu doream să supraviețuiesc și să învăț.

Copiii mă iubeau foarte mult și eu îi iubeam. După ce terminam lecțiile, copiii din clasă mă conduceau până acasă. Oamenii din sat când mă vedeau, îmi spuneau „cloșca cu pui”. Și azi iubesc copiii și-mi place să lucrez cu ei. În copii am văzut tot ce-i mai frumos în această lume. Am văzut în ei sinceritatea, iubirea și ei au fost familia mea. Când am început să predau matematica la școala auxiliară pentru copii bolnavi, îmi plăcea mult să-i învăț și lor le plăceau lecțiile mele. N-am să uit

niciodată cum stăteau cu mânuțele-n sus să răspundă la întrebările mele. Lor nu le plăceau alte lecții decât cele de matematică. Se mirau toți cum le plăcea matematica. Dar eu o predam prin jocuri și astfel ei judecau mai repede.

Când fiul meu a trebuit să meargă la școală, m-am gândit că pentru el va fi mai bine dacă-l voi aduce în oraș să învețe. Aveam un unchi în oraș, care ne-a propus să locuim la el. Astfel în 1966 ne-am mutat în Chișinău.

Deportarea bunicilor și condamnarea tatei mi-au provocat multe probleme în activitatea mea. Unii se uitau rău la mine și mă numeau „fiică de culac”. Am suferit mult din cauza aceasta. Chinurile mele s-au atenuat când am venit în Chișinău, pentru că aici nu se prea interesau cine au fost părinții mei.

Deși am știut că nefiind comunistă, nu-mi voi putea face o carieră, eu n-am dorit să devin membru al partidului comunist. Comuniștii mi-au distrus viața. Ei au călcat în picioare tot ce-a fost mai scump pentru mine - mi-au distrus bunicii, pe tata, le-au furat munca lor de-o viață.

Uneori mă gândesc de ce anume eu am fost cea care a fost supusă atâtor chinuri? Eu, care toată viața am fost cinstită și nu am făcut rău la nimeni, de ce am fost distrusă și furată? De ce familia mea a fost distrusă?

Ce pot să le spun generațiilor care vin? Să lupte pentru drepturile lor. Să simtă că trăiesc cu adevărat în țara lor. Să lupte pentru ca minciuna, hoția și corupția să nu fie la putere. Să lupte pentru o țară, în care oamenii să se simtă liberi. Să nu îndure foamete. Să poată respira și gândi liber. Să nu stea noaptea cu teama, că va veni cineva și le va lua părinții, bunicii sau copiii de lângă ei. Să lupte pentru o societate unde este prețuit omul. Vreau să spun generațiilor care vin că bunătatea și omenia trebuie să învingă în această lume.

„MI S-A LUAT PÎNĂ ȘI NUMELE”

Antoneta Gordea

Născută: 1941, raionul Dondușeni

Exilată: regiunea Tiumeni

Istoria vieții mele și a familiei, părinților și rudelor mele este strâns legată de istoria mult-pătimitului meu pământ basarabean. Am fost ultimul din cei șase copii ai părinților mei - Elizaveta și Mihail Rotaru.

M-am născut în toamna anului 1941, în timpul celui de-al doilea război mondial, într-un spital militar din orașul Sochireni, Ucraina. Nașterea mea într-un loc străin, departe de casă, a fost ca un semn al timpurilor ce veneau - al unei vieți trăite pe pământuri străine, departe de mult-iubită Moldova. Așa a început viața mea, a celei care eram Antoneta Rotaru (Gordea este numele după căsătorie).

Tata și mama, țărani simpli, au primit în 1924 șase hectare de pământ. Pe atunci, satul meu Scăieni, județul Dondușeni, făcea parte din Regatul Român,

regiunea fiind numită Basarabia. Părinții mei împreună cu copiii, lucrau din greu pentru ca pământul să aducă roade. Către 1940 ei aveau cca 30 ha de pământ. La momentul acela, Uniunea Sovietică a ocupat Basarabia și părinții mei au fost declarați „chiaburi” și „exploataatori”. Iar noi, copiii, eram fii și fiice de chiaburi. Acest stigmat ne-a urmărit toată viața. În loc să fim mândri de munca părinților noștri, eram numiți „dușmani ai poporului”. Am fost umiliți, forțați să plătim cele mai grele taxe și după toate mai eram numiți „exploataatori”.

În 1949, frații și surorile mai mari erau de-acum căsătoriți. Astfel, am fost arestați și exilați în Siberia numai noi trei – eu, mama și tata. Amintirile mele din acea zi, 6 iulie 1949, sunt amintirile unui copil, pentru că aveam numai 7 ani. Când m-am trezit în dimineața acelei zile groaznice, am văzut dezordine în casă și ochii plini de lacrimi ai părinților mei. În ogradă erau mulți oameni, printre care și soldați înarmați. Era o dimineață senină și răcoroasă de vară. Puteam eu să știu în acea dimineață cât de mult se va schimba viața mea?

Datoria mea în fiecare dimineață era să duc vaca pe șes. Astfel, după ce m-am trezit, am alergat imediat la vacă. Soldații din ogradă au început a râde și mi-au spus că nu mai trebuie s-o duc la păscut. Când am fost urcați în căruțe pentru a fi duși la gară, nepoata mea, Raia, care era de vârsta mea, a venit în fugă la mine, întrebând: „Neta, cine va paște vaca voastră acum?” De unde să știe sărmana copilă, că toate animalele noastre vor fi duse la colhoz și că ea va muri peste o lună și jumătate de poliomielită.

Tatăl meu, care a fost întotdeauna economicos și muncitor, a căzut într-o depresiune nervoasă. El se simțea vinovat de necazurile noastre; se gândea că ne-a tratat cu duritate, că nu ne-a cumpărat haine și cadouri frumoase, ci ne-a pus să lucrăm din zori până-n noapte pentru a cumpăra mai mult pământ și vite. Singura sa dorință a fost să fie un bun gospodar și un tată bun, să-și mărească averea și s-o lase copiilor lui. Dar visurile i s-au năruit în acea dimineață, familia lui fiind declarată „dușmani ai poporului”.

Am fost exilați în Siberia și am ajuns în regiunea Tiumeni, satul Viculora. Pe pământurile străine, tatălui meu i s-a dat însărcinarea să care în sat laptele de la o fermă care se afla la o depărtare de 5 kilometri. Prima noastră iarnă în Siberia a fost rece, cu multă zăpadă și el a murit pe drum de frig. Corpul lui zace și acum sub gheața Siberiei.

Așa am rămas numai eu cu mama. Ea ajunsese la vârsta de 51 de ani, iar eu aveam pe atunci 8 ani. Cum să supraviețuim? Cum să ne câștigăm existența? Nu cunoșteam limba. Iernile siberiene erau grele și baraca în care trăiam era supraaglomerată. În ea locuiau trei familii. Podeaua ne servea în același timp ca dormitor, bucătărie și masă pentru a mânca și a face temele. Mama lucra în colhoz și era obligată să lucreze un anumit număr de zile („vîhod”-ieșire) pentru a putea primi cele 200 gr de grâu pe ziua de lucru. Dar, chiar dacă mama lucra foarte mult, ea nu primea mai mult de 6 kg de grâu pe lună și acesta nu era suficient pentru a supraviețui. Iată de ce ea a început să lucreze și cu ziua pe la casele oamenilor, pentru a câștiga niște cartofi de mâncare. Ea spăla, clădea sobe și ceea ce nu știau să facă să facă localnici: ungea pereții cu lut, îi dădea cu var și altele. Vara, în timpul vacanțelor, lucram și eu în câmp: strângeam inul din care era țesută pânza, adunam grâul în snopi și multe alte lucrări care ni se cereau să le facem. Câțiva ani

mai târziu, eu cu mama am lucrat la o femeie care știa carte și care a scris multe scrisori la Moscova, argumentând că noi nu avem nici o vină, dar n-am primit nici un răspuns. Abia după moartea lui Stalin am putut să ne întoarcem acasă.

Mama avea o tigaie de demult, încă înainte de a mă naște eu. O tigaie veche, care a văzut de toate și care a fost cu noi în timpurile cele mai grele. Pentru că nu aveam suficient ulei la prăjit, mama turna numai un pic, pentru miros, punea puțină ceapă și mulți cartofi - mâncarea noastră de bază. Până la urmă, tigaia s-a ars pe jumătate. După cartofi, noi de obicei beam ceai. Practic, aceasta era mâncarea de fiecare zi, plus puțină pâine.

Pâinea era împărțită câte puțină și în fiecare dimineață mama se ducea să stea în rând, multe ore, îmbrăcată în paltonul ei subțire și îngheța de frig. Apoi, când aproape să-i ajungă rândul, venea acasă și mă trezea să merg și eu să-mi iau rația de pâine, pentru că nu se dădeau două porții unei persoane. Țin minte odată, înainte de Paște, ni s-a dat și pâine albă și pâine neagră. Am venit acasă cu două pâini, ne-am așezat și eu am rugat-o pe mama să-mi dea o bucătică de pâine albă. Ea mi-a zis: "bine, ia o bucătică". După aceea am mai mâncat o felie, apoi încă una, până ne-am pomenit că am mâncat o jumătate de pâine. Vă închipuiți? Nici pâine nu aveam de-ajuns. Uneori, eu mergeam cu o căldărușă la lăptărie și așteptam să fie prelucrat laptele de pe care se separa frișca. Astfel, noi puteam cumpăra lapte degresat („obrat”) pentru că nici acesta nu se dădea gratis. Așa trăiam noi.

Dar totuși, primul an a fost cel mai greu. Nu știam limba rusă deloc și aveam probleme la școală. Nu aveam haine potrivite pentru iernile reci din Siberia și adesea mă îmbolnăveam. Iar când tata s-a îmbolnăvit și a murit, am suferit enorm. Stresul puternic din acea perioadă s-a transformat într-o stare deprimantă care m-a însoțit toată viața.

În clasa întâia nici nu vroiam să merg la școală, dar din clasa a treia am început să mă obișnuiesc și mergeam cu plăcere. Mama îmi spunea să învăț această limbă nouă. Îmi amintesc cum am învățat cuvântul „svisteti” - a suiera. Eram în clasa întâia, un băiat a fluierat și învățătoarea a întrebat: "cine a fluierat?". El a răspuns: "eu" și atunci am înțeles ce înseamnă „svisteti”. Așa am învățat eu această limbă. Aveam și o carte cu o poveste în limba rusă "Cei trei urși". Era foarte complicată pentru mine, dar eu am învățat-o pe de rost și în fiecare seară i-o „citeam” mamei. În cele din urmă, mama a remarcat: "citești aceeași poveste", și m-a pus să citesc și alte povești. În clasa a treia aveam o învățătoare nouă, care era interesată de multe lucruri. Datorită ei, a început să-mi placă să merg la școală și am terminat cu succes clasa a șaptea. Când eram prin clasa a 5-a, mama a început să vină la adunările părintești. Chiar dacă nu înțelegea multe lucruri în rusă, continua să vină la adunări. Învățătoarea mă lăuda, mama era mulțumită de mine și oamenii au început să ne respecte.

Dar, pe de-o parte eram lăudată, iar pe de alta mi s-a luat numele. Mi l-au schimbat. Numele meu, Rotaru, l-au schimbat în Rotari. Apoi, când le-am spus că mă cheamă „Antoneta”, ei au spus că nu au așa nume. Și am devenit „Antonina”. Până și numele mi-a fost schimbat. Mai târziu și noul meu nume, Antonina, a fost prescurtat în Nina. Când am luat adeverința de zece clase, mi-au cerut certificatul de naștere, unde eram scrisă „Antoneta”. Dar ei îmi schimbaseră deja numele în Antonina.

În Siberia, moldovenii i-au învățat pe localnici cum să mulgă oile. Siberienii țineau oile numai pentru lână și le tundeau de două ori pe an. Lâna o foloseau pentru a face tradiționalele pâsle, "valenki". Au rămas mirați că oile pot fi mulse și că laptele de oi este atât de bun!

Din familia noastră și cei care au rămas în Moldova, de-asemena au avut de suferit. Nenorocirile se perindau una după alta. Un fratele al meu nu a putut să se angajeze la muncă nici în colhoz și nici în sat. Nu era acceptat pentru că era fiu de chiabur, „fiul dușmanilor poporului”. Și-atunci a fost nevoit să meargă pe jos în fiecare zi la lucru într-un colhoz la 5 km distanță de sat. Și nepoata mea Raia, copilul fratelui meu, a decedat de poliomielită.

Una din surorile mele, care era învățătoare, nu a fost deportată pentru că era măritată și avea alt nume. Dar, fiind chiar și bolnavă de tuberculoză, autoritățile au dat-o afară din casă. Mai întâi a stat la o soră, apoi la o mătușă. Ea avea nevoie de antibiotice în permanentă, dar salariul de învățătoare era mic. Cât timp părinții mei erau în Moldova, ei vindeau ba o vacă, ba alte produse și îi cumpărau antibiotice. Dar, după ce noi am fost deportați, ea nu a putut să-și cumpere medicamentele necesare și a murit la numai 31 de ani.

Un alt frate a absolvit liceul comercial din Bălți și a reușit să se angajeze contabil într-un colhoz. Dar și aici avea probleme. Cineva a scris la KGB că un fiu de chiabur e contabil. Și-atunci au început să vină comisii din raion, pentru a găsi un motiv să-l concedieze. Dar contabilul-șef era ucrainean, un om bun și înțelegător. Înainte de controalele de la raion, el îl trimitea pe fratele meu acasă, spunându-i: "Dima, du-te și stai câteva zile, până trece controlul. Apoi te vei întoarce la lucru". Așa a continuat până la moartea lui Stalin. Pe urmă, l-au mai lăsat în pace.

După cum vedeți, viețile noastre și viețile membrilor familiei noastre au fost distruse de regimul totalitar comunist.

Pe timpul lui Stalin a fost imposibil să ne întoarcem acasă. Mama îmi povestea de multe ori cu lacrimi în ochi despre viața în Moldova. Ea spunea, plângând: "Draga mea, noi n-am fost dușmani. Nu am ucis pe nimeni, n-am stricat familia nimănui. Noi am muncit foarte mult. De ce să ni se întâmple nouă una ca asta?" Acum, când oamenii spun: "Pe-atunci era bine de trăit", eu nu-i judec. Dar pentru noi acestea au fost timpuri foarte grele. Nouă ne era dor de casa noastră, de familia noastră, de țara noastră. Mama plângea în fiecare zi. Toate drumurile din sat au fost udate de lacrimile mamei.

În toamna anului 1955, o persoană oficială a venit la noi și i-a spus mamei: "A venit un document, în care se spune că acum sunteți libere". Mama nu putea crede. Documentul venise în luna mai și ei ni l-au dat abia în octombrie. Aveam mulți cartofi pregătiți pentru iarnă, aproape două tone, deoarece aceasta era mâncarea noastră de bază. Era frig, dar în zece zile mama a vândut toți cartofii și tot ce mai aveam prin casă. Ne-am întors în Moldova, luând cu noi numai cărțile mele și două cutii cu lucruri de-ale noastre.

În Moldova ne-au dat voie să ne întoarcem în satul nostru, dar nu ne-au restituit casa. Ea a fost transformată mai întâi în punct medical, apoi a fost maternitate și la urmă grădiniță de copii. Cineva din sat ne-a oferit un sarai să ne adăpostim, apoi statul ne-a dat o casă dărăpănată și plină de șobolani. De câteva ori mama a intrat în casa noastră, dar de fiecare dată era scoasă afară cu forța, de

mâini și de picioare. Odată, când se făceau reparații la punctul medical, o ușă a fost uitată descuiată și mama a intrat noaptea în casă cu o pernă și o plapumă. Eu învățam pe atunci la Bălți. Primarul a venit cu doi consilieri și au dat-o jos de pe cuptor. Și atunci ea le-a spus: "Puteți să mă omorâți, dar asta este casa MEA. Eu am construit-o cu lacrimile și sângele meu și asta este casa MEA. Puteți să mă uicideți chiar aici, pe loc. Duceți-mă la cimitir și îngropați-mă, dar eu nu ies de aici. N-am unde să merg. Nu pot merge să stau la copiii mei. Ei își au familiile lor". În cele din urmă ei au spus: "Las-o să stea". Așa a rămas ea să trăiască într-o parte de casă. În cealaltă parte, cea mai mare, era grădinița satului, casa rămânând a fi proprietatea colhozului.

Așa cum spuneam, viața mea s-a schimbat brusc din acea zi fatală de iulie. M-am născut într-o localitate străină și am trăit toată viața printre străini, departe de satul meu. După întoarcerea din Siberia, am învățat la Bălți, apoi am fost trimisă să lucrez într-o altă localitate. M-am căsătorit cu un medic care a lucrat în armată timp de 25 de ani. La început am locuit în regiunea Krasnoiarsk, la est de Sibirsk, unde s-a și născut primul nostru copil. Apoi, am fost transferați în orașul Nikolaev din Ucraina, unde s-a născut a doua fiică. În final, soțul meu a fost trimis să lucreze chirurg într-un spital militar din Ungaria. Am trăit departe de Moldova 25 de ani. Copiii mei au crescut și vorbeau numai rusește. Părinții mei au fost români, eu nu știu cine sunt, iar copiii mei sunt, într-un fel, ruși. Acum, nepoata mea învață în limbă română la liceul "Dante Aligheri" din Chișinău, și eu sunt nespuse de bucuroasă și mândră de ea.

Suferințele provocate de represiuni, m-au măcinat toată viața mea. Pentru mine a fost foarte dificil să mă acomodez de fiecare dată la un nou loc de trai, în special când ne-am mutat de la Nikolaev. Mă simțeam mereu deprimată și aveam o frică ascunsă, pe care o purtam de ani de zile. Mi-am mai revenit abia după ce am fost la baștina mea - în satul natal. Am stat acolo câteva zile și am mers la mormintele mamei, bunicilor și străbunicilor mei. Abia după aceea am simțit că pământul natal îmi dă putere să trăiesc mai departe. Când m-am întors acasă, m-am simțit mai bine.

Iată de ce zic de multe ori că rușii, ucrainenii și alții care trăiesc în Moldova, departe de țara lor, nu se vor simți niciodată bine aici, pentru că nu au rădăcini, nici măcar una.

Acum eu stau în Chișinău, dar în fiecare vară merg la mama-soacră, care are 81 de ani și o ajut la lucru în grădină - la săpat, la plantat legume și la strâns recolta. Mă întorc la Chișinău prin octombrie, plină de forțe noi - spirituale și fizice.

Știți desigur, că în timpul puterii sovietice, era interzis să mergi la biserică. Chiar și copiilor li se interzicea să meargă cu colinda, uratul și alte obiceiuri de sărbători. În Moldova există un frumos obicei, când copiii merg de Crăciun pe la casele prietenilor, vecinilor, rudelor, și cântă colinda pentru Isus: "Trei crai de la răsărit/ Noi cu steaua ne-am pornit/ Ne-am pornit la Ierusalim/ Să aflăm de Hristos". Dar în perioada sovietică așa ceva nu se permitea. Noi nu aveam voie să practicăm tradițiile noastre, să ne respectăm religia. Astăzi în sfârșit, noi putem merge deschis la biserică, ceea ce este foarte important pentru mine. Credința mă ajută să trăiesc și să suport tristețea și durerea trecutului meu.

Valentina Hamurari

Născută în anul 1928, Chișinău

Deportată în Kazakhstan

În anul 1941 tatăl meu lucra ca mașinist-mecanic la calea ferată din Chișinău. Prin iunie trebuia să plece într-o deplasare de serviciu. Dar într-o zi el a fost trimis acasă și i s-a spus că deplasarea va avea loc altă dată. A doua zi la ora 5 dimineața, am fost treziți de către soldați înarmați care ne-au ordonat să ne îmbrăcăm și să ieșim din casă. Astfel, tata a fost trimis într-o altă deplasare – spre GULAG, în Siberia.

Tatăl meu s-a născut în anul 1902, mama în anul 1910, eu în anul 1928, fratele meu în anul 1932 și al treilea copil în anul 1938. Mama era însărcinată când noi am fost arestați și a născut al patrulea copil în tren.

În acea dimineață de iunie a anului 1941, ne-au spus să luăm niște haine și să urcăm într-o căruță. Toți plângeam. Tatăl meu era un simplu muncitor. De ce ni se întâmpla aceasta tocmai nouă? Bunica mea cu care am împărțit același pat timp de 12 ani era șocată.

Ne-au dus la gară și ne-au încărcat în vagoane pentru animale. Erau multe familii acolo – bătrâni și femei cu copii. Timp de o lună cât a durat călătoria ne-au dat să mâncăm doar pâine de secară. Of, câtă foame am îndurat! Dacă aveam noroc, la unele stații prin care treceam, localnicii ne ofereau mâncare și apă.

Oamenii din tren, majoritatea femei și copii erau foarte necăjiți și triști. Tata a fost dus într-o direcție necunoscută împreună cu alți bărbații, care de asemenea au fost separați de familiile lor. Când mama mea a născut, nu aveam apă cu ce s-o spălăm, nici pe ea și nici pe copil.

Călătoria a fost oribilă și foarte chinuitoare. Nu știam ce ni se va întâmpla, nu știam nici unde ne duc și nici unde a fost trimis tatăl nostru. Până am ajuns la destinație, în Kazakhstan, a început războiul. Deoarece în locul unde eram trimiși nici stație nu era, trenul nu s-a oprit pentru ca noi să coborâm. Am fost aruncați din mers ca pe niște bucăți de lemne. Era îngrozitor. Am stat o zi fără apă și mâncare și fără dreptul de a ne mișca din loc. Apoi au venit căruțele și luau câteva familii odată și ne duceau la o bază, numită „numărul 8”. Acolo erau deja familii de ucraineni care au fost aduși anterior cu alte două trenuri. Un tren a adus aproape numai copii care au fost duși la orfelinat.

Fratele meu care a fost născut în tren a decedat la vârsta de o lună, deoarece mama nu avea lapte să-l hrănească. Mama avea niște cercei și un colier cu o cruce, pe care le-a schimbat pe niște pesmeți și câteva kilograme de crupe. Am vândut tot ce am putut pentru a nu muri de foame.

În fiecare zi, la ora 6 dimineața responsabili înarmați băteau la ușă și o trimiteau pe mama la muncă. De obicei ea lucra în câmp la strânsul bumbacului și la prelucrarea pământului. Eu stăteam acasă cu frații mei mai mici. Câteodată și eu mergeam pe câmp să caut ceva de mâncare ori cerșeam pe la casele oamenilor pentru a hrăni familia.

Noi locuiam 3 familii într-o baracă. În baraca noastră eram noi, patru suflete chinuite, o femeie în vârstă și o altă femeie care avea o fiica adolescentă și mai târziu a născut al doilea copil. Soțul ei a locuit acolo pentru puțin timp, apoi au fost separați. Ea nu putea lucra și nu avea nimic. Din când în când, ea mai lucra câte ceva pentru familia directorului bazei și primea puțină mâncare. Într-o zi, dânsa mi-a zis să mergem împreună la director acasă, unde a văzut în bucătărie niște pâine. A deschis fereastra cu un cuțit și eu am intrat în casă prin geamul deschis. În acel moment, am auzit vocea directorului. Am închis geamul și m-am ascuns, rugându-mă la bunul Dumnezeu să nu mă găsească.

Când el a plecat, eu am luat pâinea, i-am dat-o femeii și am fugit. A doua zi a fost un adevărat coșmar, când s-a descoperit că cineva a spart casa și a furat pâinea. Chiar dacă femeia era în relații bune cu familia directorului, el nu ne-ar fi salvat de la pedeapsă, dacă s-ar fi aflat că noi am furat pâinea. Dar acea femeie era foarte săracă și disperată și mi-a propus să mai merg odată cu ea după pâine. Mama nu mi-a mai permis, spunând că mai bine murim de foame. Așadar, femeia a lut-o pe fiica ei și s-au dus să fure pâine. Când ele s-au apropiat de casa directorului, au fost observate. Fata a reușit să fugă, iar femeia a fost împușcată și a murit.

În timpul războiului „baza numărul 8” a fost transformată într-o tabără pentru prizonieri de război. Aici erau aduși prizonierii nemți și în mare parte împușcați, dacă se îmbolnăveau și nu mai puteau lucra. Pe noi ne-au mutat la un kilometru și jumătate depărtare de tabără. Dar când trebuia să prelucrăm pământul, în câmp se puteau vedea mâini ori picioare care nu erau bine îngropate în morminte.

Locul unde trăiam noi, era asemenea unui deșert, unde șacalii veneau la ferestrele noastre și ne îngrozeau cu urletele lor. Am fost cazați în camere înguste și lungi de 18 metri, unde locuiam cu o femeie, fiul și cele două surori ale ei. Nu aveam mese, scaune și toți dormeau pe paturi de lemn. Pentru a face patul mai moale, umpleam saci cu paie, care ne serveau drept saltele. Toți eram bolnavi și sufeream de foamete. Fratele meu era numai piele și oase și era foarte bolnav de plămâni.

Băștinașii creșteau oi și, când făceau brânză, mergeam și-i rugam să ne dea zer. În mijlocul bazei, se prepara mâncare într-o cratiță mare pentru localnicii care lucrau pe tractoare și mașini mari. Uneori, după ce mâncau ei, bucătăreasa ne dădea și nouă din restul mâncării.

Unica mâncare pe care o primeam era pâinea. Pe mine mă trezeau la ora trei dimineața să stau la magazin la rând, să cumpăr pâine. Fiecare adult avea o cartelă pentru 600 grame de pâine pe zi și copiii li se dădeau 250 g. de pâine. În unele din zile, aceasta era toată mâncarea noastră.

Primăvara obișnuiam să parcurg distanțe mari pentru a căuta hrană. Împreună cu fratele meu, adunam broaște țestoase care plecau să depună ouăle. Săpam cu mâinile prin nisip să le găsim și apoi le puneam pe o parte și separam carnea de

carapace cu un cuțit și un ciocan. Le puneam într-un sac și duceam carnea acasă pentru a pregăti mâncare din ea. Era foarte gustoasă. Dacă găseam ouă de broască țestoasă le mâncam imediat, să nu murim de foame.

Câteodată noaptea găseam pe drum arici, pe care-i ardeam în foc până le dispăreau acele, apoi î-i curățeam. Aricii aveau sub piele grăsime și noi prăjeam carnea de broască în ea. Pentru iarnă, puneam carnea sărată în borcane. Grăsimea o foloseam de asemenea la prepararea supei dintr-o buruiană sălbatică care creștea acolo („orache”).

Tot timpul cât am locuit acolo tânjeam, dorind să ne întoarcem în Moldova, să pregătim o tigaie cu fasole și mămăligă și să mâncăm pe săturate, pentru că eram întotdeauna flămânzi.

Mama a lucrat timp de 16 ani pe plantațiile de bumbac. Oricine a lucrat pe aceste plantații, știe că cutiile de bumbac sunt grele și ascuțite și mâinile rănite se umflau. Când se cocea și era gata de cules, lucrau toți - de la mic la mare. Bumbacul era plantat în rânduri de 1-2 kilometri lungime și colectarea era un lucru foarte greu, în deosebi pentru copii.

În fiecare an mulți dintre noi se îmbolnăveau de malarie, care era foarte răspândită acolo. Mai sufeream și de „trahom”, când ochii ni se înroșeau și dimineața nu-i puteam deschide din cauza inflamației. Mai ales dacă înflorea bumbacul, toți aveam probleme cu ochii. Nu era nici o asistență medicală, dar era un om care avea doctorii și avea grijă de noi. Din motiv că nu era nici spital și nici medici care să îngrijească oamenii bolnavi, mulți dintre noi au murit „cu zile”.

Când s-a sfârșit războiul lucrurile s-au mai calmat și noi primeam pâine mai regulat. Vara puteam aduna porumb și grâu pentru iernile geroase. Vremea era foarte schimbătoare. Vara sufeream din cauza căldurii, iar iarna nu aveam haine potrivite pentru a ne apăra de frig. Într-o iarnă am găsit o pereche de cizme vechi care nu aveau tălpi. Am înfășurat tălpile cu niște cârpe din haine vechi și în așa fel mi-am protejat picioarele de îngheț.

La sfârșitul războiului aveam 17 ani, deci eram destul de mare pentru a-mi câștiga bucata de pâine. Eu îngrijeam de copii, aduceam lemne din pădure, adunam fân pentru animale și pregăteam mâncare pentru familia noastră. În acea localitate, a fost construită o școală și eu am lucrat un an ca bucătăreasă în casa directorului. Din puținii bani pe care îi primeam, mi-am cumpărat niște haine.

În anul 1950 când lucram la școală, învățătorii m-au ajutat să-mi perfectez pașaportul, falsificând certificatul de naștere. Desigur, nu puteam spune că am fost deportată și am scris că am fost evacuată. În timp ce stăteam la rând pentru pașaport, am vorbit cu o femeie în vârstă, care aștepta și dânsa în rând. Eu i-am spus povestea vieții mele. Ea mi-a zis: „Văd că ești o fată bună. Eu lucrez la o grădiniță și ei au nevoie de o bucătăreasă. Am să vorbesc cu ei să te angajeze acolo.” Am primit pașaportul și am început să lucrez la grădiniță care se afla la ceva distanță de mama și frații mei. Îmi era tare dor de ei, dar aici eu l-am întâlnit pe viitorul meu soț, tot dintre cei condamnați la surghiun, cu care apoi m-am căsătorit.

În anul 1956 mama a primit vestea că tatăl a fost eliberat din închisoare. Timp de 16 ani și 9 luni, noi n-am știut nimic despre tata și nici el de soarta noastră. În documentul lui de eliberare era scris că el nu a comis nici o crimă. Nici până acum

nu știm de ce a fost ținut în GULAG atâta timp și nu știm nici de ce noi am fost duși în exil. Doar noi nu am comis nici o încălcare de lege.

Când l-au eliberat, tatălui meu i-au spus că dacă vrea să se întoarcă în Moldova, trebuie să-și găsească familia. Nu știu cum a reușit să o găsească pe mama și mi-au trimis o telegramă în care îmi comunicau că se întorc în Moldova. Pe atunci eu eram însărcinată, dar totuna am revenit în Moldova și locuiam cu socrii mei, în raionul Lipcani.

Când ne-am întors din deportare, rudele și vecinii ne-au spus că bunica stătea deseori la poartă și plângea, așteptându-ne. Ea nu a putut îndura despărțirea și a decedat în anul 1944, iar bunelul și-a pierdut vederea de tristețe. După ce s-a întors în Moldova, mama a luptat aproape un an pentru a-și redobândi casa confiscată. Pe atunci în casa noastră locuiau trei familii, dar mama a reușit s-o recapete. Eu m-am recăsătorit și împreună cu noul meu soț, mama și un frate locuiam în acea casă.

Am fost arestată și exilată în Kazahstan din anul 1941 până în anul 1957. De la vârsta de 12 până la 28 de ani. Familia mea și eu am suferit timp de 16 ani. Tatăl meu a fost deținut în GULAG, iar restul familiei a fost dusă în exil în Kazahstan, la muncă silnică. De ce?

În certificatul de reabilitare s-a scris că nu suntem vinovați și nu am comis nici o crimă. Însă noi am suferit, fără a avea nici o vină. Din cauza cui? Cine e vinovatul?

Eu am doi copii, nepoți și chiar strănepoți. Mă rog ca ei niciodată să nu treacă prin suferințele prin care am trecut eu.

„AVEAM NUMAI 6 ANI ȘI-MI ERA
FOARTE-FOARTE FRICĂ...”

Eugenia Mihalachi

Născută: 1942, Durlăști, Chișinău

Exilată: regiunea Tiumeni

Provin dintr-o familie numeroasă. Părinții mei s-au recăsătorit, având fiecare câte patru copii. Eu eram, deci, al nouălea copil din această căsătorie - ai tăi, ai mei și al nostru! În prezent, locuiesc în Durlăști, lângă casa bunicului, Costache Roșca, aproape de malurile râulețului Durlăști. De fapt, aceste locuri și astăzi sunt numite "pământurile lui Costache Roșca".

Când am fost deportați, am fost declarați "chiaburi", pentru că tatăl meu avea 15 hectare de pământ arabil, 2 hectare de pădure și o combină pe care o folosea împreună cu câțiva vecini. Noi aveam o casă mare, frumoasă și părinții mei erau foarte muncitori. Tatălui meu îi plăcea să lucreze pământul.

Deși nu știa multă carte, mama știa toate noutățile și nu i-a fost greu să afle că vom fi deportați. Tata și sora mea au fugit și s-au ascuns în câmp, acolo unde

lucrau. Pe mine m-au dus la o vecină, iar mama a rămas acasă cu unul din frații mei din prima ei căsătorie, care lucra în miliție și avea alt nume de familie. Fratele credea că uniforma lui de milițian îi va împiedica pe soldați s-o „ridice” pe mama. Dar ei l-au arestat și pe el și pe mama, care plângea și striga.

Eu, după ce înnoptasem la vecina noastră, dimineața am început a plânge că vreau acasă. Vecina m-a dus până la gard și m-a lăsat să merg singură pentru că și ea se temea. În curtea noastră era un soldat rus, care m-a luat și m-a dus la gara Ghidighici, unde mama era deja în tren, împreună cu ceilalți deportați. Pe mine m-au închis cu mama. Pe fratele meu l-a eliberat comandantul lui.

Mi-au rămas în memorie numai anumite frânturi, pentru că eram mică. Aveam numai șase ani și-mi era foarte-foarte frică. Îmi amintesc că mama a dovedit să ia de acasă o perină de puf pe care a schimbat-o în Siberia pe o căldare cu cartofi. A mai luat un covor și niște făină de porumb, dar nu a reușit să ia un ceaun pentru mămăligă.

Când am fost dusă de soldați înarmați spre gară, pe drum, un om care avea o prăvălie mi-a dat un pachet cu bomboane. Căru copil nu-i plac bomboanele? Dar nu am mai apucat să le mănânc, ele s-au topit în mâinile mele...

Între timp, tatăl și sora mea care fugiseră în câmp, s-au predat. Ei au fost arestați și duși în alt vagon. Atunci și trenul a pornit. Drumul a fost greu. Căldurile erau mari, iar unica fereastră și ușile închise. Dacă te culcai, nu era pe unde pași. Eram ca chibritele în cutie – copiii, femeii, printre care și gravide, bătrâni... Toți împreună. Lumea se îmbolnăvea. Toaletă nu era și oamenii foloseau o căldare pe care o deșertau la stație. Când, în sfârșit, am ajuns dincolo de Moscova, au început a deschide ușile și ferestrele și puteam respira un pic de aer curat. Când am ajuns la capătul călătoriei, tata și sora au fost duși în altă localitate.

Trăiam în baracă, unde ni s-a dat o poliță pentru dormit. De-asupra noastră mai era o poliță, pe care dormea o persoană. Mama a trebuit să meargă la tăiat pădure. Credeți că o femeie din Moldova știa cum să țină în mână un topor? Mama știa să țină în mână o furcă de tors, andrelele, să lucreze în bucătărie, nu și să mânuiască un topor la tăiat lemne. Dar trebuia să taie, să nu murim de foame.

Lemnele tăiate erau așezate în stive, pe care noi, copiii, urcam seara și așteptam să ne vină părinții de la lucru. Într-o seară mama mea tot nu venea. Apoi am văzut cum o duceau pe brațe niște femei. Acasă ea nu prea mânca, pentru a-mi lăsa mie, iar în pădure căuta ceva pentru a-și potoli foamea. Astfel, mâncase niște ciuperci și s-a intoxicat. M-am speriat că am să rămân singură, dar femeile au ajutat-o și mama s-a vindecat.

După un timp, tata și sora au obținut permisiunea să vină la noi. Au fost trimiși și ei să lucreze în pădure. Munca lor era supravegheată de un comandant și în fiecare seară, când se întorceau din pădure, muncitorii trebuiau să semneze o hârtie, ca să nu fugă careva.

Prima iarnă a fost foarte rece. În, mijlocul barăcii era o sobă, dar dădea prea puțină căldură pentru o cameră așa de mare. Deoarece nu erau obișnuiți să lucreze în pădure, și erau slăbiți și stresați, iar normele zilnice erau foarte mari, oamenii noștri nu erau în stare să le îndeplinească. Astfel ei primeau foarte puțină pâine pe zi. Nu aveam bani și mulți au murit de foame în primul an.

Soția verișorului meu a murit în timpul nașterii primului său copil. Înainte de a muri, ea ne-a zis: „Copilașul meu degrabă va veni după mine”. Peste vre-o patruzeci de zile a murit și el, deoarece nu era lapte ca să-l ținem în viață.

Oamenii se întorceau de la pădure cu hainele și încălțămintea udă, care făcea ca baraca să fie și mai umedă, și mai neconfortabilă. Îmi amintesc că tata a încercat să facă o pereche de încălțămintă calduroasă din covorașul pe care mama l-a adus de acasă. A confecționat din aceste bucăți aspre de covor ceva asemănător cu o pereche de opinci. Cu aceste opinci el se ducea în pădurea înzăpezită și înghețată să taie copaci. Tata a vrut să folosească întreg covorașul pentru încălțămintă, dar mama a insistat să păstreze o bucată ca amintire pentru cele două fiice ale ei.

Noi nu prea aveam haine și înghețam permanent. Iar la început, singura noastră mâncare erau cartofii pe care mama îi primise în schimbul perinei de puf. O femeie i-a dat mamei o ridiche numită ”brukva”, care era dulce. Eu n-am văzut așa ceva în Moldova.

Odată, la un Crăciun petrecut în Rusia, familia noastră a primit un colet din Moldova, în care am găsit slănină și o bucată de carne. În dimineața de Crăciun părinții s-au spălat, și-au făcut cruce și s-au așezat la masă. Au tăiat bucata de carne în bucăți mici, și-au făcut iarăși cruce zicând: „Mulțumim, Doamne, că ne-ai dat ceva să mâncăm în ziua de Crăciun”. Numai atunci, de această sărbătoare, fiecare dintre noi a mâncat câte o bucățică mică de carne și slănină.

După un timp, părinții mei împreună cu alte rude - familia mătușii de pe tată și familia mătușii de pe mamă, au construit o casă. Apoi țin minte că împreună cu familia surorii lui tata, am făcut un pat mare, unde ne culcam și ne lipeam unul de altul ca să ne fie mai cald. Noi eram patru și ei – trei, în total șapte suflete.

Locuiam într-un sat mic, Barașca, din regiunea Tiumeni. Localnicii aruncau cartofii stricați și cojile de cartofi după baracă, iar noi ne duceam și le strângeam pentru a avea ce mânca. Pentru că nu aveam destule vitamine în alimentație mulți dintre noi orbeau. Ne îmbolnăveam de orbul găinii. Apoi ni s-a dat untură de pește și ne-am revenit.

Mi-amintesc că odată a venit un bărbat din alt sat –Lesnaia, care ne-a chemat să mergem să lucrăm acolo, căci ne va fi mai ușor. Nu știu de ce au acceptat să meargă adulții - eram un copil, nu-mi amintesc prea multe. Toți ai noștri, familia și cumnații, alte familii s-au hotărât să plece. Era iarnă și au fost aduse două sănii - doi copaci legați unul de altul, trase de un tractor. Fiecare a pus ce avea pe sanie și au urcat copiii și femeile. Aproape toți bărbații mergeau pe jos. Și iată, mergând așa prin mijlocul pădurii, s-a stricat tractorul. Era zăpadă, frig, iar noi nu aveam haine groase și nici pâsle. Cei care conduceau coloana s-au dus înainte și au adus sănii trase de cai și, în sfârșit, am ajuns la locul nou. Și totuși pe drum, copiii și femeile au suferit cel mai mult, iar câțiva copii au murit de frig.

În satul acesta trăiam un pic mai bine și în 1950 am putut merge la școală. Am mers doi ani la rând în clasa întâi, pentru că nu știam bine limba rusă. Desigur, a trebuit s-o învăț pentru a reuși la școală.

Îmi amintesc de primele ierni când mergeam la școală. Nu aveam ce să încălz și mama a găsit, nu mai știu pe unde, o pereche de bocanci militari, mărimea 40. Bocancii erau uriași pentru piciorul meu mic, dar așa îi încălțam și mergeam la

școală. Nici îmbrăcăminte nu aveam, dar mama avea un șal gros cu care mă înfășura și mă trimitea la școală pe un frig de 50°C.

Am avut prieteni buni la școală și cu mulți dintre ei corespund și acum. Pe strada noastră erau numai familii din Moldova și se numea Kișinevskaia. Una din prietenele mele, care a vizitat mai târziu satul acela, mi-a spus că strada și acum poartă acest nume. Aș vrea să mai merg încolo o dată și să văd locurile celea.

În locul nou, adulții lucrau în colhoz. Am construit o casă în care trăiam împreună cu sora tatei. Apoi am făcut o a doua casă, ca să putem locui separat fiecare. Sora mamei cu familia sa și-au făcut și ei casă. Tata știa tâmplăria și a construit o casă de lemn. Oamenii erau aici mai bine plătiți. Viața a luat o întorsătură mai bună. Am început a crește câțiva pui, apoi un purceluș.

În 1952 ori 1953, nu-mi amintesc exact, sora tatei a fost paralizată. Adulții erau obligați să meargă cu toții la muncă în pădure. Iar eu învățam la școală. Și după lecții, eu și prietena mea care locuia peste drum, veneam s-o îngrijim pe mătușa mea. Unchiul, care avea o capră, mi-a spus: "Dacă îi vei purta de grijă mătușii Anastasia, am să-ți dau o ieduță". Când a fătat capra, cloșca noastră scosese un pușor negru. Eu am luat pușorul, m-am dus la unchiul meu și i-am zis: "Moș Simonaș, ia puilul ăsta negru și dă-mi ieduța ceea cu botul negru". Din ieduța ceea am făcut un cârd de 15 capre mulgătoare și aveam și brânză, și lapte. Viața devenise parcă mai ușoară. Din nefericire, mătușa Anastasia a orbit și a murit.

M-am întors în Moldova singură, după ce am terminat clasa a 7-a. Aveam 15 ani și m-am pornit din Siberia cu niște fete din Suruceni, dar la Moscova ne-am despărțit. Eu însă nu m-am pierdut cu firea. Le-am trimis o telegramă fraților să mă întâmpine. Mi-era frică să nu-mi recunosc frații, pe care nu-i văzusem de peste 9 ani. Când am ajuns în gara Chișinău, am coborât ultima din tren, sperând că frații mă vor aștepta. Așa s-a și întâmplat: cobor din tren și văd pe cineva uitându-se în jur. Mă uit pe fotografie și-l recunosc pe fratele meu, Gheorghiuță. Am sărit de pe scară în brațele lui și l-am îmbrățișat, iar el l-a strigat pe celălalt frate: "Lilian, uite-o!" Așa mi-am revăzut frații.

Eu m-am întors în iunie, dar mama, tata și sora au venit în septembrie, în același an, 1958. Tatăl meu era bătrân când s-a întors acasă și avea peste 70 de ani.

Când ni s-a permis să plecăm din Siberia, ni s-a spus că putem pleca oriunde vrem în toată Rusia, numai nu în Moldova. Toți însă s-au întors în Moldova, dar nu eram luați la evidență. N-ai viză de reședință, nu ești primit la serviciu. Nu ne puteam face pașapoarte, pentru că nu eram la evidență. Nimeni dintre noi patru nu lucra.

Tatăl meu a lăsat totul și a plecat în Ucraina, la 62 de kilometri de Odesa. S-a aranjat la muncă într-un colhoz și lucra împreună cu alți oameni din Olănești, care locuiau deja acolo. Mama a refuzat să plece din Moldova, spunând: "Măcar să mă împoaște cu pietre, că eu de aici nu plec. Mănânc cenușă, dar nu mă duc nicăieri."

Disperată, am plecat și eu în Ucraina, la tata. Am început să lucrez în colhoz și după un timp, m-am dus la sovietul sătesc din satul acela și am obținut un certificat. Cu el m-am întors în Moldova, unde mi-am făcut adeverința de naștere, apoi fratele meu mi-a făcut pașaport. Am lucrat aproape un an, dar fără a fi înregistrată, la un croitor, care era un om bun la suflet.

Cu ajutorul unei femei care cunoștea situația noastră, mi-am găsit un loc de muncă - dereticătoare la un magazin. Mai târziu am lucrat ca vânzătoare, până mi s-a născut primul băiat. Apoi m-am aranjat la fabrica de confecții „Steaua Roșie”, unde am lucrat 11 ani. Am mai lucrat și la o fabrică, unde făceam păpuși. Dar niciodată, n-am spus nimănui, că am fost deportată. Mă temeam chiar să înaintez documentele pentru pensie. Abia după „perestroikă” am putut pregăti documentele necesare.

Înainte de a pleca la muncă în Ucraina, am încercat să obțin adeverința de naștere aici, în Moldova. Secretarul sovietului sătesc, rus de origine, nu a vrut să-mi dea adeverința nici după ce i-am explicat că certificatul vechi s-a pierdut în Siberia. Furios, el a strigat: „Roșca, știi de ce voi, chiaburii, ați fost deportați? Pentru că erați prea muncitori. Ați arătat-o și acolo, în Siberia, și aici, când v-ați întors”.

Să știți că toți cei care au revenit la baștină, și-au făcut din nou casă. Dar noi am putut primi un loc pentru construcția casei, numai pentru că mama lucra în colhoz și era o persoană cu voință puternică. În timpul unei adunări a satului, unor persoane trebuia să li se repartizeze câte un loc de casă. Toți sătenii au venit la această adunare. Cererile au fost puse în discuție și satisfăcute, una după alta, dar cererea mamei nu a fost examinată până la sfârșitul adunării. Și-atunci cineva i-a spus mamei: „Doamnă Sofica, ce aștepți?”. Ea s-a ridicat și a întrebat: „De ce n-ați discutat și cererea mea?”

S-a dovedit că cineva luase cererea mamei și o pusese de-o parte, așa încât să nu fie examinată. Când au găsit-o, secretarul a întrebat: „Oameni buni, ce ziceți? Îi dăm lui Ștefan Roșca un lot de casă? Cum hotărâm?” Și toți cei prezenți au răspuns: „Da, trebuie să primească. Trebuie să primească”. Mama a început a plânge și tot spunea: „Mulțumesc, oameni buni. Mulțumesc”. Așa am primit noi lotul și părinții mei și-au construit din nou casă.

Mama mea a murit în 1975, la vârsta de 75 de ani, iar tata a trăit până la 96 de ani și a murit în 1979.

Acum eu sînt pensionară și îmi îngrijesc soțul, care este orb. Am o fiică și 2 feciori. Sunt fericită să-i văd pe copii și pe cei 6 nepoți ai mei- cea mai bună consolare după o viață plină de lipsuri și greutate.

„TOATĂ VIAȚA AM TRĂIT CU DURERE ÎN SUFLET”

Larisa Naduc

Născută: 1942, Chișinău

Exilată: regiunea Kemerovo

Pe data de 6 iulie, 1949, la ora 4 dimineața, doi oameni au venit la noi acasă. Noi toți dormeam și am fost treziți de lovituri puternice în ușă. Tata tocmai se

întorsese de la serviciu din schimbul de noapte și a întrebat: „Cine bate?” Răspunsul a fost: „Controlul documentelor” Când am deschis ușa, cei doi au năvălit în casă. Unul din ei era îmbrăcat în uniformă militară. El intrase în ajun în curtea noastră și a întrebat-o pe mama dacă se dă vre-o cameră cu chirie. Mama i-a spus că familia noastră e mare și nu avem camere libere în casă. El a mai întrebat la ce oră se întoarce soțul de la serviciu. Și iată că vizitatorul de ieri ne anunță că familia noastră este arestată.

Această veste a fost un adevărat șoc pentru părinții mei. Ironia soartei, tata în ajun și-a anunțat șeful că pleacă de la serviciul curent și a cerut să-i elibereze cărticica de muncă, pentru că-și găsisse un serviciu mai bine plătit. Dar șeful i-a răspuns, zâmbind: „Ai răbdare! Se așteaptă schimbări mari.” El desigur știa, că familia noastră era pe „lista neagră”. Înainte de aceasta mama a fost chemată la primărie și întrebată despre vecinii noștri. Ce fac? Cu cine se întâlnesc? Și altele de genul ăsta. Dar mama a spus că nu știe nimic despre ei. La fel și vecinii noștri au fost chemați la primărie și întrebați despre activitatea familiei noastre.

La auzul veștii tata a înțepenit. Mama a izbucnit în plâns, iar din urma ei și noi, copiii, am început a plânge. La întrebarea tatei: „De ce ? Pentru ce?”, ni s-a răspuns: „Veți afla acolo. „Dar unde „acolo”, nu ni s-a spus. Tata a zis: „Împușcați-mă aici pe loc, nu merg nicăieri”. Dar acele cuvinte n-au avut nici un efect asupra „oaspeților”. Ei au spus că avem puțin timp și să ne grăbim să ne strângem lucrurile. Părinții erau atât de pierduți, încât aruncau tot ce le cădea sub mână în mașina, care ne aștepta la poartă. Bunica a început s-o ajute pe mama să îmbrace copiii. Fratele a încercat să fugă, dar n-a reușit să ajungă departe, deoarece curtea noastră era înconjurată de soldați. Printre oamenii care ne păzeau erau și pământeni de-ai noștri. Noi crezusem că ei ne sînt prieteni, pentru că noi niciodată nu ne-am certat cu nimeni. Dar s-au dovedit a ne fi dușmani. Acele timpuri erau pline de neîncredere, frică și intimidare.

Fratele mai mic al tatei a fost arestat în 1941 și s-a aflat în detenție câțiva ani. În 1947, el a fost arestat a doua oară și trimis în GULAG. Iar fratele mijlociu a fost arestat și el în 1949 și deportat. Eu cred că tata și fratele mijlociu au fost arestați din cauza activității fratelui mai mic.

În curând ne-am pomenit în camion - părinții și noi, patru copii. Fratele meu mai mare era bolnav și fusese trimis în 1941 la un sanatoriu. După deportare am pierdut orice legătură cu el. Ceilalți patru copii care eram atunci cu părinții aveam între 13 ani și un an. Eu aveam șapte ani. Micuțul de un an plângea întruna. Când am fost scoși din casă, mama a spus: „Acum puteți ocupa casa. Este liberă.”

Am fost duși la gară. Pe măsură ce noi familii erau aduse, erau încărcate în vagoane pentru transportarea cărbunilor. Vagoanele erau murdare și fără ferestre. Pe parcursul zilei încontinuu condamnații erau aduși și împinși în vagoane. Spre seară am văzut-o pe bunica, care ne-a căutat toată ziua. Ea ne-a adus un cozonac uscat și 25 de ruble. Era tot ce avea ea la moment.

Nu mi amintesc când s-a pornit trenul, dar îmi amintesc că ne era foame, pentru că părinții luaseră foarte puțină mâncare de acasă. Micuțul continua să plângă și sora mai mică la fel a început să plângă. După ea și ceilalți copii au început a plânge. Mama era atât de îngrijorată de toate câte se petrec, încât a leșinat. Noi ne-am speriat foarte mult, în special tata. El spunea întruna: „Lenuța,

nu mă lăsa singur. Ce mă fac eu cu copiii?” Când și-a revenit, mama încă mult timp nu putea înțelege unde suntem și ce se petrece.

După o săptămână ori poate mai mult, trenul s-a oprit pentru prima dată. Ni s-a dat apă și câte o pâine neagră la familie, indiferent cât de mulți membri avea. Era atât de înăbușitor, aglomerat și murdar în vagon, încât au apărut erupții pe pielea micuțului. El plângea întruna și nu mânca pâinea neagră pe care încercam să i-o dăm. Mama a muiat o bucățică din cozonacul uscat pe care bunica ni l-a adus, și el a mâncat puțin. Mama a venit cu el lângă ușă, unde era o mică gaură pe unde venea puțin aer curat, și micuțul nostru a adormit în sfârșit.

Condițiile în vagon erau oribile. La zgomotul și căldura de acolo, s-a mai adăugat mirosul insuportabil de urină și fecale, pentru că oamenii mergeau la veceu într-un colț al vagonului, ascunzându-se după un cearșaf. O lampă ardea în vagon și ziua și noaptea. Oamenii dormeau pe banchete și pe podea. O femeie a născut în timpul călătoriei în vagonul nostru. Nu era nici un medic și ea a fost ajutată de alte femei din vagon. Uimitor, dar copilul a supraviețuit și la următoarea stație mama și copilul au fost mutați într-un alt vagon, despărțind-o de soț și un alt copil al ei.

La ușa fiecărui vagon stăteau soldați înarmați. La stații ușile erau deschise și intra puțin aer. Ni se dădea ceva mâncare și apă, dar nu ni se permitea să ieșim afară din vagon.

Am călătorit așa o lună de zile, până am ajuns în orașul Taștagol, regiunea Kemerovo. Noi și alte câteva familii am fost urcați în camioane și duși în taiga, în satul Kociura. Am fost uimiți de peisajul de acolo. De ambele părți ale drumului erau munți înalți pe care creșteau brazi foarte înalți. În sat de noi s-au apropiat băștinașii și ne-au întrebat ce avem de vânzare. Pentru că părinții mei nu aveau nici bani și nici mâncare, mama a fost nevoită să vândă o parte din îmbrăcămintea noastră. Cu banii căpătați ea a cumpărat cartofi și lapte. Acolo nici nu era altceva de mâncare. La început, noi și celelalte familii am locuit în casa de cultură din sat. Dormeam pe podeaua tare și pregăteam mâncare afară, chiar și atunci când ploua. Se apropia toamna și începea să se răcească. Mai târziu am fost mutați în barăci de lemn, dar aici nu era mai bine, pentru că ele erau pline cu ploșnițe.

La început tata a lucrat la tăiat pădure, apoi, când s-a aflat că el este lăcătuș, a fost trimis la lucru în secția de mecanică. Pe lângă aceasta el repara draga - mașina care plutește pe râu și extrage aur. Pentru că în această regiune se extrăgea mult aur și draga lucra tot timpul, sigur că se defecta des. Iar tata trebuia să fie gata să meargă la lucru și ziua și noaptea, pe orice vreme.

În prima iarnă mama s-a îmbolnăvit și a fost internată în spital la Taștagol. Ea avea complicații la inimă. În acel an eu trebuia să merg la școală, dar n-a fost să fie așa. Nu aveam haine și trebuia să am grijă de frații mai mici. Fratele mai mare mergea la școală, tata mergea la serviciu, iar eu rămâneam acasă să am grijă de frați și de gospodărie. Îmi era frică că mama ar putea să nu se mai întoarcă din spital. Plângeam deseori, băgând capul în haina mamei ca să nu mă vadă nimeni. Peste o lună mama s-a întors acasă, dar era foarte slăbită și palidă. Doar odată cu venirea primăverii a început să se simtă mai bine.

Primăvara și vara au trecut foarte repede. A venit iarăși iarna și ne-a adus noi necazuri. La începutul iernii, tata, grăbindu-se la lucru pe gheața subțire a râului, s-a prăbușit în apă, fiind salvat printr-o minune. În decembrie s-a îmbolnăvit fratele

mai mare. El avea dureri de articulații, mâinile și picioarele îi amorțeau și nu putea să meargă de loc. A fost dus la spital pe o sanie, de unde s-a întors cu diagnoza „viciu cardiac”. Deși spitalul în care el a fost internat era la 7 km depărtare de localitatea unde trăiam noi, mama aproape în fiecare zi mergea la el pe jos prin zăpada până la genunchi. Fratele s-a întors din spital abia la sfârșitul lui aprilie.

Cât am fost în Siberia, bunicii ne scriau deseori scrisori. În una din ele bunica ne scria că după ce am fost „ridicați”, ea a vrut să ia ceva haine din casa noastră, dar i s-a interzis. Casa a fost sigilată. Ea a reușit să ia numai sandalele și jucăriile noastre din curte. Mai târziu vecinii ne povesteau cum bunica înconjura casa noastră, sărutând pereții și plângând: “Unde sînt copiii mei? Pentru ce i-au luat?”.

Astfel treceau anii. Ne-a fost foarte greu să ne adaptăm la viața siberiană - cu ierni lungi și reci și condiții dificile de viață. După foametea din Moldova din anii 1946-47 toți erau slăbiți, în special copiii. Deseori răceam și ne îmbolnăveam. Pe lângă răceli, mulți copii se mai îmbolnăveau de rujeolă, scarlatină și alte boli. Era foarte dificil pentru părinții noștri. Ei se străduiau din răspuțeri să ne ajute să supraviețuim în aceste condiții vitrege.

În 1953, bunicul a decedat fără a reuși să-și mai vadă nepoții. Și bunica a rămas singură. Ea a apelat de nenumărate ori la diferite instanțe cu cererea să-i fie întorși copiii acasă, pentru că ei nu sînt vinovați cu nimic. Dar nimeni și niciodată n-a răspuns la cererile ei. În sfârșit, la mijlocul lunii martie 1956, noi am fost eliberați. Imediat am început pregătirile pentru a ne întoarce acasă, fără a mai aștepta venirea verii. Părinții nu doreau să stea acolo nici o zi mai mult. Mama a tăiat și a vândut câteva găini, pentru a avea de mâncare la drum, dar și bani de bilete. Jenia, fratele mai mare studia atunci în Stalinsk. Trenul s-a oprit acolo când ne întorceam acasă, și noi ne-am întîlnit cu el, la stație. Era foarte slăbit și rău îmbrăcat. Mama repeta întruna: “De ce am vândut găinile pe un preț de nimic? Mai bine le tăiam și le aduceam fiului.”

În Chișinău am avut necazuri din nou. Deși ne-a fost eliberat certificatul de reabilitare cu dreptul la restituirea averii confiscate, în realitate nu ni s-a restituit nimic. În casa noastră trăia un ofițer. El știa că începuse eliberarea persoanelor deportate, deaceea a cumpărat casa de la stat cu 5 mii de ruble, iar câteva luni mai târziu a vândut-o cu 22 mii de ruble și a părăsit Chișinăul, mutându-se cu traiul în altă localitate. Tata a îmblat câțiva ani pe la judecăți, dar niciodată decizia n-a fost în favoarea lui.

Când am fost deportați, noi aveam o casă mare cu toate camerele mobilate. Aveam și o grădină frumoasă. Primăvara ceea fusese ploioasă și noi sădisem multe legume și plantasem mulți copaci, care s-au prins și erau foarte frumoși. Dar toată recolta a fost strânsă de noii proprietari. Toamna ei au scos cartofii puși de mama cu mâinile ei. Bunica se uita printre gard și plîngea. Ea n-a putut să ia măcar un cartof.

În prima iarnă am trăit în casa bunicii, toți într-o singură cameră. Aici ne făceam temele, aici mama ne spăla, aici dormeam. Părinții mergeau pe la diferite instanțe, încercând să obțină un apartament. De fiecare dată li se spunea că nu se construiesc și nu sînt apartamente pentru noi. Tata zicea: “Dați-ne măcar un apartament deteriorat. Noi nu mai putem trăi așa”. Dar nici această rugăminte n-a fost auzită. Apoi, una din rudele noastre care era militar, a sfătuit-o pe mama să

meargă la o anume femeie de la un minister și să-i povestească istoria familiei noastre. Mama așa a și făcut, și femeia ceea i-a spus să meargă acasă și să aștepte. Un pic mai târziu, familiei noastre i s-a repartizat un apartament, într-un bloc cu 4 etaje unde-i acum Aventura Park. Când ne-am mutat în acest apartament, noi mai aveam cu noi mașina de cusut pe care o luasem și în Siberia. Deși n-am putut lua cu noi multe lucruri din Siberia, când ne-am întors am adus înapoi în Moldova și un covoraș mic, pe care-l luasem cu noi când am fost ridicați. Mai târziu, una din cunoștințele noastre, ne-a rugat să-i vindem acest covoraș pentru a fi expus în muzeu.

Eu eram în clasa a șasea când ne-am întors din Siberia. În Chișinău am mers în clasa șaptea la o școală, care se considera a fi una din cele mai bune din oraș. Dar, pentru că nu aveam destui bani, eu purtam o uniformă din stambă, în timp ce toate celelalte fete purtau uniforme de lână și ciorapi buni. Desigur că din această cauză eu mă simțeam jenată și umilită. Și nu numai exteriorul mă influența, dar și interiorul, pentru că eu mă simțeam inferioară colegelor și după nivelul de cultură, pentru că în Siberia avusesem multe dificultăți. Și apoi ce cultură puteam eu să iau de acolo, din taiga? În plus, mai eram încă cu stigmatul de „dușman al poporului”.

După terminarea școlii, lucram la fabrica de tricotaje și în paralel am studiat la universitate la secția fără frecvență. Pentru a face carieră, trebuia să fii membru al Partidului Comunist. Trebuia să susțin un test la o comisie, și am fost întrebată: „Ce vrei să faci în viitor?”. Eu am răspuns: „Vreau să-mi continui studiile și să devin inginer”. Ei au fost foarte mulțumiți de răspuns și nu au mai continuat cu alte întrebări despre trecutul meu.

După terminarea universității am lucrat la diferite posturi în fabrică, ajungând până la „inginer responsabil pentru pregătirea cadrelor tinere”. Eu întotdeauna am ascuns faptul că familia mea a fost deportată. În timp ce lucram ca șefă a secției de cadre, am găsit mulți oameni care au scris în autobiografiile lor, că au fost deportați. În special m-a impresionat autobiografia unei femei care scria că fusese deportată. Am vrut să vorbesc cu această femeie, dar n-am reușit. Mie personal, întotdeauna mi-a fost frică să scriu în autobiografie că am fost deportată. Îmi era frică, pentru că îmi amintesc cum la o adunare un muncitor a fost concediat, și alții spuneau că așa-i trebuie, pentru că e „fiu de culac”. La fiecare întreprindere era o secție specială, care se ocupa cu fixarea celor mai mici detalii din viața fiecărui angajat. În acea secție lucra un bătrânel, care sînt sigură că știa despre trecutul meu de persoană deportată, dar el era bun cu mine și niciodată n-a făcut publică această parte a vieții mele.

Toată viața noastră am trăit-o cu durere în suflet. Dar cred că și alții au trăit cu propriile remușcări și sentimentul vinovăției. Deja după întoarcerea noastră din deportare, vecinul care fusese chemat la primărie să raporteze despre activitatea familiei noastre, s-a întâlnit cu fratele meu pe stradă și l-a salutat. Dar fratele meu nu i-a răspuns la salut. În curând după aceea, acest vecin s-a spânzurat. Oamenii spuneau că el a făcut aceasta pentru că se simțea vinovat pentru toate relele pe care le-a făcut altor oameni.

Cred că limba a avut cea mai mare influență în viața mea de persoană exilată. În Siberia a trebuit să învăț limba rusă. Când m-am întors, am studiat în limba rusă

și am lucrat într-o organizație unde se vorbea mai mult rusa. Într-o zi, la primul serviciu, o femeie mi s-a adresat în limba română și noi am început să discutăm. Dar imediat am fost trimise să vorbim în română în coridor și nu în prezența altor muncitori. Altă dată, pe când eram inginer, trebuia să instruiesc fetele tinere, majoritatea cărora erau de la sate și nu cunoșteau bine limba rusă. Eu cunoșteam suficient româna și le-am citit lecțiile în limba română. Când doi ingineri ruși au venit să examineze aceste fete, nu se puteau înțelege. Ca rezultat a trebuit să le examinez eu, dar după acest incident am fost eliberată din funcție.

De ce atâtea necazuri au căzut pe capul nostru? Necazuri care ne-au distrus sănătatea, au dus la înlocuirea limbii materne cu limba rusă și ne-au luat toată averea noastră. Noi ne-am pierdut identitatea noastră. Noi eram un popor fără țară. Rușii ne numeau moldoveni, iar moldovenii ne numeau ruși. Fratele meu, care și-a pierdut sănătatea în Siberia în acele timpuri, a murit la 36 de ani. Tata a murit la doi ani după fratele meu. Fratele deseori îl întreba pe tata: "Tată, de ce noi am fost condamnați?". Tata nu putea răspunde la această întrebare. El nu știa răspunsul. Pentru noi, nici acum nu există un răspuns la această întrebare.

„ERAM NUMIȚI DUSMANI AI POPORULUI”

Elena Poustovan

Născută în anul 1929, raionul Drochia

Exilată în Curgan

M-am născut la 29 Noiembrie anul 1929. Aproape 20 de ani mai târziu, la 6 iulie 1949, au început suferințele familiei mele. Casa și averea noastră au fost confiscate, iar noi am fost arestați și deportați în Siberia, regiunea Kurgan.

Deportarea a fost pentru noi o traumă psihologică și fizică foarte dureroasă, care nu va dispărea niciodată. Cei care n-au avut asemenea experiență, nu pot înțelege cum este să lucrezi o viață întreagă, apoi într-un minut să ți se ia totul.

În ziua când am fost arestați, tata avea 57 de ani, mama - 51 și eu aveam 20 de ani. Ne-au dus departe de casă, fiind nevinovați și nu ne-au permis nimic să luăm cu noi. Dar ce poți lua cu numai două mâini?

Când eram mică, noi am locuit în Țarigrad și apoi ne-am mutat în Drochia, unde aveam numai două hectare de pământ. Dar casa noastră era frumoasă și aveam o grădină mare. Părinții mei lucrau foarte mult și grădina era bine îngrijită. Când cineva mergea pe lângă proprietatea noastră, de obicei se oprea și privea cu admirație. În grădinile unor oameni și lângă casă creștea iarba, dar tatăl meu avea o grădină îngrijită și frumoasă.

Tatăl meu avea 7 clase de liceu, care se considerau o educație bună pe timpurile acelea. Mama nu avea studii și avea grijă de casă. În Țarigrad eu am avut

un prieten, dar părinții lui nu i-au fi permis să se căsătorească cu mine, pentru că eram prea săracă pentru el. Cum am putut fi considerați atunci, culaci?

Probabil altul a fost motivul arestării noastre. Unul din frații lui tata a făcut serviciul în armata Română. Iar când au venit rușii, ei l-au arestat din motive politice și l-au trimis în Vorcuta. El a supraviețuit perioadei de detenție în GULAG, dar a decedat în curând după ce s-a întors din închisoare.

În anul 1940, când armata rusească a invadat Basarabia, eu studiam la Iași în România. Înainte de aceasta, tatăl meu mi-a spus că dacă vor veni rușii, el se va refugia în Râmnicul Sărat (România). Astfel, eu am urcat într-un tren cu soldații români, care se retrăgeau și am ajuns în Râmnicul Sărat, unde m-am dus la Primărie să văd dacă tatăl meu este pe lista refugiaților. Numele lui nu era pe listă, dar am văzut numele unui vecin și am plecat să stau cu familia lui. Ei au găsit un serviciu la un pension pentru bătrâni unde am lucrat și eu în timpul vacanței.

Toamna mi-am continuat studiile la liceu. Pentru a avea bani de mâncare împloteam pulovere pentru profesori și colegi. Viața era grea, dar am rămas acolo încă doi ani pentru a studia. Tatăl meu m-a căutat și mi-a scris să mă întorc acasă. Cu toate că mă temeam de represiunile despre care auzisem, viața mea de una singură era prea grea. Nu aveam suficiente produse, nu aveam haine și încălțăminte necesară. Și de asemenea eram îngrijorată de soarta părinților mei. Mă temeam că vor fi pedepsiți din cauza mea.

Așadar, m-am întors acasă în anul 1944 și mi-am continuat studiile la Bălți. Pe atunci pâinea se dădea în baza cartelelor speciale. Eu am vândut o cartelă pentru a plăti orele suplimentare. După toate aceste greutăți am fost deportați în Siberia. Aceasta este viața pe care am trăit-o.

Când eram în Bălți am auzit că vor fi deportări. Eu i-am spus tatălui meu că noi nu avem bogăție mare și nici oameni care să lucreze pentru noi. Dar aceasta n-a fost o piedică pentru înscrierea noastră pe lista „neagră”. Chiar înainte ca soldații să ajungă la casa noastră, un prieten l-a sfătuit pe tata să fugă de acasă, poate că și ceilalți membri ai familiei nu vor fi arestați. Acesta este un alt motiv pentru care nu am luat nimic cu noi, în speranța că vom fi eliberați.

Când ne-au arestat, tata era încă fugar. Eu și mama am fost duse la gară și urcate în vagoanele pentru vite. Sora mea nu a fost arestată pentru că era căsătorită și avea alt nume de familie. Când a devenit clar că nu vom fi eliberați, tatăl meu ne-a transmis prin cineva o scrisorică, în care ne întreba ce să facă. Noi i-am răspuns să nu meargă cu noi, ci să aștepte până vom ajunge la destinație și apoi noi îi vom scrie și-i vom spune cum să procedeze. Soldații nu permiteau rudelor să se apropie de vagoane. Ei îi băteau și-i îndepărtau pe cei care încercau să se apropie de tren. Acele scene groaznice te înfiorau.

Călătoream mai mult noaptea. Ziua trenul se oprea pe o linie moartă pe la periferii, departe de ochii lumii. Cred că deja a-ți auzit cât de mizerabile erau condițiile călătoriei. Cele mai grele și dureroase amintiri din viața mea, sunt cele legate de această călătorie lungă spre Siberia. Eram speriată, fără tata și nu știam unde ne duc.

După sosirea noastră în Siberia, am fost duși la o fermă de porci care se afla la 45 kilometri de Șadrinsk. Primele două săptămâni, am locuit într-o biserică veche și dormeam pe podea. Eram bolnavi, murdari și disperati. Când autoritățile ne-au spus

că suntem deportați aici pentru totdeauna, am început a plânge. Acele amintiri îmi provoacă durere și azi. Peste ceva timp ne-au spus să ne unim câte două familii și să ne construim singuri case, dacă nu vrem să murim de frig. Dar aveam dreptul să lucrăm la construcția casei numai după orele de muncă silnică. Chiar și pentru asemenea lucru, salariul era mizerabil și numai cei care lucrau aveau dreptul la cele 500g de pâine pe zi. În magazine erau liste și noi primeam pâine conform zilelor lucrate. Schimbările necesare pe aceste liste se făceau zilnic. Copiii și oamenii bătrâni care nu lucrau, nu puteau cumpăra pâine.

Din Șadrinsk a fost posibil să-i scriem tatălui și trei luni mai târziu el a venit la noi.

În toamna anului 1949 și primăvara anului 1950 eu am lucrat în câmp, unde verificam tractoarele. Măsuram în fiecare zi câte hectare s-au arat și cât combustibil s-a folosit pentru un tractor. Trebuia să parcurg distanțe mari prin pădure și mlaștină. Deoarece nu știam drumul, mă duceam după zgomotul tractoarelor. Acesta a fost un lucru foarte greu pentru mine și am fost bucuroasă când în toamna anului 1950 mi s-a permis să studiez la Institutul Agricol din Kurgan, în timp ce părinții continuau să lucreze în colhoz. Eu doream să-mi continui studiile la Institutul de Medicină care se afla în altă regiune. Dar nouă ni se permitea să studiem numai în regiunea Kurgan și unica posibilitate era Institutul Agricol.

Chiar și la Institut eram numiți „dușmani ai poporului”, atunci când se afla că noi eram deportați. Am fost norocoasă că am avut un director bun acolo, care se comporta bine cu mine. Pentru primele șase luni nu am avut bursă, dar trebuia să închiriez o odaie. Tatăl meu nu primise salariul pentru trei-patru luni și îmi era foarte greu.

Când eram în anul trei, am fost repartizată pentru practică la măcelăria unui combinat de prelucrare a cărnii din regiunea Kargapolia. Eram 7 deportați în grupul care a plecat acolo - 6 băieți și eu. Când am ajuns la destinație, profesoara noastră a plecat la director să vadă cum va fi organizată practica. Noi eram foarte flămânzi și am mers la cantină să mâncăm ceva. Un student din localitate a adus o sticlă de vodcă și ne-a propus să servim cu el. Noi am refuzat, dar tocmai a intrat profesoara și a văzut sticla pe masă. Ea ne-a scos afară din cantină fără să terminăm de mâncat. Apoi la Institut s-a organizat o adunare comsomolistă la care s-a discutat acest incident și doi tineri au fost eliminați din Institut pentru un an. Ca „dușmani ai poporului”, eram provocați și învinuiți pentru tot răul ce se întâmpla acolo.

Deoarece eu nu vorbeam bine limba rusă, îmi venea foarte greu să-mi expun părerea sau să mă apăr. Aveam un profesor care deseori spunea: „Nu uitați că sunt dușmani printre noi!” referindu-se la mine și la cei șase studenți deportați. Am suferit mult din cauza lui și altor ca el.

Pentru a primi diploma de la Institut, era necesar să prezint un act de studii medii. În anul patru am început să mă îngrijorez, deoarece decanul mi-a spus că dacă nu-i arăt diploma de la liceu, nu pot absolvi Institutul. Eu plângeam și nu știam ce să fac. Când am fost arestată, eu nu luasem toate actele mele și ele s-au pierdut. Cu multe probleme am reușit să primesc din Bălți documentul necesar, dar cu toate că în realitate eu aveam note mai bune, în el erau scrise numai note de „3”. M-am mulțumit și cu notele mici, deoarece în caz contrar, trebuia să mai studiez un an pentru a obține un nou atestat.

La sfârșitul practicii trebuia să mergem la Kurgan să primim bursa, apoi să ne întoarcem unde erau înregistrați părinții. Eu m-am întors la Kargapolia să iau niște lucruri de-ale mele, dar din greșeală nu am coborât din tren la stația respectivă. Pentru încălcarea restricțiilor de deplasare, am fost arestată la o altă stație la aproximativ 50 km depărtare, unde am petrecut trei zile și trei nopți în închisoare. Am fost eliberată cu condiția că voi ispăși pedeapsa lucrând într-un oraș de lângă satul unde erau părinții mei. Când am ajuns la Șadrinsk, unde trebuia să lucrez, am fost luată sub custodie. Efectul psihologic al unui asemenea tratament a fost unul foarte puternic și m-a marcat pe tot restul vieții.

Odată tatăl meu a scris la un ziar că oamenii nu sunt plătiți corect pentru lucrul care îl făceau. Redactorul ziarului a trimis scrisoarea la Secția Afacerilor Interne. Tata a fost chemat la miliție și avertizat că dacă va mai scrie încă o scrisoare de felul acesta, familia lui va fi distrusă ca să fie de învățătură pentru ceilalți.

Eu eram atașată de tatăl meu și am suferit mult când am auzit că a decedat. Mi s-a spus că a mâncat salam alterat și s-a otrăvit. Deoarece spitalul era la 45 km de la casa noastră și nimeni nu l-a ajutat, el a decedat în câteva ore. L-am înmormântat în Șadrinsk.

La 10 martie anul 1954 mama a fost informată că este liberă. Eu studiam în anul V la Institut și mama a așteptat încă un an. Dar după ce am absolvit Institutul, eu am fost repartizată la lucru în Kazahstan și ea a mers cu mine. Ceva mai târziu, mama s-a întors în Moldova și eu am rămas singură. Colhozul în care lucram era sărac. Erau câteva case acoperite cu fân și iarna când nu aveam cu ce hrăni animalele, smulgeam câte un braț de fân din acoperiș și le dădeam de mâncare. Am lucrat acolo cinci luni și mă simțeam foarte singură. În special după ce am privit filmul „Leana” unde arătau livezile, dealurile și văile Moldovei, îmi era foarte dor de casă, dar n-am spus nimănui despre aceasta.

Când am absolvit Institutul eram obligată să lucrez trei ani conform repartizării. Îmi era frică să las lucrul și să plec în Moldova, deoarece puteam avea probleme cu autoritățile. Dar o persoană de la raion, mi-a zis că pot pleca acasă și că nimeni nu mă va căuta. Timpurile și legile s-au făcut mai blânde. Astfel, mi-am făcut bagajele și am venit în Moldova.

În Kazahstan eu aveam serviciu și un venit de 450 de ruble, dar când am venit în Moldova, nimeni nu vroia să mă angajeze. La început locuiam cu sora mea, care era bolnavă. Eu m-am angajat să lucrez într-un sat numit Miciurin. Apoi mi s-a oferit un serviciu și o cameră de locuit în Țarigrad (lângă Drochia). Eu și mama ne-am mutat acolo. Mai târziu mi-au dat un teren unde am construit o casă, fiindcă mama mea î-și dorea foarte mult o casă.

Înainte de deportare mama a fost casnică și nu avea carnet de muncă. Iată de ce, când s-a întors în Moldova la vârsta de 55 de ani, n-a mai primit pensie. Carnetul din exil arăta că dânsa a lucrat patru ani, iar pentru a primi o pensie mică de la stat era necesar să fi lucrat cinci ani. Alte persoane cumpărau documente care confirmau că au lucrat numărul de ani necesari pentru pensie. Dar mama mea era o persoană onestă și n-a putut face așa ceva. Dar mai era și frica, care i-a pătruns adânc în suflet. Eu i-am spus că voi avea grijă de ea, fiindcă eu aveam un serviciu.

Împreună cu mama am construit o casă frumoasă și am sădit vre-o 60 de pomi. Pe atunci aveam 29 de ani și era timpul să mă căsătoresc, dar pentru o persoană deportată și cu stigma „dușman al poporului” era foarte complicat.

Am hotărât să mă ocup de știință și m-am angajat la Institutul de Medicină Veterinară din Cricova, unde am lucrat mult timp. Am vândut casa din Țarigrad și am venit cu mama în speranța că vom primi un apartament. Eu nu aveam viză de reședință în Chișinău și era o mare problemă, pentru că Cricova era o suburbie a orașului. Am fost de multe ori la primărie, dar de fiecare dată mi-au refuzat. Rușii, care veneau de pretutindeni, aveau permisiunea să locuiască în Chișinău și primeau apartamente bune, iar cei născuți pe acest pământ nu aveau nici un drept. Cu foarte multe greutăți, am obținut permisiunea să locuiesc în Chișinău. Și acum sunt recunoscătoare unei persoane care ne-a ajutat și cred că și el era dintre cei deportați.

Mai târziu, când am primit documentele oficiale de reabilitare, aveam dreptul și la o compensație pentru averea confiscată. Dar ni s-a dat o compensație de 7000 de ruble la momentul când inflația era la maxim. Am depus banii în bancă, dar odată cu prăbușirea Imperiului Sovietic, banii s-au devalorizat. În anul 1992 valoarea lor era egală cu 7 lei noi, de care nu puteai cumpăra nici o sticlă de ulei.

Pentru a înțelege mai bine pe cei deportați, le spun oamenilor să-și imagineze că au în jur de 50 de ani. Au un apartament, mobilă, o mașină și li se pare că au totul necesar. Apoi într-o noapte vine cineva și te duce în Siberia și rămâi cu nimic. Presupunem că te întorci 6 ani mai târziu, dar ești un „străin” și nimeni nu-ți restituie nimic din averea ta. Nu te poți angaja la serviciu, te temi să scrii ori să vorbești că ți se încalcă drepturile. Nu aceasta este viața pe care mi-am dorit-o.

„ACEASTĂ „PATĂ” DIN BIOGRAFIA MEA,
M-A URMĂRIT TOATĂ VIATA”

Ana Rusnac

Născută: 1939, orașul Soroca

Exilată: regiunea Kurgan

Eu m-am născut în orașul Soroca, situat pe malul râului Nistru în nordul Basarabiei, care pe atunci era parte componentă a Regatului Român unificat. Dar Pactul Ribbentrop-Molotov, semnat între Uniunea Sovietică și Germania, a jucat un rol tragic în destinul întregii noastre familii.

În 1940, când eu aveam un an de zile s-a întâmplat cel mai oribil eveniment: armata rusească a ocupat Basarabia. Rusia a mobilizat trupe armate din Ucraina. România nici nu a încercat să opună rezistență, din cauza temerilor ca trupele rusești să nu invadeze și Bucureștiul. Astfel, la 28 iunie 1940, armata rusească a

intrat în Soroca și la scurt timp după aceasta, la 12 iulie 1940, bunicul meu a fost arestat.

De ce a fost el arestat? Avea o moară mică cu motor și angajase câțiva oameni, cărora le plătea salariu. La sfârșitul anilor '30 o foamete teribilă a bântuit în Ucraina. În acest timp, câteva milioane au murit, iar mulți oameni au trecut granițele din apropiere pentru a-și căuta ceva de lucru și a putea supraviețui.

Deoarece bunicul meu putea să ofere locuri de muncă, el a fost considerat „element dăunător pentru popor” și a fost condamnat la opt ani de pușcărie. Eu nu l-am mai văzut niciodată. Îl știu numai din fotografii. Un an de zile a fost ținut la închisoarea din Soroca și în iunie 1941, el a fost exilat în Solikamsk, un oraș în munții Ural.

Potrivit unor documente pe care le-am primit mai târziu, bunicul a murit la 21 noiembrie 1941. Iar locul de înmormântare nu este cunoscut. A trăit doar un an și câteva luni după arestare și numai 5 luni după ce a fost trimis în GULAG. A fost un om bun la inimă și era dintr-o familie obișnuită. Nu era vinovat de nimic.

Desigur că toate pământurile și toată averea, inclusiv moara au fost confiscată. Bunica mea, deși nu a fost arestată, a rămas cu nimic. I s-a luat totul. Ea a venit să locuiască cu noi, dar a fost distrusă moral și nu mai avea nici putere și nici dorința să mai trăiască. Ea a murit în 1946.

Bunicii mei au avut trei fete și un băiat. Pe cea mai mare soră a mamei mele o chema Ana și eu am fost numită în cinstea ei. Ea era o femeie foarte puternică și inteligentă. După absolvirea școlii în limba rusă (în timpul țarist toate studiile se făceau în limba rusă) ea a plecat la Odesa pentru a studia medicina. Mai târziu a studiat franceza la Hotin, un oraș mai la nord și apoi si-a perfecționat studiile medicale la Iași (România).

Mama mea vroia să studieze la Paris. Astfel, în 1929 ea a plecat acolo cu sora sa Melania. Sora ei și-a terminat studiile, pe când mama mea fiind bolnavă, s-a întors acasă. Mama era cea mai mică în familie și bunicul o iubea mult de tot. El i-a dat o parte din cele 4 hectare de pământ pe care le aveau și a ajutat-o să-și construiască o casă lângă ei. În 1934 mama s-a căsătorit.

Tatăl meu și-a făcut studiile la Iași. A studiat agronomia și a lucrat în calitate de profesor la colegiul tehnic agricol din Soroca. Când mă născusem eu (fratele meu s-a născut în 1937) mama administra ambele case - a noastră și a bunicilor.

După Război, problemele au început din nou. În 1946, sovieticii au vrut să confişte casa noastră „naționalizând-o”, cum spuneau ei. Tatăl meu a încercat să păstreze casa chiar și atunci când o altă familie se stabilise în ea. Tot în acel timp, au început problemele și pentru tatăl meu la colegiul unde predă.

Pe lângă colegiu era o grădină și ceva tehnică de cultivat pământul. Totul era administrat foarte bine de către tatăl meu. Acolo era și o casă unde locuia un agronom care păzea gradina colegiului. Părinții mei făceau tot ce puteau mai bun pentru colegiu. Ei creșteau plante pentru ierbare și conservau în sticle diferite soiuri de struguri pentru a le demonstra studenților. Tata mai era responsabil și de o fermă cu o mare varietate de porci și vaci. Când au venit sovieticii, tata a fost înlocuit cu un nou director, care a început să fure tot laolaltă. Tot noul director a forțat omul care locuia în casă să plece și s-a instaurat acolo. Tatăl meu a încercat să oprească toate acestea și și-a pierdut serviciul atât la colegiu ca profesor, cât și

ca supraveghetor la gospodăria colegiului. Acesta-i doar un exemplu a activității distructive a regimului totalitar. De fapt, comunismul a distrus foarte multe.

Apoi tatăl meu a fost trimis la Bălți să predea la Institutul Pedagogic. Deci el, contrar voinței sale, s-a mutat acolo și noi nu-l puteam vedea foarte des. Soțul mătușii Ana a vrut să-și continue studiile pentru a primi diplomă sovietică (care era necesară în acele timpuri). În 1949 tatăl și unchiul meu erau la Bălți împreună, unul în calitate de profesor și altul ca student.

Înainte de a fi exilați, noi am locuit numai cu mama și cu familia care se stabilise în casa noastră. Femeia care locuia cu noi ne-a prevenit că noi am fost incluși pe lista celor, care urmau să fie arestați în timpul nopții. Ea era o persoană bună la inimă și cei șase copii ai ei ne erau prieteni. Ea ne-a zis că va spune soldaților că nu suntem acasă. În noaptea ceea, ne-am luat haine călduroase și am fugit în pădure, unde am stat până dimineața. Puteam auzi cum lătrau câinii soldaților și cum plângeau oamenii. A fost o noapte groaznică. Ne era atât de frică să nu fim găsiți. Dar femeia care locuia cu noi și care ne-a prevenit a făcut ceea ce a promis și deoarece ea vorbea rusește, soldații au crezut-o.

Noi am înțeles că oricum vom fi arestați, dar fuga de acasă ne-a dat ceva timp ca să ne împachetăm lucrurile. Mama a început să împacheteze tot ce putea. Eu aveam zece ani, iar fratele meu avea doisprezece și încercam să ne ajutăm mama cum puteam, dar eram foarte stresați și speriați. Mătușa Ana, care locuia la Rublenița tot a venit să ne ajute, pentru că știa că mama nu era prea puternică.

Mama împachetase ceva haine calde și lenjerie. Din tot ce aveam, ea luase fotografiile, documente, unelte. A luat chiar și o mașină de cusut, crezând că va putea să facă mai apoi și ceva bani în plus! Nu am luat nimic de mâncare, fiindcă nici nu prea o aveam în casă. Noi mâncam doar fructe și legume din grădină. Femeia din casa noastră a spus că conform legii, avem dreptul să luăm 1500 de kilograme. Dar militarii și autoritățile nu spuneau despre aceasta oamenilor care erau deportați. Ei spuneau doar să-și ia documentele oficiale și să urce în camioane. Oamenii nu erau informați și plecau cu frică și prost îmbrăcați. Când eram încă în Soroca, mama ne-a spus să mergem în grădină și să ne uităm la ea pentru ultima oară. Țin minte cum plângeam și nu eram s-o mai văd niciodată.

Ni s-au luat imediat documentele, apoi am fost încărcăți într-un camion și am mers prin Rublenița, unde mătușa mea, care a insistat să meargă cu noi, a luat niște lucruri. După aceea am fost trimiși la o stație de trenuri, la Florești ori la Drochia – nu-mi amintesc exact - unde am așteptat toată noaptea. După aceasta ne-au încărcat în vagoane de tren pentru transportarea animalelor. Acolo erau foarte mulți copii. Aproape jumătate din oamenii din tren erau copii. Amiliile erau mari pe atunci. Majoritatea bărbaților au murit în timpul războiului, așa că erau arestați ca „dușmani ai poporului” femei, copii și bătrâni. Dar noi, copiii, nu ne jucam unii cu alții în timpul călătoriei. Atmosfera era foarte tensionată. Eram foarte speriați numai la gândul unde eram duși de soldații înarmați? Cum puteai să te joci, să râzi, să te distrezi în timp ce mamele plângeau?

Aerul din vagoane era foarte sufocant, pentru că ușa și ferestruica erau mereu închise. Mama le-a cerut să deschidă fereastra, iar gardianul a răspuns: „Poate vrei un sanatoriu aici!” Îmi amintesc cum la o stație am coborât din vagon și mi-am pierdut cunoștința din cauza foamei și a unei adieri de aer proaspăt. La opriri eram

supravegheați de către soldați ca niște criminali. Lumea mergea la toaletă sub vagoane. Poți să-ți imaginezi cât de umilitor era pentru oameni să meargă la toaletă adulții și copiii toți împreună? Îmi era atât de rușine. Și într-adevăr, ceea ce am văzut atunci, n-am mai uitat toată viața mea.

Nimeni nu știa în care parte a lumii eram duși. Nimeni nu ne spunea nimic. Îmi amintesc cum mama întreba prin fereastra vagonului oamenii de la stații cum se numeau regiunile prin care treceam. Ea vroia să știe unde eram duși. Ni se spunea că regiunea se numea Voronej, așa că mama a înțeleas că noi nu eram duși spre nord.

Am fost exilați în Kurgan, la graniță cu Kazakhstan. Când ne-au coborât din tren la Șadrinsk, acolo erau șefii din colhozurile din apropiere. Ei ne alegeau de parcă eram sclavi la o licitație. Apoi ne-au urcat într-o căruță ca să ne ducă la o gospodărie mare de stat, unde se cultive grâu.

Ne-au trimis într-un depozit, unde am locuit împreună cu alte șase familii. Dormeam la podea, iar mai târziu ne-au mutat într-o casă mică cu o singură cameră. Locuiam acolo cu încă o familie. Ei dormeau într-un colț de cameră, iar noi în alt colț. În timpul zilei adulții erau luați la lucru. Și fratele meu a fost luat, deși el avea doar 12 ani.

Era timpul recoltei. Oamenii nu erau plătiți pentru lucru. Îmi amintesc cum am scris o scrisoare prietenelor la Soroca, dar n-am putut s-o trimit, pentru că mama nu avea bani pentru timbru.

Mătușa mea a fost trimisă la Șașenino, în raionul Baturino. Ea lucra ca soră medicală, astfel a fost posibil să locuiască la un punct medical. Mai târziu, ne-am mutat și noi la ea. Acolo era o cameră pentru examinare și alta în care locuiam.

În regiunea aceia oamenii erau mai buni. Vecinul ne dădea uneori fructe din gradina lui. Și chiar ne permitea să culegem fructe și atunci când nu era acasă. Aceasta poate să nu aibă importanță pentru cineva, dar pentru noi era o atenuare a senzației chinuitoare de foame.

Tatăl meu a mers la decanul Institutului Pedagogic din Bălți, pentru a cere permisiunea să ne viziteze. Autoritățile l-au luat imediat fără nici măcar să-l lase să-și ia haine calde și l-au trimis la Petuhovo în Kurgan, unde era un institut tehnico-agrar. A primit o slujbă de conducător de brigadă. Am aflat despre aceasta de la fratele său, care deja era în Petuhovo. Cu mare greu am obținut permisiunea de a fi transferați și noi acolo. Mătușa Ana a mers și ea cu noi. Ea a încercat să se întoarcă la soțul ei în Moldova, dar nu i s-a permis. Când am fost duși la Petuhovo cu trenul, documentele iarăși ne-au fost confiscate, dar cel puțin eram toți împreună.

Tot încă nu aveam haine potrivite de iarnă, așa că mama a scos vată din saltele și ne-a confecționat un fel de pânse care se purtau cu galoși. Băștinașii din Siberia și din alte regiuni cu clima rece purtau „valenki”, dar noi nu aveam bani pentru a le cumpăra.

Fratele meu a învățat în Soroca în limba română, dar acolo tata l-a trimis la o școală rusă. Era foarte greu pentru el să-și schimbe limba pentru că era deja în clasa a șaptea. Dar fratele s-a străduit din răspuțeri și a absolvit școala la vârsta de șaisprezece ani, cu un an mai devreme decât semenii săi. În prezent, când aud cum rușii, care locuiesc în Moldova de peste 50 de ani, spun că nu pot să învețe românește, nu-i cred. Ei pur și simplu nu vor.

Fratele a absolvit școala în 1953 (când a murit Stalin) și a plecat la Omsk pentru a intra la Institutul Auto. A susținut examenele, dar nu a fost admis deoarece fusese exilat și era considerat „feciior al dușmanului poporului”. Așa că el a mers la Institutul Agricol, unde pe atunci lucra și tata.

La vârsta de douăzeci de ani, fratele a plecat la armată. Tatăl se îngrijora în privința lui și i-a rugat pe comisarii militari să nu-l ia, că fratele era cam slăbuț. Dar el a insistat să plece, pentru că toți prietenii lui făceau serviciul militar. A fost trimis să-și facă serviciul la Vladivostok și a fost foarte devotat Patriei sovietice. Aceasta era realitatea.

Până în 1960, noi nu am obținut actele pentru reabilitare, care să ne permită să ne întoarcem în Moldova. Dar eu m-am întors în 1957, ca să-mi continui studiile la Universitate. Am fost admisă numai pentru că nu am spus nimănui că fusesem exilată. Când eram în anul trei la facultate, cei mai buni studenți plecau în Bulgaria. Pentru că și eu eram o studentă bună speram să fiu selectată. După ce am trecut testele medicale, am întrebat dacă ar trebui să menționez despre exil în documentul biografic. Aceasta s-a întâmplat la începutul anilor șaizeci și părinții mei nu erau încă reabilitați. În ziua următoare toată universitatea a știut despre trecutul meu și eu n-am plecat în Bulgaria. Au mai fost o mulțime de situații de felul acesta. Chiar și oamenii pe care îi credeam prieteni, mă evitau, pentru că fiecare vroia să-și facă o carieră bună. Eram evitată și de bărbați. Ei căutau femei cu avere. Iar tot ce aveam eu, era „o pată” pe destinul meu. Aceasta m-a urmărit toată viața. Ni s-a luat totul și în plus am mai fost și umiliți public prin epitetul – „copiii dușmanilor poporului”. Toată viața am trăit cu sentimentul că am greșit cu ceva. Așa ne-au transformat autoritățile, pentru a ne dirija și manipula mai ușor.

Deși am fost exilați la 6 iulie 1949, documentele arată că noi am fost exilați în 1952! Reiese că acest document a fost făcut aproape doi ani mai târziu decât data deportării noastre. Mai târziu tata a aflat că noi am fost scriși pe o listă separată.

În 1960 noi am fost reabilitați cu dreptul de a ne fi restituită averea confiscată. Dar nici astăzi nu pot obține averea mea. Casa noastră a fost transformată în grădinița și nouă ni s-a spus că este inuman să luăm grădinița de la copii. Dar a fost uman să se ia totul de la oameni nevinovați și să fie trimiși la capătul lumii? Părinții și bunicii mei și-au făcut averea prin muncă grea și au pierdut totul. Noi, fiind niște copii fără nici o vină, am suferit tot calvarul Siberiei.

Dar Comuniștii nu-și mai recunosc greșelile. Și asta tare doare!

„AM FOST DEZBRĂDĂCINAȚI ȘI NE-A FOST LUAT TOTUL”

Valentina Sîsoeva

Născută: 1931, raionul Florești

Exilată: regiunea Irkutsk

Satul meu de baștină este Gura Căinarului din actualul raion Florești. M-am născut în anul 1937, într-o familie de oameni simpli. Am amintiri frumoase despre copilăria mea dinainte de război. E de-a dreptul uimitor faptul că-mi amintesc despre multe lucruri încă de pe când aveam numai în jur de doi ani.

Tatăl meu era mezinul familiei. Bunicul a fost muzicant, dar și el, și bunica au murit pe când tata avea vreo doi ani și jumătate. Astfel tata, împreună cu cei doi frați ai săi, au fost adoptați de o familie fără copii din satul bunicii. Mama vitregă era ucraineană, iar tatăl vitreg era polonez și aveau un nume de familie sonor - Pashirski. Capul familiei era fierar și tatăl meu a început să lucreze cu el de mic, de la 10 ani, ori poate mai devreme. După o asemenea experiență de muncă tatăl meu a ajuns să aibă „mâini de aur”, era meșter la toate, făcea totul cu mâna lui.

La vârsta de 17 ani s-a dus să lucreze ca mecanic la o familie de oameni înstăriți din Mărculești, care aveau o oloiniță. Cu banii câștigați la oloiniță, și-a cumpărat un motor pe care l-a adaptat ca mașină de treierat. În timpul recoltării, el lucra aproape 24 de ore. După cum vedeți, tatăl meu a fost un om foarte muncitor și, deși avea numai 4 clase, datorită hărniciei lui a ajuns să aibă o viață mai bună decât mulți alți oameni din satul lui. Mama era și ea originară din acest sat, fiind cea mai mare din cei șapte copii din familie. Și pentru că era nevoită să-i îngrijească pe cei mici, nu a avut posibilitatea să meargă la școală.

Când m-am născut eu, teritoriul unde locuiam era parte a României. Unchiul meu (fratele mamei) își făcuse serviciul în armata română. Din această cauză, în 1940, când am fost ocupați de sovietici, el a fost arestat și condamnat.

Mai târziu, în 1943, tatăl meu a trebuit să escorteze eșaloanele militare în România. Tata i-a spus mamei să ia copiii și să plece la Buzău, unde el urma să ne aștepte. Dar în perioada aceea sora mea, fiind bolnavă de malarie, era spitalizată la Bălți. Deci, mama m-a luat pe mine și am plecat la Bălți după fratele și sora mea. Așa s-a întâmplat că fratele, care studia la liceu la Bălți, a fost deja evacuat la Tîrgu-Jiu, România. Astfel, am pornit la drum doar eu, sora și mama.

Mama a luat de acasă puține lucruri, printre care niște bani și câteva bijuterii. În timp ce ea o ajuta pe o vecină să urce în tren, mi-a dat mie să țin geanta unde erau banii și bijuteriile. Din nefericire, cineva mi-a smuls geanta din mână și noi am rămas fără nici un ban. Dar, cu ajutorul militarilor, am reușit să ajungem la Buzău, unde ne-am reîntâlnit cu tata și fratele. Iarna anului 1943 am petrecut-o în România, unde s-a născut fratele meu mai mic.

Când ne-am întors în Moldova, în 1944, casa noastră, inclusiv toate lucrurile, uneltele tatei au fost confiscate, luate, furate, până și o mică statueta de bronz care îmi plăcea foarte mult. Rudele noastre au reușit să ascundă doar o parte din veselă, pe care mai târziu am luat-o cu noi în Siberia. Pentru că nu mai aveam casă, ne-am mutat în satul Zarojeni, apoi în Căinari, unde aveam niște rude. Eu am învățat la școala rusă din Căinari, dar îmi era greu să studiez în această limbă. Acasă vorbeam numai româna.

În 1947 a fost o foamete cumplită în Moldova. Au murit foarte mulți oameni. Era atât de greu, încât oamenii ascundeau unul de altul, de hoți, de criminali orice bucațică de pâine, chiar și cel mai mic sac de grâne. Dar oamenii n-aveau moară pentru a face făină de grâu. Ca să facem față situației, tatăl meu a inventat ceva. A

luat o mașină de tocat carne, a schimbat sita dinăuntru, ca să poată da grâu prin ea și să facă făină. În felul acesta noi ne-am salvat de la foame, și am ajutat-o și pe bunica noastră, care locuia singură în casa ei, dar care totuși a murit mai târziu, în 1948.

După foamete, ne-am mutat în satul Cutinești. Tata a lucrat acolo ca fierar, pentru că, așa cum spuneam, avea mâini de aur. Oriunde am fi plecat, el găsea de lucru, iar noi aveam mâncare pe masă.

Tata avea două loturi de pământ, pe unul din ele a sădit o livadă, iar pe altul a construit o casă cu beci pentru tatăl său vitreg. În 1948 familia mea s-a mutat la Bălți, pentru că fratele și sora învățau acolo. Tata se angajase la lucru și i s-a oferit un lot de pământ pe care să ne construim o casă. El a cumpărat toate materialele necesare și împreună cu fratele și sora, au săpat și au pus fundamentul casei. Eu aveam grijă de fratele mai mic. Pentru a avea unde trăi, tata construisese o colibă. Dar, când fundamentul casei fusese deja pus, în dimineața zilei de 6 iulie, au venit soldații să ne aresteze. Era anul 1949.

Sora mea nu era acasă, era în vizită la niște veri în satul Pepeni. Soldații au venit noaptea, cu arme și mașini. Era printre ei un soldat bun, care s-a purtat mai omeneste, nu ca un câine. Tata a rugat ca familia să fie împreună. Fratele meu cu soldatul acela s-au dus cu mașina la Pepeni, s-o aducă pe sora mea acasă. Dacă ea ar fi rămas aici, poate că viața ei ar fi fost altfel, poate s-ar fi căsătorit. Dar asta a fost realitatea. Ea a fost deportată împreună cu noi.

De atunci am devenit cei mai săraci oameni. Ne-au fost luate toate lucrurile și nu ne-au fost restituite niciodată - materialele de construcție, casa din sat, cele două loturi de pământ, fierăria, două magazii, oile, vaca.

Când au venit soldații să ne aresteze, noi nu știam că ei fac același lucru în toată Basarabia. Credeam că au venit numai la familia noastră, de aceea tata m-a trimis să-i spun bunicii că suntem „ridicați”. Noaptea aceea mi-a rămas în memorie pentru șocul pe care l-am suferit și durerile de cap provocate de acest șoc. Dureri, care mi-au rămas pentru toată viața. Tata a pregătit repede niște lăzi în care am împachetat puținele lucruri pe care le aveam în coliba în care locuiam. Am luat niște veselă, haine, cuverturi și mâncare.

La gara din Bălți erau oameni din toată Basarabia de Nord. Fiindcă fusesem aduși aproape ultimii, călătoria noastră în tren a fost ceva mai ușoară decât a altor oameni, pentru că ne aflam chiar lângă ușă și puteam respira puțin aer curat. Vagonul în care am fost urcați fusese folosit la transportarea vitelor și era împărțit în cuști mici, ca la pușcărie. Pe pereți erau bătute polițe pentru bagaje.

Pe toată durata călătoriei, ușile erau ținute închise. Nouă ni se permitea să ieșim numai pentru necesitățile fiziologice. Trenul se oprea undeva în câmp și soldatul care însoțea vagonul, ordona: "Bărbații la stânga, femeile la dreapta", ori invers. Uneori soldatul de la vagonul de alături striga invers și atunci era o confuzie totală. Pentru mine, o copilă, aceste momente erau foarte stresante, mă șocau și stăruie și acum în memoria mea.

Când am ajuns la râul Volga, trenul s-a oprit chiar pe pod și au fost deschise ușile pentru prima dată. Noi călătoream dinspre sud, prin Ufa. Imediat ce ușile au fost deschise și lăsate fără supraveghere, câțiva tineri s-au folosit de situație, au

sărit din vagon și au fugit. Soldații nu i-au urmărit pentru că vagonul ar fi rămas fără supraveghere și ar mai fi fugit oameni.

A fost o călătorie lungă, stresantă și foarte traumatică. Cea mai acută necesitate pentru noi era să ne spălăm, dar acest lucru nu era posibil. Abia când am ajuns în Novosibirsk, la două săptămâni de călătorie, am avut șansa să facem baie, după atâta drum, pe căldurile toride din iulie și în vagoane foarte murdare.

Din Novosibirsk am continuat călătoria prin Tașkent, spre Usolisibirskoe. Am stat o lună în acest oraș. Tot aici au fost aduși și oamenii din Lituania. Stăteam în corturi, într-o tabără mică. Eram chinuiți după drumul lung, disperați și apăsați de durerile sufletești și de frica despre viitorul nostru. Dar tinerețea e tinerețe și unii încercau să facă viața mai interesantă, chiar dacă duceam multe lipsuri. Aici ne-am făcut multe cunoștințe. Au fost chiar și niște tineri care s-au căsătorit. Apoi am mers mai departe spre Irkutsk.

În Pangna am fost îmbarcați pe șlepuri și am mers spre nord, pe râul Angara. Am fost foarte impresionată de frumusețea acelor locuri. Angara are o adâncime de aproape 5 metri, e destul de largă pentru ca șlepurile să poată merge. Apa era atât de limpede, că puteai vedea pietrele de pe fund. Râul Angara izvorăște din lacul Baikal. Apa lui este curată, dar foarte rece. Admiram această frumusețe, când deodată am auzit un strigăt de copil. El se juca pe marginea șlepurii, unde erau lanțurile de la ancoră, când brusc, șlepurii a început să-și schimbe direcția și piciorușul copilului a fost prins de lanțuri. Copilul și-a pierdut piciorul și a devenit invalid. Asemenea evenimente tragice nu se șterg din memoria nimănui.

Șlepurii ne-a dus până în satul Zaiarsk. Apoi am mers cu mașinile pe drumul pe care se aducea aurul din Iakutia și din Bodaibo în Zaiarsk, unde se construia o linie de cale ferată. Tata, care era un meșter bun, a rugat să fie lăsat să lucreze la construcția căii ferate din Zaiarsk. Autoritățile nu vroiau să-i permită să rămână aici, pentru că avea o familie numeroasă și nu era de lucru pentru ceilalți membri ai familiei și nici locuință pentru noi. În cele din urmă, ei i-au permis să rămână, iar mai târziu desigur că nu vroiau să-l lase să plece în alt loc.

La început am stat în barăci împreună cu alți oameni deportați ori foști prizonieri. Apoi ni s-a permis să ne deplasăm liber prin sat. Aici am văzut pentru prima dată taigaua și mi-a plăcut foarte mult, în special florile Siberiei. După prima iarnă petrecută în această localitate, au venit niște șefi de la o uzină mare din Irkutsk, pentru că aveau nevoie de muncitori acolo. Uzina producea plase pentru extragerea aurului din râu. Tata a fost angajat la uzină. S-a dus să lucreze acolo pentru că vroia ca noi să ne continuăm studiile.

În Zaiarsk am mers la școală în clasa a șaptea. Nu vorbeam prea bine rusește, dar mă pricepeam la matematică și geografie, discipline la care era mai ușor să dai răspunsuri, chiar dacă nu stăpâneai bine limba. Dar învățătorul din Zaiarsk nu era interesat de rezultatele noastre, de aceea, când ne-am mutat la Irkutsk, am repetat clasa a șaptea. Aici am avut un învățător mai bun și am început să învăț mai bine și mai mult. Îmi plăcea învățătura, care îmi aducea clipe de fericire în viața mea amară.

După clasa a zecea, eu am susținut examenele de admitere la Institutul de Medicină. Deși am luat la examene doi de „patru” și doi de „cinci”, note înalte în vechiul sistem de evaluare, n-am fost admisă pentru că eram deportată și aveam

puține drepturi. Abia în 1955 s-a schimbat atitudinea față de persoanele care fuseseră repressate.

Când învățam în clasa a nouă și a zecea, tata nu mă lăsa să lucrez. Dar eu aveam nevoie de haine și în timpul vacanței de vară de obicei lucram. Duceam o viață grea în acei ani. Amintirile despre această perioadă din Irkutsk îmi revin de fiecare dată, când văd borș pregătit cu sfeclă roșie. Singurele ingrediente folosite în mâncare erau cartofii, varza și sfecla roșie. N-aveam nici carne, nici verdețuri pentru borș. În general, aceștia au fost ani foarte grei din viața noastră.

În 1954, după eșecul la admitere la Institutul de Medicină, am repetat încă odată clasa zecea la școala serală, împreună cu fratele meu, care avea probleme cu învățătura. Deși avea cunoștințe bune, scria cam prost și eu îl ajutam să scrie compuneri.

În felul acesta, am absolvit ambii școala serală și ne pregăteam să susținem examenele de admitere la Universitate. Acum aveam două certificate de absolvire a școlii medii. Un set de documente l-am depus la Institutul de Medicină și al doilea - la Universitate, la Facultatea de Fizică și Matematică, unde a depus documentele și fratele meu. Eu l-am ajutat să scrie compunerea la examenul de admitere pentru care a primit un „cinci” – nota maximă pe atunci.

Era în 1955 și noi nu mai eram considerați „dușmani ai poporului”. Așteptam documentele care să ne permită să ne întoarcem în Moldova, dar eu și fratele meu aveam dorința de a ne continua studiile. În cele din urmă, eu am ales Institutul de Medicină. În timpul studenției eu am fost foarte energică și participam la multe activități. Eram foarte ocupată, de la opt dimineața până la zece-unsprezece seara.

În anul cinci de studii, mi-am întâlnit viitorul soț - un băiat rus din Siberia. El era student la geologie și ne-am întâlnit la o petrecere studențească. A fost o dragoste de la prima vedere. Ne-am căsătorit înainte de a absolvi Institutul, în 1961, deși tata era împotriva. Eu am primit diplomă liberă și l-am urmat pe soțul meu în regiunea Krasnoiarsk. Acolo era o uzină secretă unde se prelucra uraniul. Până acum sănătatea noastră este afectată de munca la acea uzină.

Krasnoiarskul e în taiga, pe râul Kama. Natura era frumoasă acolo. În mijlocul acestui peisaj frumos nu era nici o casă veche. Totul era nou, dar construit cu sângele și sudoarea condamnaților. La început acolo trăiau și lucrau numai oamenii exilați, prizonierii de război și soldații dintr-o unitate militară.

Acolo s-a născut primul meu copil. După nașterea copilului am stat acasă două luni, apoi am fost angajată să lucrez în inspecția sanitară. Am lucrat ca microbiolog în laborator. La început nu mi-a plăcut acest lucru, dar mai târziu am devenit specialist de categorie superioară și lucrez în acest domeniu și acum. Am locuit acolo cinci ani, până în 1966, când tata ne-a convins să ne întoarcem în Moldova.

Întotdeauna mi-am dorit să mă întorc la baștină. Părinții mei au revenit la Bălți în 1960, iar sora mea s-a întors în 1961, când eu absolvisem facultatea. Fratele meu fusese repartizat să lucreze în Kaluga și s-a întors în Moldova abia în 1980, împreună cu soția sa, pe care a întâlnit-o în una din vacanțele petrecute în Moldova.

Eu am lucrat în calitate de șefă a laboratorului bacteriologic, în inspecția sanitară din Bălți, iar mai târziu am fost numită șefă a inspecției sanitare. Soțul meu a lucrat la uzina „Lenin” din Bălți. În 1980 mi s-a propus postul de șefă a

laboratorului bacteriologic la inspecția sanitară republicană din Chișinău. Aici mi s-a repartizat o cameră la cămin, unde am stat până a venit și soțul cu fiul. Ei rămăseseră la Bălți încă un an, până a absolvit fiul universitatea. Apoi mi s-a repartizat un apartament în Chișinău unde locuim și astăzi. A trebuit să pregătesc și să prezint 32 de acte pentru a primi acest apartament. Am făcut multe drumuri între Bălți și Chișinău pentru a pregăti toate aceste documente.

Deportarea în Siberia a avut diverse consecințe pentru viața noastră. Sigur, acolo mi-am făcut studiile, l-am întâlnit pe viitorul meu soț. Pe de altă parte, ni s-a luat tot ce agonisiseră părinții noștri, am fost dezrădăcinați de pe pământurile noastre și n-am putut înțelege de a trebuit să trecem prin asemenea încercări grele și prin atâtea suferințe morale și fizice.